

بسم

شرکت چاپ و انتشارات
وابسته به سازمان اوقاف و امور خیریه

RELIGION

آشنایی با نظام مدیریت وقف و امور خیریه در کشور مصر / گردآورنده ؛ دفتر نوسازی و تحول معاونت توسعه و پشتیبانی سازمان اوقاف و امور خیریه - تهران: شرکت چاپ و انتشارات؛ سازمان اوقاف و امور خیریه. ۱۸۴ ص.

ISBN: 978 - 964 - 422 -684 -7

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیپا.

چاپ اول: ۱۳۹۶.

۱. وقف - مصر. ۲. خیریه - مصر. الف. دفتر نوسازی و تحول معاونت توسعه و پشتیبانی سازمان اوقاف و امور خیریه. ب. ایران. شرکت چاپ و انتشارات ؛ سازمان اوقاف و امور خیریه. ج. آشنایی با نظام مدیریت وقف و امور خیریه در کشور مصر.

۲۹۷/۳۷۲

BP۱۹۳/۲/آ۵

۱۳۹۵

۴۶۳۹۰۷۳

کتابخانه ملی ایران

آشنایی با نظام مدیریت وقف و امور خیریه در کشور مصر

Management system of endowment and charitable affairs in Egypt

تهیه و تألیف: دفتر نوسازی و تحول معاونت توسعه و پشتیبانی سازمان اوقاف و امور خیریه

تهران ۱۳۹۶

آشنایی با نظام مدیریت وقف و امور خیریه در کشور

مصر

Management system of endowment and charitable affairs in
Egypt

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: [م] شرکت چاپ و انتشارات
وابسته به سازمان اوقاف و امور خیریه

چاپ اول: بهار ۱۳۹۶
شمارگان: ۲۰۰ نسخه

تمامی حقوق چاپ و نشر این اثر در انحصار
دفترنوسازی و تحول معاونت توسعه مدیریت و پشتیبانی سازمان اوقاف و امور خیریه است

شابک: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۴۲۲ - ۶۸۴ - ۷
ISBN: 978 - 964 - 422 - 684 - 7

چاپخانه، انتشارات، پخش و فروشگاه:

کیلومتر ۵ جاده مخصوص کرج، نیش سهراب شیشه مینا، تهران ۱۳۹۷۸۱۵۳۱۱
تلفن: (چهار خط) ۴۴۵۱۳۰۰۲، نمابر: ۴۴۵۱۴۴۲۵، انتشارات و فروشگاه: ۴۴۵۲۹۶۰۱
تلفن پخش: ۴۴۵۱۴۴۱۱، تلفکس پخش: ۴۴۵۱۴۴۲۵

سازمان اوقاف:

تهران، خ نوفل لوشاتو، ساختمان مهر طبقه اول، دفترنوسازی و تحول معاونت توسعه مدیریت و پشتیبانی

شماره تماس: ۶۴۸۷۱۱۰۸ و ۶۴۸۷۱۱۴۹

سایت سازمان: www.mfso.ir

فهرست مطالب

مقدمه ۱۳

پیشگفتار ۱۵

فصل اول

۱- اطلاعات کلی کشور مصر ۲۳

۱-۱- مقدمه ۲۳

۲-۱- اطلاعات جغرافیایی ۲۳

۳-۱- اطلاعات اقتصادی ۲۵

۴-۱- اطلاعات سیاسی و اجتماعی ۳۲

۱-۴-۱- قوه مجریه ۳۲

۲-۴-۱- قوه مقننه ۳۳

۳-۴-۱- قوه قضائیه ۳۳

۵-۱- اطلاعات فرهنگی - مذهبی ۳۴

فصل دوم

۲- مفهوم وقف و امور خیریه در کشور مصر ۳۹

۱-۲- مقدمه ۳۹

۲-۲- روش قانون گذاری ۳۹

۳-۲- مفهوم وقف و امور خیریه ۴۰

۴-۲- انواع وقف و امور خیریه ۴۱

۱-۴-۲- وقف از دیدگاه ذی نفعان ۴۱

۲-۴-۲- وقف از نظر مدت ۴۱

- ۴۲-۳-۴-۲- شروط واقف ۴۲
- ۴۴-۴-۴-۲- موقوف علیه ۴۴
- ۴۵-۴-۵- نظارت و اداره‌ی اوقاف و سرپرستی آن‌ها ۴۵

فصل سوم

- ۵۱-۳- وضعیت موجود وقف و امور خیریه در کشور مصر ۵۱
- ۵۱-۱-۳- مقدمه ۵۱
- ۵۱-۲-۳- وضعیت فعالیت‌های اقتصادی و سرمایه‌گذاری اوقاف مصر ۵۱
- ۵۱-۱-۲-۳- بخش‌های سرمایه‌گذاری ۵۱
- ۵۲-۲-۳- خدمات الکترونیکی ۵۲
- ۵۳-۲-۳- سرمایه‌گذاری مالی، صنعتی، کشاورزی ۵۳
- ۵۳-۱-۳-۲-۳- سرمایه‌گذاری مالی ۵۳
- ۵۵-۲-۳-۲-۳- سرمایه‌گذاری صنعتی ۵۵
- ۵۶-۳-۳-۲-۳- سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی ۵۶
- ۵۸-۴-۲-۳- دیگر فعالیت‌های سرمایه‌گذاری سازمان اوقاف مصر ۵۸
- ۶۱-۳-۳- انسان دوستی نقشه‌ی راه بازسازی مصر ۶۱
- ۶۱-۴-۳- شفافیت در اوقاف ۶۱
- ۶۲-۵-۳- نگاهی گذرا به مؤسسات خیریه در مصر ۶۲
- ۷۱-۶-۳- گزارشات موسسه خیریه حامی خیریه‌ها (CAF) ۷۱
- ۷۱-۷-۳- مساجد و اماکن مذهبی شاخص کشور مصر ۷۱
- ۷۳-۱-۷-۳- مسجد جامع الأزرق ۷۳
- ۷۵-۲-۷-۳- مسجد ابن طولون ۷۵
- ۷۵-۳-۷-۳- مسجد سلطان حسن ۷۵
- ۷۶-۴-۷-۳- مسجد ابولعباس ۷۶

فصل چهارم

- ۸۱-۴- نگاشت نهادی نظام مدیریت وقف و امور خیریه در کشور مصر ۸۱
- ۸۱-۱-۴- مقدمه ۸۱
- ۸۱-۲-۴- انواع کنشگران فعال در حوزه وقف و امور خیریه ۸۱
- ۸۲-۱-۲-۴- سیاست‌گذار ۸۲
- ۸۴-۲-۲-۴- تنظیم‌گر ۸۴
- ۸۷-۳-۲-۴- تسهیل‌گر ۸۷
- ۸۸-۴-۲-۴- ارائه‌دهنده خدمات ۸۸

- ۳-۴- نگاشت نهادی نظام مدیریت وقف و امور خیریه ۸۸
- ۱-۳-۴- وزارت اوقاف مصر ۸۹
- ۱-۱-۳-۴- تاریخچه‌ی تشکیلات وزارت اوقاف ۹۰
- ۲-۱-۳-۴- ساختار سازمانی وزارت اوقاف ۹۳
- ۳-۱-۳-۴- شورای عالی امور اسلامی مصر ۹۴
- ۴-۱-۳-۴- بخش امور مذهبی ۹۵
- ۵-۱-۳-۴- شرح وظایف وزارت اوقاف ۹۷
- ۶-۱-۳-۴- فعالیت‌های وزارت اوقاف ۹۸
- ۷-۱-۳-۴- برنامه‌های وزارت اوقاف ۹۹
- ۲-۳-۴- نهاد اجرایی (سازمان اوقاف مصر) ۱۰۵
- ۱-۲-۳-۴- اهداف ۱۰۶
- ۲-۲-۳-۴- هیئت مدیره ۱۰۷
- ۳-۳-۴- کمیته‌ی امور مذهبی، اجتماعی و اوقاف ۱۰۸
- ۱-۳-۳-۴- فعالیت‌های کمیته‌ی امور مذهبی، اجتماعی و اوقاف ۱۰۸
- ۲-۳-۳-۴- برنامه‌های کمیته ۱۰۹
- ۴-۳-۴- وزارت امور اجتماعی ۱۱۱
- ۱-۴-۳-۴- ایجاد مؤسسات خیریه ۱۱۱
- ۲-۴-۳-۴- خدمات وزارت امور اجتماعی ۱۱۳
- ۳-۴-۳-۴- پروژه‌های وزارت امور اجتماعی ۱۱۵
- ۵-۳-۴- مجموعه دانشگاهی الازهر (جامعه الازهر) ۱۱۸
- ۱-۵-۳-۴- دانشگاه الازهر ۱۲۲
- ۲-۵-۳-۴- مجمع پژوهش‌های اسلامی ۱۲۶
- ۳-۵-۳-۴- فرمانداری ۱۲۶
- ۴-۵-۳-۴- وظایف و اهداف الازهر ۱۲۷
- ۶-۳-۴- مؤسسات خیریه در مصر ۱۳۰
- ۷-۳-۴- مؤسسه‌ی الجمعیه الشرعیه ۱۳۴
- ۸-۳-۴- مؤسسه رساله ۱۵۰
- ۱-۸-۳-۴- مقدمه ۱۵۰
- ۲-۸-۳-۴- تاریخچه ۱۵۰
- ۳-۸-۳-۴- فعالیت‌ها ۱۵۲

۱۵۷.....	۴-۸-۳-۴ چشم انداز
۱۵۷.....	۴-۳-۹- مۇسسە خىرىيە فېس
۱۵۷.....	۴-۳-۹-۱ معرفى
۱۵۹.....	۴-۳-۹-۲ چشم انداز مۇسسە
۱۵۹.....	۴-۳-۹-۳ مأمورىيە مۇسسە
۱۶۰.....	۴-۳-۹-۴ اھداف مۇسسە
۱۶۰.....	۴-۳-۹-۵ استراتىيە مۇسسە
۱۶۱.....	۴-۳-۹-۶ پروژەھای مۇسسە
۱۶۲.....	۴-۳-۹-۷ آمارھای مۇسسە
۱۶۳.....	۴-۳-۹-۸ ارزيابي کارکنان
۱۶۴.....	۴-۳-۹-۹ کمک های داوطلبانه
۱۶۴.....	۴-۳-۹-۱۰ حمايت از مۇسسە
۱۶۶.....	۴-۳-۱۰- برخى ديگراز مۇسسەات خىرىيەى مصر

فصل پنجم

۱۷۱.....	۵- جمع بندى
۱۷۹.....	منابع

فهرست شکل‌ها

- شکل ۱-۱: موقعیت جغرافیایی کشور مصر در نقشه ۲۴
- شکل ۲-۱: نمودار تولید ناخالص داخلی کشور مصر و مقایسه آن با ایران ۲۶
- شکل ۳-۱: مقایسه رشد تولید ناخالص داخلی مصر، ایران و جهان ۲۷
- شکل ۴-۱: درآمد ملس سرانه کشور مصر و ایران ۲۷
- شکل ۵-۱: وضعیت توریستی کشور مصر ۲۸
- شکل ۷-۱: تأثیر درآمدهای توریستی بر وضعیت استخدام و بیکاری در مصر ۲۹
- شکل ۸-۱: تأثیر درآمدهای توریستی بر رشد تولید ناخالص داخلی در مصر ۲۹
- شکل ۶-۱: نمودار رشد جمعیتی کشور مصر ۳۱
- شکل ۹-۱: ساختار سیاسی کشور مصر ۳۴
- شکل ۱-۳: سرمایه‌گذاری سازمان اوقاف در بخش کشاورزی ۵۶
- شکل ۲-۳: مزایای زمین‌های کشاورزی در مصر توسط سازمان اوقاف ۵۷
- شکل ۳-۳: مسجد جامع الأزرق ۷۴
- شکل ۴-۳: مسجد احمد بن طولون ۷۵
- شکل ۵-۳: مسجد سلطان حسن ۷۶
- شکل ۶-۳: مسجد ابولعباس ۷۷

- شکل ۴-۱: نگاهت نهادی نظام مدیریت وقف و امور خیریه در کشور مصر..... ۸۹
- شکل ۴-۲: ساختار سازمانی وزارت اوقاف مصر..... ۹۳
- شکل ۴-۳: شورای عالی امور اسلامی در مصر..... ۹۴
- شکل ۴-۴: سایت سازمان اوقاف کشور مصر..... ۱۰۶
- شکل ۴-۵: سایت وزارت امور اجتماعی کشور مصر..... ۱۱۱
- شکل ۴-۶: مسجد الازهر..... ۱۲۱
- شکل ۴-۷: ساختار سازمانی مجموعه الازهر..... ۱۲۱
- شکل ۴-۸: لوگوی دانشگاه الازهر..... ۱۲۲
- شکل ۴-۹: دانشگاه الازهر..... ۱۲۳
- شکل ۴-۱۰: سایت مؤسسه‌ی خیریه الجمعیه الشرعیه..... ۱۳۵
- شکل ۴-۱۱: پروژه‌ی حمایت از کودکان یتیم و خیابانی..... ۱۳۷
- شکل ۴-۱۲: پروژه‌ی اشتغال مادران کودکان یتیم..... ۱۳۸
- شکل ۴-۱۳: مراقبت از معلولان مسلمان..... ۱۳۹
- شکل ۴-۱۴: بخش نگهداری کودکان زودرس در بیمارستان خیریه الجمعیه الشرعیه..... ۱۴۲
- شکل ۴-۱۵: بخش مربوط به بیماران کلیوی و دیالیز بیمارستان خیریه الجمعیه الشرعیه..... ۱۴۳
- شکل ۴-۱۶: سایت مؤسسه خیریه رساله در مصر..... ۱۵۱
- شکل ۴-۱۷: پراکندگی شعبه‌های مؤسسه رساله در مصر..... ۱۵۱
- شکل ۴-۱۸: سایت مؤسسه خیریه فیس در مصر..... ۱۵۸
- شکل ۴-۱۹: حمایت از کودکان یتیم در مؤسسه‌ی فیس..... ۱۶۲
- شکل ۴-۲۰: حمایت‌های پزشکی از کودکان یتیم توسط مؤسسه‌ی فیس..... ۱۶۳
- شکل ۴-۲۱: روش‌های ارسال کمک‌های مالی به مؤسسه..... ۱۶۵
- شکل ۵-۱: نگاهت نهادی نظام مدیریت وقف و امور خیریه در کشور مصر..... ۱۷۳

فهرست جدول‌ها

جدول ۱-۱: وزارتخانه‌های کشور مصر.....	۳۲
جدول ۱-۳: سرمایه‌گذاری سازمان اوقاف در شرکت‌های مختلف مصر.....	۵۳
جدول ۲-۳: سرمایه‌گذاری سازمان اوقاف در بخش سهام.....	۵۴
جدول ۱-۴: دانشکده‌های دانشگاه الازهر.....	۱۲۵
جدول ۲-۴: مأموریت دانشگاه الازهر.....	۱۲۹
جدول ۳-۴: مأموریت شورای عالی امور اسلامی وزارت اوقاف مصر.....	۱۲۹

مقدمه

از دیرباز سنت حسنه وقف در همه ادیان آسمانی و جوامع بشری مورد توجه و اهتمام وافر قرار داشته است. دین مبین اسلام نیز همچون سایر ادیان الهی اهتمام ویژه‌ای به ترویج وقف در بین مسلمین دارد، به گونه‌ای که پیشوایان اسلام ناب همگی از جمله واقفین و متولیان موقوفات بوده‌اند. در طی قرون متمادی نهاد وقف نقطه اتکاء و مهمترین بستر تعالی نهاد دین و یکی از زیرساخت‌های کلیدی فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی اداره جوامع اسلامی بوده است. با توجه به اهداف بلند انقلاب اسلامی در راستای ایجاد جامعه اسلامی ایرانی و تمدن بین‌الملل اسلامی، احیاء نهاد وقف و شکوفایی هر چه بیشتر موقوفات از ضروریات اساسی‌ای است که مورد تاکید مکرر مقام معظم رهبری قرار دارد.

در این راستا سازمان اوقاف و امور خیریه به عنوان حکمران نهاد وقف بر آن شد تا با مطالعه نظام مدیریت وقف و امور خیریه سایر کشورها، مقدمات آشنایی و بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و توانمندی‌های سایر ملل، و توسعه ارتباطات بین‌المللی در حوزه وقف، به ویژه ارتباطات با کشورها و ملت‌های مسلمان را فراهم نماید. لذا از سال گذشته معاونت توسعه مدیریت و پشتیبانی سازمان اقدام به تعریف و راهبری پروژه پژوهشی «شناخت وضعیت نظام مدیریت وقف و امور خیریه پانزده کشور اسلامی و پانزده کشور غیراسلامی» نمود که نتایج آن در قالب بیش از سی کتاب مستقل منتشر شد و در همایش هفته وقف سال جاری توسط جناب آقای دکتر صالحی امیری، وزیر محترم فرهنگ و ارشاد

اسلامی، جناب آقای دکترستاری، معاون محترم علم و فناوری ریاست جمهوری و حجت الاسلام والمسلمین محمدی، نماینده ولی فقیه و ریاست محترم سازمان اوقاف و امور خیریه رونمایی گردید.

اجرای این پروژه مرهون تلاش افراد متعددی است که در اینجا لازم می دانم از زحمات همه آنها به ویژه مدیرکل دفترنوسازی و تحول اداری، جناب آقای دکتر غلامعلی رحیمی و کارشناسان این دفتر، آقایان اسماعیل خارستانی و علی علاءالدینی که نقش کارفرمایی این مطالعات را برعهده داشتند، و جناب آقای محمدمهدی جعفری که مدیریت اجرای این پروژه را برعهده داشت، و همکار ایشان، آقای علیرضا رحیمی تشکر و قدردانی نمایم.

همچنین مراتب سپاس خود را از زحمات بی دریغ جناب آقای حسین آب نیکی— مشاور عالی ریاست سازمان اوقاف و امور خیریه— که نظارت بر این پروژه را برعهده گرفت و در جهت ارتقاء کیفی آن تلاش نمود اعلام می دارم.

معاون توسعه مدیریت و پشتیبانی
سازمان اوقاف و امور خیریه
زمستان ۱۳۹۵

پیشگفتار

مطالعه نظام مدیریت وقف و امور خیریه کشورهای جهان از شهریورماه سال ۱۳۹۴ به منظور آشنایی با بیشینه، روند توسعه وضعیت و عملکرد فعلی کشورها در این حوزه، نگاشت نهادی مجموعه‌های فعال در بخش وقف (شامل معرفی نهادها و روابط ما بین آن‌ها) و برنامه‌های آتی این کشورها با هدف استفاده از تجربیات موفق و پرهیز از تجربیات ناموفق، با لحاظ اقتضائات منحصربه‌فرد کشورهای مورد مطالعه، در دستور کار قرار گرفت و عملیاتی گردید.

به منظور تحقق اهداف مدنظر، شرح خدمات این پروژه در قالب چهار فاز ذیل طراحی و اجرا گردید:

- فاز صفر: تدوین طرح و چارچوب اولیه
 - فاز اول: تعیین شاخص‌های انتخاب کشورهای مدنظر و انتخاب و نهایی سازی کشورها
 - فاز دوم: گردآوری، تحلیل و جمع‌بندی گزارش مطالعات انجام شده مرتبط
 - فاز سوم: جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات هریک از کشورهای مدنظر
 - فاز چهارم: جمع‌بندی و نتیجه‌گیری کلی مطالعه
- فاز صفر به تدوین چهارچوب کلان، تفصیلی و محدوده پروژه و جزئیات هریک از مراحل و فعالیت‌ها اختصاص یافت. در فاز اول شاخص‌هایی جهت انتخاب کشورهای هدف مطالعه، تعیین گردید و مبتنی بر این شاخص‌ها، کشورهای مدنظر

جهت مطالعه، مشخص شدند. این شاخص‌ها به گونه‌ای انتخاب شدند که کشورهای همسایه، کشورهای اسلامی فعال در حوزه وقف و امور خیریه، کشورهای موفق در حوزه وقف و امور خیریه در دنیا و نیز کشورهای مشابه جمهوری اسلامی ایران از جهت وضعیت فرهنگی، اجتماعی و دینی مورد مطالعه قرار گیرند.

فاز دوم با عنوان «گردآوری، تحلیل و جمع‌بندی مطالعات انجام شده» به جمع‌آوری و تحلیل مطالعات موجود در کشور در خصوص نظام مدیریت وقف و امور خیریه سایر کشورها اختصاص یافت. هدف این فاز بهره‌برداری از اطلاعات و پژوهش‌های مرتبط انجام شده موجود در کشور و همچنین پرهیز از نادیده گرفتن مطالعات پیشین بود.

فاز سوم نیز به ترتیب به جمع‌آوری اطلاعات پیرامون نظام وقف و امور خیریه کشورهای منتخب از منابع مکتوب، اینترنتی و سایر منابع در دسترس، و تجزیه و تحلیل اطلاعات و جمع‌بندی مطالب اختصاص یافت. در نهایت طی فاز چهارم جمع‌بندی و نتایج حاصل از مطالعه همه کشورها و نتیجه‌گیری کلی مطالعه انجام و ارائه گردید.

مجموعه کشورهایی که در این پروژه هدف مطالعه قرار گرفتند شامل پانزده کشور اسلامی و پانزده کشور غیراسلامی می‌باشد که با توجه به شاخص‌های مدنظر سازمان، همچون همسایگی و ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی مشابه با جمهوری اسلامی ایران، برخورداری از نظام مدیریت و فعالیت‌های درخور تامل در حوزه وقف و امور خیریه، وجود ارتباطات بخش وقف و امور خیریه بین جمهوری اسلامی ایران و کشور مورد مطالعه و مواردی از این دست، انتخاب شدند.

یکی از کشورهای اسلامی منتخب مصر است. اهمیت مصر در منطقه و قرابت دینی و مذهبی بین آن کشور با کشور ما، از جمله دلایل انتخاب مصر به عنوان یکی از کشورهای هدف مطالعه می‌باشد.

پژوهش حاضر حاصل گزارش بررسی ساختار و وضعیت نظام وقف و امور خیریه کشور مصر می‌باشد و در آن وضعیت جغرافیایی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و تاریخی کشور مصر، مفهوم وقف و امور خیریه، روند توسعه و وضعیت موجود بخش وقف و امور خیریه، نگاشت نهادی بخش وقف و امور خیریه و برنامه‌های توسعه‌ای این

بخش در کشور مصر طی فصول یک الی پنج به اجمال بررسی شده است. برای انجام تحقیق حاضر در ابتدا به منظور به دست آوردن اطلاعات کلی در زمینه‌های مختلف کشور مصر، اعم از اطلاعات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی پرداخته شد. این اطلاعات به راحتی و با یک جستجوی ابتدایی از سایت‌هایی نظیر ویکی‌پدیا و سایت‌های مشابه آن به دست آمدند.

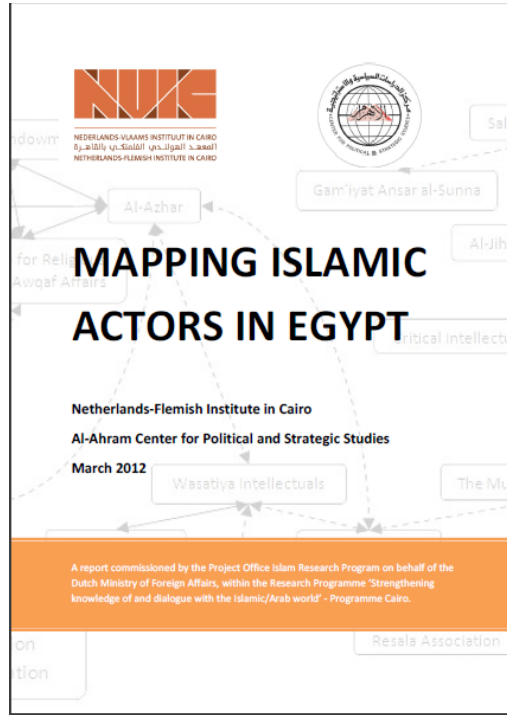
برای بررسی اطلاعات موجود، به اطلاعات موجود در فاز یک این پروژه مراجعه شد و چندین مقاله خوب و مناسب از آن به دست آمد. این مقالات شامل، «احکام و قوانین وقف در کشورهای مصر، لبنان و کویت»، «ساختار اقتصادی وقف در سرزمین‌های حوزه وادی نیل» و «چارچوب قانون ساختار وقف در کشورهای وادی نیل» بودند. در فصل سوم نیز اطلاعات کلی و مفهوم وقف بیان شد. مطالب این فصل از سایت‌های معتبر و همچنین چند مقاله فارسی در زمینه وقف در کشور مصر به دست آمد. این مقالات به بررسی وقف و قوانین کلی آن‌ها در چند کشور از جمله مصر پرداخته بودند.

مقاله‌های استفاده شده در این مطالعه

در فصول ۳ و ۴ و ۵ به بررسی سازمان‌ها، برنامه‌ها و وضعیت موجود وقف و امور خیریه در کشور مصر پرداخته شد. اطلاعات این فصول از سایت‌ها و مقالات و مجلات مختلفی که عمدتاً به زبان عربی بودند، به دست آمدند.

یکی از مقالات خوبی که در زمینه ساختار سازمانی و تشکیلات وقف وجود داشت که اطلاعات مناسبی را در اختیار قرارداد مقاله «نقش فعالان اسلامی در مصر» بود.

مقاله نقش فعالان اسلامی در مصر

در این مقاله تقریباً اطلاعات اولیه و پایه‌ای در خصوص سازمان‌ها و فعالان امور خیریه داده شده بود.

برای به دست آوردن اطلاعات بیشتر در زمینه وقف، سایت‌های وزارت اوقاف و سازمان اوقاف و همچنین وزارت امور اجتماعی مصر مورد بررسی قرار گرفتند.

به دلیل کامل نبودن سایت وزارت اوقاف مصر، اطلاعات کاملی از این سایت استخراج نشد. سایت سازمان اوقاف کامل نبود و بیشتر درباره خود سازمان و سرمایه‌گذاری‌ها و برنامه‌های خود توضیحاتی داده بود و در سایت وزارت امور اجتماعی، اطلاعاتی در مورد پروژه‌ها و وظایف و اهداف وزارت گفته شده بود.

در مرحله بعدی یکی از نهادهای اصلی کشور در حوزه مذهبی که نقش بسیار

تأثیرگذاری را در زمینه های سیاسی و مذهبی و فرهنگی در مصر بازی می کند، مورد بررسی قرار گرفت. این نهاد «الازهر» بود. اطلاعات در زمینه الازهر از سایت های مختلفی به دست آمد.

سایت های بررسی شده در این مقاله

سپس مؤسسات خیریه اصلی و رسمی ثبت شده در مصر مورد مطالعه قرار گرفتند. این مؤسسات اطلاعات و فعالیت های خود را در مصر به صورت کاملی در سایت های خود در معرض مطالعه قرار داده بودند. این اطلاعات تقریباً به طور کامل و ریز مورد مطالعه قرار گرفت و برنامه ها و فعالیت های آنان در گزارش بیان گردید. در نهایت به بررسی نحوه فعالیت ها و برنامه های این مؤسسات و منابع درآمدی و هزینه ها و مخارج آن ها و همچنین حوزه های فعالیت و میزان بودجه های پروژه ها و اطلاعات کلی پرداخته شد.

در مجموع تلاش برای این بوده است که در تدوین این گزارش از مراجع معتبر و به روز دنیا بهره گرفته شود و با برقراری ارتباط با نهادهای مربوطه داخلی و خارجی، محتوای گزارش از دقت بالایی برخوردار گردد لکن وقوع جنگ های اخیر در مصر و بیداری اسلامی

سبب گردید دسترسی به برخی از مراجع و سایت‌ها با مشکل روبرو گردد. انشاء الله با نقد و نظرات متخصصین مرتبط و تعریف و اجرای مطالعات و پژوهش‌های تکمیلی مثمرتر واقع گردد.

در پایان لازم می‌دانم از محضر همه خوانندگان گرامی استدعا نمایم تا با ارائه دیدگاه‌های ارزشمندشان ما را در ادامه این روند و تکمیل مطالعات انجام شده یاری فرمایند.

مشاور عالی سازمان اوقاف و امور خیریه
و ناظر پروژه

افصل اول |

اطلاعات کلی کشور مصر

۱- اطلاعات کلی کشور مصر

۱-۱- مقدمه

یکی از گام‌های در مطالعات تطبیقی، آشنایی مختصر با موقعیت جغرافیایی، اقتصادی، سیاسی اجتماعی و فرهنگی - مذهبی کشور مورد مطالعه است. مقایسه یک کشور با کشورهای دیگر بدون در نظر گرفتن شرایط و موقعیت آن، موجب درک سطحی موضوع و نتیجه‌گیری نادرست می‌شود.

به منظور آشنایی و مطالعه روندهای اجتماعی و فرهنگی مربوط به یک کشور، آشنایی با ویژگی‌های کلی آن کشور ضروری است؛ در این گزارش همان‌طور که پیش از این اشاره گردید، به بررسی روند تغییر کمک‌های خیریه و وقف و سازوکارهای مربوط به آن پرداخته می‌شود. مطالعات گسترده‌ای در زمینه مؤلفه‌های تأثیرگذار در زمینه کمک‌های خیریه و وقف در کشورهای مختلف دنیا انجام شده است که از آن میان می‌توان به مذهب، سن افراد و درآمد آن‌ها اشاره نمود.

به همین جهت در این فصل به بررسی ویژگی‌های بارز کشور مصر پرداخته می‌شود که در پنج بخش اطلاعات جغرافیایی، اطلاعات اقتصادی، اطلاعات سیاسی - اجتماعی، اطلاعات فرهنگی - مذهبی و در نهایت جایگاه این کشور در حوزه وقف و کمک‌های خیریه می‌باشد.

۱-۲- اطلاعات جغرافیایی

مصر کشوری در شمال شرقی قاره آفریقا است و شبه جزیره سینا هم که در قاره آسیا

قرارگرفته بخشی از قلمرو این کشور است. مصر در جنوب دریای مدیترانه و غرب دریای سرخ قرار داشته و از غرب با لیبی، از جنوب با سودان و از سوی شبه جزیره سینا با اسرائیل و نوار غزه در فلسطین مرز زمینی دارد.

مصر یکی از پرجمعیت‌ترین کشورهای آفریقایی و خاورمیانه است و اکثر جمعیت ۹۳ میلیون نفری آن در کنار رود نیل زندگی می‌کنند. کرانه‌های رود نیل منطقه‌ای است که ۴۰ هزار کیلومترمربع یعنی حدود یک بیست و پنجم این کشور و تنها زمین‌های بارور آن را تشکیل می‌دهد. بخش عمده این کشور که در مجموع ۱ میلیون کیلومترمربع وسعت دارد، از بیابان تشکیل شده و جمعیت پراکنده‌ای را در خود جای داده است (۲).

شکل ۱-۱: موقعیت جغرافیایی کشور مصر در نقشه.

حدود نیمی از جمعیت مصر شهرنشین هستند که بیشتر آنان در دو شهر بزرگ قاهره

واسکندریه، دیگر شهرهای دلتای رود نیل و حومه آن‌ها زندگی می‌کنند(۲).

سرزمین مصر به سه قسمت تقسیم می‌شود:

– صحرای شرقی یا عربی

– شبه جزیره سینا و اراضی نیل

– صحرای غربی

مصر آخرین کشوری است که رود نیل از آن می‌گذرد و سپس به دریای مدیترانه می‌ریزد. در محل پیوستن نیل به دریا، دلتای نیل به وجود آمده که سرزمین اصلی مصر و منطقه مهم کشاورزی این کشور هست که در اطراف این رود، کشاورزی رونق بسیار دارد(۲).

مصر در تقاطع سه قاره آسیا، آفریقا و اروپا قرار دارد. موقعیت منحصر به فرد مصر نه تنها ناشی از این حقیقت است که سه قاره در اطراف مرزهای آن باهم تلاقی می‌کنند، بلکه سواحل طولانی این کشور با دو دریای مدیترانه و سرخ نیز به آن اهمیت ویژه‌ای می‌بخشد. در حقیقت این دریاها نقطه آغازین روابط بین‌المللی بوده‌اند و بدین ترتیب کشور مصر هم‌چنین به عنوان پلی برای انتقال تمدن‌ها و فرهنگ‌ها به نقاط دوردست عمل کرده است.

۱-۳- اطلاعات اقتصادی

اقتصاد مصر از جمله اقتصادهای ناپس‌امان در خاورمیانه به شمار می‌رود. پس از انقلاب ۱۹۵۲، اقتصاد مصر تحت تسلط دولت قرار گرفت و جمال عبدالناصر با توجه به گرایش‌هایی که به بلوک شرق داشت، کسی بود که این فرایند را تسریع بخشید. برخلاف ناصر، در زمان انور سادات، خصوصی‌سازی و کاهش تصدی‌گری دولت آغاز شد. این خصوصی‌سازی در زمان حسنی مبارک ادامه داشت. ولی بنا بر نظر برخی از اعضای هیئت حاکمه این کشور که خواهان نقش و سهمی از مبادلات تجاری این کشور بودند، مخالفت‌هایی با خصوصی‌سازی کامل در این کشور انجام می‌گرفت که منجر به دولتی ماندن سازمان‌ها و بخش‌های مهمی از اقتصاد مصر شد. سیاست‌های نامناسب اقتصادی مصر و دخالت آمریکا در امور اقتصادی این کشور، منجر به افزایش

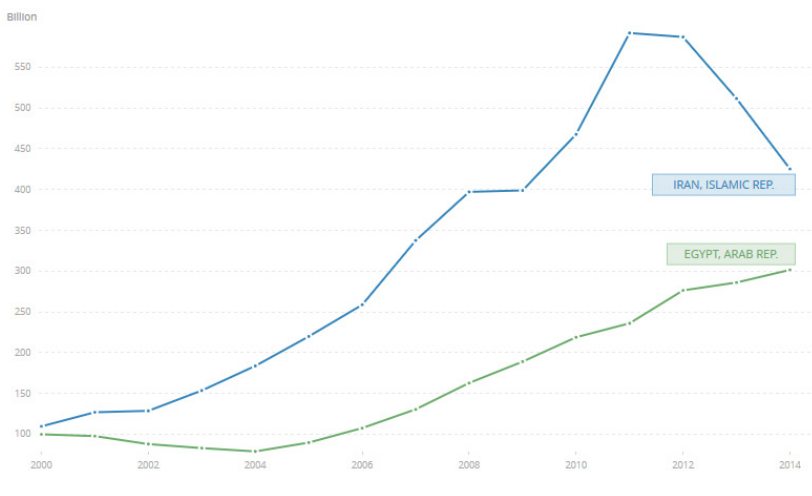
نرخ بیکاری و رشد نرخ فقر در بین مردم مصر شد. به طوری که تا پیش از سال ۲۰۱۱ نیمی از جمعیت ۸۰ میلیون نفری مصر زیر خط فقر قرار دارند (۲).

در مجموع مصر کشوری تقریباً فقیر است که اقتصادش توسط منابع زیر تغذیه می‌گردد:

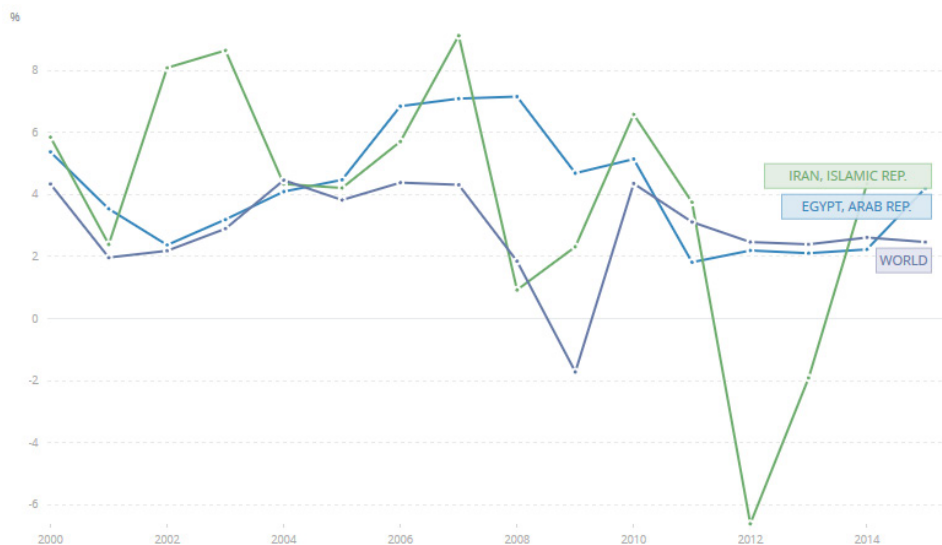
- گردشگری
- فروش و صادرات منابع محدود گاز و نفت
- عایدات کانال سوئز
- رود نیل به عنوان منبع حیاتی به همراه سد آسوان
- کمک‌های خارجی

۲۰ درصد از جمعیت این کشور زیر خط فقر بوده و ۵/۹ درصد نیز بیکارند.

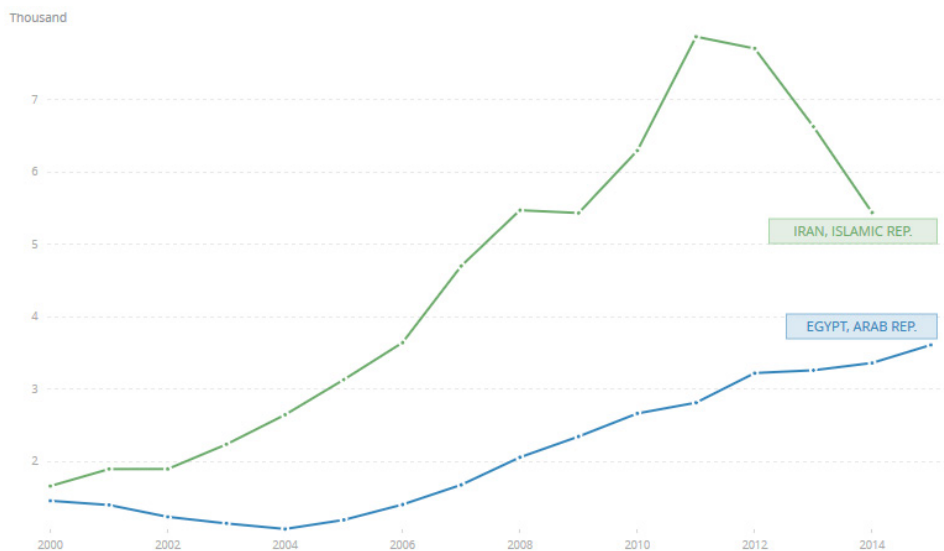
تولیدات عمده کشاورزی مصر عبارت‌اند از: کتان، برنج، ذرت، گندم، لوبیا، میوه و سبزیجات و تولیدات دامداران آن، احشام، گوسفند و بز... است. تولیدات صنعتی مهم مصر منسوجات، تولیدات غذایی، صنعت توریسم، صنایع شیمیایی، تولیدات دارویی، هیدروکربن‌ها (نفت و گاز)، سیمان، فلزات و صنایع روشنایی است. رشد اقتصادی این کشور بالغ بر ۵٪ در سال (۲۰۰۵) گزارش شده است (۳).

شکل ۱-۲: نمودار تولید ناخالص داخلی کشور مصر و مقایسه آن با ایران

شکل ۳-۱: مقایسه رشد تولید ناخالص داخلی مصر، ایران و جهان

شکل ۴-۱: درآمد مجلس سرانه کشور مصر و ایران

بعد از انقلاب مصر سرمایه‌گذاری خارجی در مصراقت شدیدی را تجربه کرد و از ۳۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۰ به ۱۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۲ رسید.

به طور کلی گردشگری یکی از پایه های اقتصاد مصر به شمار می رود به گونه ای که حدود ده درصد درآمد ناخالص ملی مصر را تأمین می کند. شمار گردشگرانی که در سال ۲۰۱۰ یعنی قبل از انقلاب مصر به این کشور سفر کرده اند به چهارده و نیم میلیون نفر رسیده است که درآمدی بالغ بر دوازده و نیم میلیارد دلار را برای مصر به ارمغان آورده است اما شمار گردشگرانی که پس از انقلاب به مصر سفر کرده اند به کمتر از ده میلیون نفر رسیده است که درآمدی کمتر از نه میلیارد دلار برای این کشور به همراه داشته است.

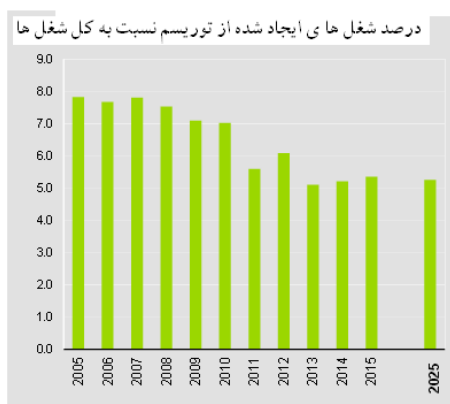
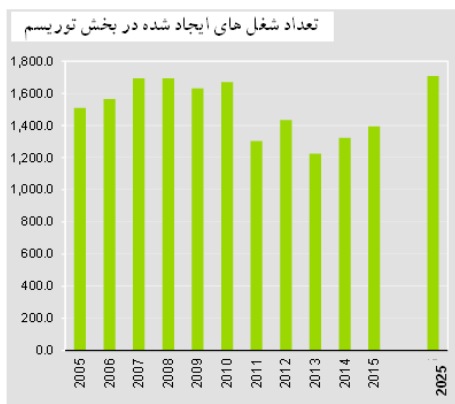

شکل ۱-۵: وضعیت توریستی کشور مصر

صنعت گردشگری در مصر به دلیل درگیری های سیاسی حاکم بر این کشور، با مشکل مواجه شده است. این در حالی است که گردشگری موتور اقتصادی این کشور تلقی می شود. از آغاز انقلاب های عربی در دو سال پیش، صنعت گردشگری در مصر با کاهش فعالیت های خود مواجه بوده است. اما با حضور شماری از گردشگران در اهرام مصر به نظر می رسد که اوضاع رو به بهبودی است. شمار گردشگرانی که به مصر سفر کرده اند، با یک میلیون و دویست هزار نفر در ماه نوامبر نسبت به مدت مشابه در سال ۲۰۱۱ حدود ۱۰۰ هزار نفر افزایش داشته است. اما این تعداد در مقایسه با پیش از انقلاب مصر هنوز ۴۰۰ هزار نفر کمتر است. دولت مصر به منظور جلب اعتماد توریست ها برای

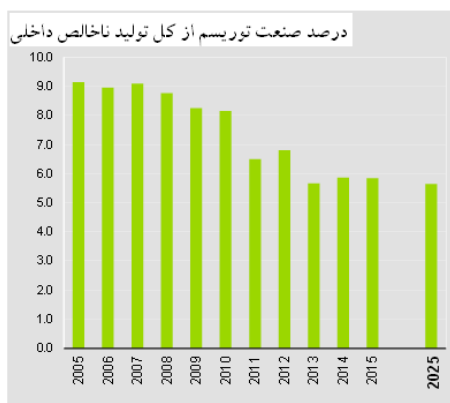
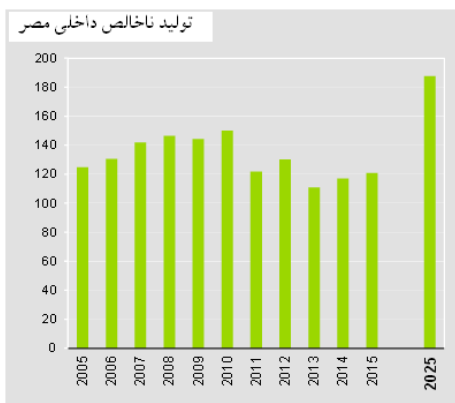
سفر به این کشور تلاش گسترده‌ای را آغاز کرده است از جمله اینکه دولت مصر در تلاش است تا با کاستن از مسائل مربوط به صدور روادید به توریست‌های چینی تعداد بیشتری را به مصر جذب نماید (۵).

در نمودارهای زیر تأثیر صنعت گردشگری بر اقتصاد و ایجاد شغل در کشور مصر نمایش داده شده‌اند.

مصر : تأثیر مستقیم صنعت توریسم بر تولید شغل و استخدام

شکل ۱-۷: تأثیر درآمدهای توریستی بر وضعیت استخدام و بیکاری در مصر

تأثیر صنعت توریسم بر تولید ناخالص داخلی کشور مصر

شکل ۱-۸: تأثیر درآمدهای توریستی بر رشد تولید ناخالص داخلی در مصر

طبق برآوردهای انجام شده، پس از انقلاب، اقتصاد مصر بیش از ۲۰ میلیارد پوند آسیب دیده که بزرگترین بخش آسیب دیده از این وضعیت بخش گردشگری است و همین موجب شد تا کسری بودجه عمومی دولت به حدود ۱۴۰ میلیون پوند مصری بالغ شود و دولت مصر تاکنون موفق نشده، شکافهای پیش آمده در دولت های پیش از خود را پر کند (۵).

برای فهم دقیق این مسئله که بحران اقتصادی در مصر تا چه میزانی است، نگاهی به مشکلات اقتصادی مصر می تواند مفید باشد:

– مصر که در سال ۱۹۶۰ در تولید گندم تقریباً خودکفا بوده، در سال ۲۰۱۰ نزدیک به نیمی از مصرف کل گندم کشور (۹ میلیارد تن) را از طریق واردات تهیه می کرد و در شمار بزرگترین واردکننده گندم در جهان قرار گرفت.

– درآمد روزانه چهل درصد از مردم مصر کمتر از یک دلار و از ۸۴ میلیون نفر جمعیت مصر حدود پنجاه درصد زیر خط فقر زندگی می کنند؛ یعنی درآمد نیمی از جمعیت مصر در روز حدود دو دلار است.

– طبق مطالعه مؤسسه گالوپ، اگرچه مصر رشد اقتصادی اندکی طی سال های اخیر داشته است اما با کاهش شدید استانداردهای زندگی مواجه بوده است.

– براساس آمار سازمان شفافیت بین المللی در سال ۲۰۰۸، شاخص های فساد در مصر در سطحی بحرانی قرار گرفت. اقتصاد زیرزمینی در مصر بزرگترین کارفرمای اقتصادی در آن کشور است، به این ترتیب که بخش خصوصی قانونی ۶/۸ میلیون نفر، بخش عمومی ۵/۹ میلیون نفر و بخش های غیرقانونی و زیرزمینی ۹/۶ میلیون نفر را در استخدام دارند.

– صاحبان املاک و کارآفرینان، فاقد اسناد قانونی مالکیت و در نتیجه در دریافت وام ها و جذب سرمایه گذاری ها ناتوان اند؛ لذا اکثریت بنگاه های مصری کوچک و نسبتاً فقیر باقی مانده اند.

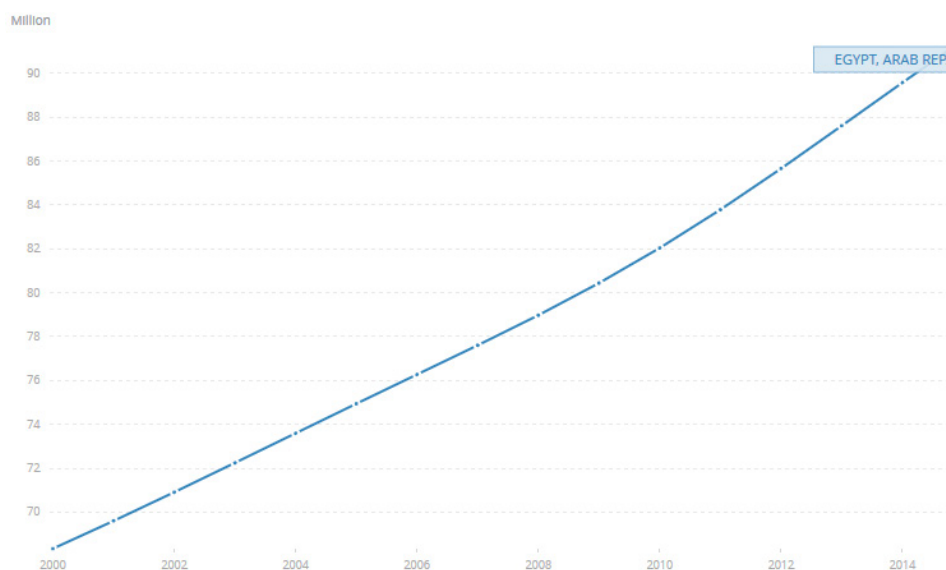
– مصر در شرایط کنونی با ۱۵۰ میلیارد دلار بدهی روبرو است.

– در شرایط انقلابی، بورس اوراق بهادار قاهره تعطیل شده و در فوریه ۲۰۱۱ تعطیل شدن

بانک‌های مصری مانع از ارسال حقوق مصریانی شد که در کشورهای خلیج فارس مشغول به کار بوده‌اند. اهمیت این موضوع اینجاست که حقوق این افراد بخش مهمی از درآمد اقتصاد مصر را تشکیل می‌دهد. لازم به ذکر است که جمعیت کارگران مصری در کشورهای منطقه از جمله عربستان سعودی، قابل توجه است.

— به دنبال ناآرامی‌ها، اقتصاد مصر روزانه بیش از سیصد میلیون دلار خسارت دیده است.
— در شرایط انقلابی شرکت‌های گردشگری با رکود بی‌سابقه‌ای روبرو شده‌اند. صنعت توریسم یکی از منابع درآمدی مهم مصر است.

— سرمایه‌گذاران اماراتی با شروع ناآرامی‌ها نسبت به سرمایه‌گذاری ده میلیارد دلاری خود در مصر نگران شدند که نهایتاً این نگرانی منجر به سقوط شدید ارزش بازار گردید (۵).
به‌طور کلی با توجه به رشد جمعیت بسیار پرسرعت کشور مصر و وضعیت اقتصادی نامناسب این کشور، فقر در آن به شدت در حال افزایش است.

شکل ۱-۶: نمودار رشد جمعیتی کشور مصر

۴-۱- اطلاعات سیاسی و اجتماعی

رژیم سیاسی مصر جمهوری است که بیش از نیم قرن از استقرار آن می‌گذرد. ساختار سیاسی کشور مصر از سه قوه مجریه، مقننه و قضائیه به شرح ذیل تشکیل شده است:

۴-۱-۱- قوه مجریه

وظیفه اصلی این قوه، تدوین و تنظیم سیاست‌های کلان کشور و نظارت بر حسن اجرای آن‌هاست. ریاست دولت بر عهده رئیس‌جمهور و ریاست هیئت وزیران بر عهده نخست‌وزیر است. اما در این میان، رئیس‌جمهور از دامنه قدرت و اختیارات بیشتری برخوردار است. رئیس‌جمهور می‌تواند نخست‌وزیر، معاونان نخست‌وزیر، وزیران و معاونان آنان را عزل و نصب نماید. وی همچنین می‌تواند اعلام جنگ کرده و پیمان‌های نظامی، اتحاد، پیمان‌های صلح و به‌طور کلی هر نوع پیمانی که به تمامیت ارضی یا حاکمیت کشور مربوط می‌شود را منعقد نماید. پس از رئیس‌جمهور، نخست‌وزیر عالی‌ترین مقام اجرایی کشور به شمار می‌رود و وظیفه اصلی وی، نظارت بر وزارتخانه‌ها و هماهنگ نمودن سیاست‌ها و فعالیت‌های آن‌ها با سیاست‌های کلان کشور است. در حال حاضر، ۳۳ وزارتخانه در مصر فعالیت دارند که هریک از وزیران مستقیماً در برابر رئیس‌جمهور مسئول و پاسخگو هستند (۲۰).

جدول ۱-۱: وزارتخانه‌های کشور مصر

وزارت دفاع	وزارت برق و انرژی	وزارت عرضه و تجارت داخلی
وزارت همکاری‌های بین‌المللی	وزارت گردشگری	وزارت سرمایه‌گذاری
وزارت آموزش عالی و تحقیقات علمی	وزارت کشاورزی و احیای زمین	وزارت نیروی انسانی
وزارت کشور	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	وزارت آموزش و فنی حرفه‌ای

وزارت امور خارجه	وزارت نفت	وزارت مهاجرت و امور مهاجران
وزارت مالیه	وزارت آبیاری و منابع طبیعی	وزارت ورزش و جوانان
وزارت محیط زیست	وزارت مسکن، خدمات رفاهی و توسعه شهری	وزارت تولیدات نظامی
وزارت فرهنگ	وزارت صنعت، تجارت و کسب و کارهای کوچک	وزارت اوقاف
وزارت امور حقوقی و پارلمانی	وزارت حمل و نقل هوایی	وزارت توسعه محلی
وزارت دادگستری	وزارت برنامه ریزی و اصلاحات اداری	وزارت بهداشت و جمعیت
وزارت حمل و نقل	وزارت همبستگی اجتماعی	وزارت آثار باستانی

رئیس جمهور همچنین حق انتصاب ده نفر از اعضای مجلس سفلا و انتصاب یک سوم از اعضای مجلس علیا را دارد و طبق قانون می تواند مجلس سفلا را منحل اعلام کرده و قوانین مصوب مجلس را وتو نماید. رئیس جمهور همچنین از طریق صدور فرامین حق قانون گذاری دارد (۲۰).

۱-۴-۲- قوه مقننه

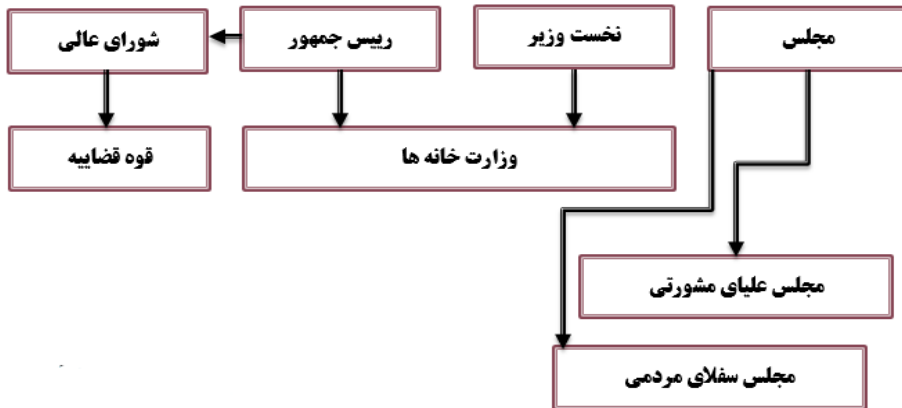
قوه مقننه که کار اصلی آن قانون گذاری است، از دو مجلس سفلا مردمی و مجلس علیای مشورتی تشکیل شده است. مجلس سفلا اصلی ترین نهاد قانون گذاری در مصر محسوب می شود (۲۰).

۱-۴-۳- قوه قضائیه

قوه قضائیه، قوه ای مستقل است که هیچ فرد یا گروهی حق دخالت در امور مربوط به آن را ندارد. این قوه قدرت خود را از چهار نوع دادگاه قضایی اعمال می کند که عبارت اند از: دادگاه عالی قانون اساسی، دادگاه فرجام خواهی، دادگاه های هفت گانه استیناف در ایالات مختلف و دادگاه های محلی. قوانین و نظام حقوقی این کشور برگرفته از قوانین عمومی انگلیس، شریعت اسلامی و قوانین ناپلئونی است.

نظارت بر امور همه سازمان های قضایی از سوی شورایی به نام شورای عالی که

شخص رئیس جمهور ریاست آن را بر عهده دارد انجام می شود (۲۰).

شکل ۱-۹: ساختار سیاسی کشور مصر

۵-۱- اطلاعات فرهنگی - مذهبی

دین رسمی کشور مصر اسلام و اکثریت مردم (۹۰ درصد) پیرو آن هستند و ۱۰ درصد از جمعیت مصر مسیحی قبطی هستند. در کشور مصر نزدیک به ۷۴ میلیون نفر سنی و یک میلیون نفر پیرو مذهب تشیع وجود دارد. در سال های بعد از قرن اول میلادی بیشتر مصری ها به مذهب مسیح درآمدند. قبل از فتح مصر توسط مسلمانان مردم این کشور مسیحی بودند. همین که قوای فاتح اسلام مصر را فتح کرد، گروه بی شماری از مصریان مذهب اسلام را پذیرفتند و عده کمی از آن ها در مذهب مسیح باقی ماندند که آن ها را مسیحی قبطی می نامند.

هنگامی که مصر به تصرف مسلمانان درآمد تعالیم اسلامی در مصر با فرهنگ این منطقه آمیخته شد. از این رو تبلور فرهنگ اسلامی در مراسم مختلفی که مردم مصر بر پا می دارند، مشهود است. اعیاد اسلامی، نماز جماعت، نماز جمعه در تمامی مساجد در خیابان ها در شهرها و روستاها باشکوه خاصی برگزار می شود. حلول ماه مبارک رمضان، عید فطر و جشن میلاد پیامبر (ص) همه ساله با تشریفات خاصی انجام می شود. در مصر ۱۷۰ هزار مسجد وجود دارد که حدود ۳۰ هزار از این مساجد دولتی است.

مصر یکی از قدیمی‌ترین کشورهای جهان است و تمدن آن - که در حاشیه رود نیل شکل گرفته - در زمره کهن‌ترین تمدن‌ها محسوب می‌شود، چراکه از حدود ۴ هزار سال قبل از میلاد به وجود آمده است. مصر باستان سرزمین فراغت بوده و آثار تاریخی مهمی چون اهرام ثلاثه و معابد بزرگ را از آن دوران به یادگار دارد. بسیاری از پیامبران بزرگ مانند حضرت یوسف و حضرت موسی نیز در همان دوران در سرزمین مصر ظهور کردند.

در سال ۳۳۲ ق.م اسکندر این سرزمین را تصرف کرد و تا سال‌ها بعد سلسله بطاسه که از جانشینان اسکندر بودند، بر آن حکمفرما بود. در سال ۶۴۱ میلادی (۱۹ هجری قمری) در زمان خلیفه دوم اسلام، مسلمانان این کشور را فتح کردند. از آن زمان مصر همواره جزء سرزمین‌های مهم حکومت اسلامی بوده و تا سال ۱۵۱۷ میلادی که دولت عثمانی بر مصر تسلط یافت در دست خلفای اموی و عباسی بود. در سال ۱۷۹۸ ناپلئون به آنجا لشکر کشید و در سال ۱۸۰۵ میلادی محمد علی پاشا از طرف دولت عثمانی حاکم آنجا شد و سلسله جدید مصر را تشکیل داد (۱).

علاوه بر فرهنگ و تمدن بزرگ مصر در آفریقای شمالی، این نکته که اسلام از دریچه مصر به آفریقا نفوذ کرده است و دیگر آفریقاییان از این دریچه جهان اسلام را می‌نگرند نیز بر اهمیت مصر می‌افزاید.

به دلیل سطح تمدن بالای این کشور در جهان عرب و موقعیت ویژه این کشور در ارتباط میان تمامی جهان عرب و نیز روابط بسیار با جهان عرب گزافه نیست که بگویم مصر مؤثرترین کشور در دنیای عربی است.

توجه به این حقایق تاریخی - جغرافیایی موقعیت منطقه‌ای و بین‌المللی مصر را از اهمیت دوچندان برخوردار کرده است.

پس از پایان جنگ جهانی دوم مصر با رژیم اشغالگر قدس هم‌مرز شد و همین مسئله بر اهمیت و تأثیرگذاری این کشور در روابط بین اعراب و جهان غرب افزود.

هم‌چنین جهان غرب نیز به دلیل همین تأثیرگذاری بسیار مهم مصر، تمایل فراوانی به برقراری و گسترش روابط و مناسبات و تعاملات خود با این کشور درباره مسائل جهان

اسلام داشته و دارد؛ به نحوی که در کمتر موضوع منطقه‌ای و جهانی مربوط به دنیای اسلام است که غربی‌ها مصر را دخیل نکرده و یا از کمک‌های این کشور بهره نبرده باشند (۳).

فصل دوم |

مفهوم وقف و امور خیریه در کشور مصر

۲- مفهوم وقف و امور خیریه در کشور مصر

۲-۱- مقدمه

همان طور که مشخص است برای بهتر رسیدن به ادبیات مشترک در خصوص وقف لازم است که مفهوم وقف در کشور مورد مطالعه بررسی گردد که در این فصل به بررسی مفهوم وقف و امور خیریه از دیدگاه متصدیان امر قانون گذاری و سیاست گذاری کشور مصر مورد بررسی قرار می گیرد (۶).

۲-۲- روش قانون گذاری

یکی از نکات مهمی که در اینجا باید مورد عنایت و توجه قرار گیرد این است که متون قانونی مربوط به وقف در قانون اوقاف مصر (۱۹۴۶ م) از احکام شرع اسلام استخراج شده و بر اساس این نگرش تنظیم شده که فقه اسلامی یک مجموعه ی متکامل است و لذا در این قوانین تقلید به یکی از مذاهب اسلامی مورد نظر نبوده بلکه از احکام همه ی مذاهب اسلامی استفاده شده و از هر مذهب آنچه مصالح و منافع مورد نظر را تأمین می نموده و با شرایط و اوضاع جامعه تناسب داشته و با اهداف مورد نظر سازگاری بیشتری داشته برگرفته شده است.

باید توجه داشت که در صورت نبودن قانون خاصی در یکی از زمینه های مربوطه درباره ی وقف، قاضی مصر می تواند بهترین اقوال و احکام را در مذهب ابوحنیفه اختیار نماید (۶).

۲-۳- مفهوم وقف و امور خیریه

معنای لغوی وقف «حبس و منع» است. و اما در اصطلاح فقهی تعاریفات متعددی برای وقف بیان شده که علت آن برمی گردد به زوایا و ارکان و شروط و آثاری که هریک از فقها بر وقف مترتب می داند.

ابوحنیفه در تعریف وقف می گوید: «وقف حبس مالی در مالکیت وقف کننده و اقرار و تثبیت منافع آن در راه های خیر است».

لذا براساس این تعریف، وقف بخشیدن منفعت و بهره برداری چیزی و تصرف غیر لازم در آن است و در این حالت مال وقف شده از مالکیت صاحب آن خارج نمی شود بلکه در ملکیت او باقی می ماند.

اما امام مالک در تعریف وقف می گوید: «وقف حبس مالی و منع از تصرف در آن است بدین صورت که آن مال در مالکیت صاحبش باقی می ماند و منافع آن در یکی از راه های خیر به صورت موقت یا دائمی بخشیده می شود.» چنانکه ملاحظه می شود این دو تعریف در باقی ماندن مال در مالکیت صاحب آن اتفاق نظر دارند جز اینکه در تعریف دوم وقف تصرف لازم است و واقف پس از وقف کردن مال خود دیگر حق برگشت از آن را ندارد اما می تواند وقف را تا زمان معینی به صورت موقت دایر نماید. اما رأی عموم فقهای اهل سنت بر این است که: «وقف حبس مالی در مالکیت خدای متعال و تصرف در منافع آن در یکی از راه های خیر است».

در این تعریف، مال وقف شده از مالکیت صاحبش خارج شده و به مالکیت خدا درمی آید و لذا بازگرداندن مال وقف شده جایز نیست و تا ابد درآمدها و منافع حاصل از وقف در راه های خیری که وقف کننده تعیین می کند مصرف می شود.

در قانون اوقاف مصر (قانون شماره ی ۴۸ سال ۱۹۴۶ م) وقف تعریف نشده و این بر اساس همان روشی است که غالباً تعاریفات را در قانون گذاری وارد نمی کند و وارد کردن تعاریفات در قانون را نادرست تلقی می کند (۶).

۲-۴- انواع وقف و امور خیریه

۲-۴-۱- وقف از دیدگاه ذی نفعان

وقف از دیدگاه ذی نفعان از منافع آن به دو نوع تقسیم می شود که عبارت اند از: وقف خیریه (موقوفات عام) و وقف خانوادگی (موقوفات خاص) وقف خیریه آن است که منافع آن به یک یا چند گروه معین از مردم تعلق می گیرد و نیت در این وقف قربة الی الله است.

اما وقف خانوادگی آن است که منافع آن به اشخاص حقیقی معین یا به فرزندان آن ها یا خویشان معینی از آنان تعلق می گیرد و چه بسا وقف کننده در آن شرط کند که پس از انقطاع نسل و یا از میان رفتن کسانی که وقف برای آنان انجام شده وقف به عام تبدیل شود و در این صورت چنین وقفی ابتدا خانوادگی و سرانجام وقف عام خواهد بود. و نیز ممکن است وقف مشترک باشد یعنی بخشی از آن خانوادگی و بخش دیگری خیریه باشد و منافع هر بخش به مصرف موردنظر برسد.

در مصر قانون وقف خانوادگی به وسیله ی قانون شماره ی ۱۸۰ سال ۱۹۵۲ م لغو گردید و این قانون تمام اوقاف خانوادگی را باطل کرد و آن ها را موقوفات عام قرارداد و پس از اعلام این قانون ایجاد اوقاف خانوادگی ممنوع گردید و فقط موقوفات عام در کشور مصر باقی ماند (۶).

۲-۴-۲- وقف از نظر مدت

وقف از نظر مدت آن به دو نوع تقسیم می شود:

۱. وقف دائم؛ ۲. وقف موقت.

وقف دائمی آن است که مال وقف شده تا ابد به همان صورت باقی خواهد ماند. وقف موقت آن است که مدت زمان آن توسط وقف کننده یا قانون تا زمان مشخصی تعیین می شود و پس از آن مال وقف شده از قید وقف آزاد می شود و رأی عموم فقهای اهل سنت بر این است که اوقاف در اصل ابدی و دائمی است زیرا وقف برای این است که عمل خیر صدقه ی جاریه و دائمی باشد و لذا تعیین زمان برای آن با این ویژگی تناقض

دارد و لذا فقها شرط کرده‌اند که در وقف باید آخرین بهره‌برداری از آن جهت خیری باشد که هیچ‌گاه قطع نشود و هر وقفی که مصرفی برای آن از سوی وقف کننده تعیین نشده باشد به فقرا و مساکین تعلق خواهد گرفت.

اما مالکیت با ضرورت ابدی بودن حکم وقف مخالفت کرده‌اند و در نظر آنان وقف اساساً ممکن است ابدی یا موقت باشد. و در صورت دوم پس از انقضای زمان مقرر مال به واقف برمی‌گردد و او امکان تصرف آزاد در آن مال را خواهد داشت. و این فقها معتقدند که در نصوص شرعی مربوط به وقف چیزی که ضرورت ابدی بودن آن را تأکید کند وجود ندارد. گذشته از اینکه در وقف موقت امکان نیکی و احسان به مردم فراهم می‌شود.

در ماده‌ی پنجم قانون شماره‌ی ۴۸ سال ۱۹۴۶ چنین آمده است:

«وقف مسجد فقط به صورت دائم ممکن است. اما وقف در راه‌های خیر و احسان، به جز وقف مسجد، ممکن است دائم یا موقت باشد».

قانون اوقاف مصر پیش از اینکه وقف خانوادگی را لغو کند تأکید داشت بر اینکه تعیین مدت زمان وقف خانوادگی با تعیین مدت یا طبقات نسل باید باشد و وضع‌کنندگان این قانون آن را از مذاهب فقهی نگرفته بودند بلکه تکیه‌ی آنان بر مصلحت بود با استناد به این واقعیت که در وقف خانوادگی دائم در بسیاری از موارد پس از گذشت زمانی دراز نسبت مستحقان وقف گم می‌شود و در نتیجه مال موقوفه بی‌صاحب و بلا تکلیف می‌ماند و ضایع شده یا از بین می‌رود (۶).

۲-۴-۳- شروط واقف

مقصود از شرط واقف چیزی است که واقف در وقف‌نامه می‌نویسد و با اراده‌ی خود آن را اعلام می‌کند و روش و برنامه‌ای که از نظرو لایت و تصرف در مال خود پس از وقف آن در نظر می‌گیرد و نحوه‌ی بهره‌برداری و توزیع عایدات وقف و موارد مصرف برای بهره‌برداری از آن است همچنین شرط واقف در مورد موقت یا دائم بودن وقف نیز مطرح است.

در میان فقها اختلافی در این نیست که برخی از شروط واقف از نظر مشروع صحیح و معتبر است و آن شرط‌هایی است که با اصل وقف منافات نداشته باشد و محل وقف و

مخالف شرع نباشد.

و اگر شروط واقف و یا برخی از آن شروط مخالف شرع باشد طبعاً آن شروط باطل است و اصطلاحاً شرط فاسد یا باطل نامیده می شود و آن شروطی است که با اصل وقف منافات داشته باشد یا محل وقف و یا مخالف شرع باشد.

قاعده: شرط واقف مانند نص شرعی است.

این قاعده اساساً از نظر فقه محترم و معتبر است و شرعاً باید به آن عمل شود زیرا شرط شرعی واقف حاکی از اراده ی اوست و مخالفتی با شرع ندارد لذا به عنوان نص شرعی است و عمل به آن واجب است مگر به ضرورتی یا رجحان امری.

قانون مصر (شماره ی ۴۸ سال ۱۹۴۶ م) شرایط وقف کنندگان را به دودسته تقسیم کرده که برخی از آن ها صحیح و معتبر و برخی باطل و غیر معتبر است (۶).

در راستای شرط های صحیح، ماده ی دوازدهم این قانون شرط های واقفین را درده مورد خلاصه کرده و آن ها را شرط های ده گانه نامیده است و آن ها شرط هایی است که از سوی وقف کنندگان بسیاری در نوشته های آنان مطرح شده و لذا فقها درباره ی آن ها به بحث و اظهار نظر پرداخته اند. این شروط ده گانه عبارت اند از:

عطا کردن، محروم کردن، داخل کردن، خارج کردن، افزایش، کاهش، تغییر، تبدیل، طلب تبدیل، تبادل.

همچنین بر طبق همین ماده ی قانونی واقف می تواند در موارد ده گانه فوق در چیزی که وقف می کند، فقط برای خود شرط کند که هرگونه که بخواهد در چارچوب قانون در آن ها تصرف نماید. و برای صحیح بودن این شرایط دو مسئله مطرح است:

— اول اینکه فقط وقف کننده این شرط ها را بگذارد نه هیچ کس دیگر حتی ورثه و مستحقان وقف.

— دوم. اینکه این شرط ها درست در هنگام ایجاد وقف مطرح شود نه بعد از آن. البته طبق این قانون در صورتی که رعایت نکردن برخی از شرایط واقف لطمه ای به مصلحت وقف یا وقف کننده و مستحقان آن نرزد از رعایت نکردن این شروط منع نشده است (ماده ی ۲۲) اما اگر در وقف شرطی غیر صحیح مطرح شود اصل وقف صحیح و

این شرط باطل خواهد بود (ماده‌ی ۶) (۶).

۲-۴-۴- موقوف علیه

موقوف علیه بر کسی اطلاق می‌شود که استحقاق وقف دارد و وقف و منافع آن برای اوست چه در حال از منافع وقف استفاده کند یا اینکه هنوز نوبت او نرسیده باشد. و وقف صحیح نیست مگر در حالی که شروط ذکر شده در کتب وقف در او موجود باشد و فقها در بعضی از جزئیات شروط موقوف علیه اختلاف کرده‌اند.

در این میان یک شرط اساسی است که حتماً باید در موقوف علیه باشد و آن این است که مصرف وقف در جهت معصیت نباشد زیرا اصل و اساس در وقف طاعت خدا و نیکی است و نمی‌توان با معصیت به خدا نزدیک شد و لذا شرط شده است که موقوف علیه یکی از جهات خیر باشد و این نمی‌شود مگر اینکه موقوف علیه یکی از جهات امر شده در شرع مانند انفاق در راه خدا باشد. و یکی از شرایطی که فقها در آن اختلاف کرده‌اند (درباره‌ی موقوف علیه) این است که جهتی که بر آن وقف انجام می‌شود منقطع نشود یعنی علت وقف از بین نرود و مخصوصاً کسانی این شرط را تأکید کرده‌اند که معتقدند وقف باید دائم باشد وفق‌هایی که وقف موقت را نیز مجاز دانسته‌اند این شرط را لازم ندیده‌اند (۶).

ممکن است موقوف علیه به‌طور مشخص تعیین نشود مانند وقف بر فقرا و علما و مساجد و امثال آن، که چنین وقفی علتش هیچ‌گاه از بین نمی‌رود. و ممکن است موقوف علیه به‌طور مشخص تعیین شود و فقها اتفاق نظر دارند که وقف بر موقوف علیه معین صحیح نیست مگر اینکه موقوف قابل تملک باشد. و استحقاق موقوف علیه برای بهره‌برداری از منافع وقف تابع خواست و اراده‌ی واقف است و آنچه واقف درباره‌ی شرایط استحقاق ذکر کرده مادام که با اصل وقف یا یکی از احکام وقف و یا حکم شرع مخالفت نداشته باشد معتبر و صحیح است (۶).

در ماده‌ی هفتم قانون اوقاف مصر آمده است که وقف غیرمسلمان صحیح است مادام که در جهتی نباشد که در دین او و دین اسلام حرام شده باشد. و این قانون با نظرات فقها موافق است و این روش و جهت اساسی قانون است و گروهی از فقها گفته‌اند که این

قانون حق و صحیح است زیرا معصیت بودن عملی بازمی‌گردد به اعتقاد وقف‌کننده و اینکه چه چیزی در دین او معصیت است یا به نظام علمی کشور. بنابراین اگر غیرمسلمان بر معبد یا کلیسای خود وقف کند صحیح است. همچنین وقف غیرمسلمان بر مساجد و غیر آن از آنچه در شریعت اسلام عمل خیر است، صحیح تلقی می‌شود. قانون مصر مسئله‌ی قطع نشدن جهت وقف را شرط نکرده زیرا این قانون وقف موقت نیز جایز شمرده شده است. و نیز طبق ماده‌ی ۲۶ قانون اوقاف مصر اگر موقوف علیه واقف را به گونه‌ای بکشد که طبق قانون نتواند از وارث ببرد در این صورت از حق وقف خود نیز ممنوع و محروم خواهد شد (۶).

۲-۴-۵- نظارت و اداره‌ی اوقاف و سرپرستی آن‌ها

وقف دارای نظام و سیستم اداری ویژه‌ای است که فقهای اسلام از عصرهای گذشته تاکنون به آن اهتمام داشته‌اند و برای حفظ اهداف و مقاصد واقفان منافع موقوف علیه از وقف، جلوگیری از سوءاستفاده‌های نامشروع و غیرشرعی از موقوفات و یا از بین بردن آن‌ها مسئله‌ی نظارت و سرپرستی اوقاف را مورد بحث و توجه قرار داده‌اند و قوه‌ی قضائیه در کشورهای مختلف نیز از ابتدای امر به سرپرستی و اداره‌ی اوقاف توجه داشته است. از سوی دیگر مشکلات و سوء مدیریت اوقاف در موارد زیادی موجب شکایت افراد ذی‌نفع در اوقاف گردیده و لذا از زمان‌های گذشته تاکنون در کشورهای اسلامی اداراتی ویژه‌ی اداره و سرپرستی اوقاف تأسیس شده است (۶).

طبیعی است که اموال موقوفه مانند همه‌ی اموال دیگر به حفاظت و بهره‌برداری صحیح از آن نیازمند است و اینکه درآمدهای آن‌ها در راه‌های از پیش تعیین شده مصرف شود و به دست مستحقان آن برسد. و لذا قانون، سرپرستی اوقاف را امری لازم و حقی ثابت دانسته است.

اما سمت نظارت و ولایت امور اوقاف همسان قدرت و اختیاراتی است که دارنده‌ی آن برای حفظ اوقاف از خرابی و اصلاح و اداره‌ی امور آن‌ها و بهره‌برداری صحیح از آن‌ها و رسانیدن درآمد آن‌ها به افراد ذی‌نفع و صاحب حق، از آن اختیارات استفاده می‌کند و از طرف موقوف علیه نمایندگی رفع و رجوع شکایات و انجام قراردادهای لازم و گرفتن

حقوق شرعی و قانونی مربوط به موقوفه و انجام وظایف محوله از طرف واقف را دارد و حدود و جزئیات این حقوق و وظایف و احکام آن طبق قانون و شرایط وقف تعیین می‌شود. و هرکس که این اختیارات را داشته باشد، متولی یا ناظر یا قیم بروقف نامیده می‌شود و حق دارد که سرپرستی وقف و اداره‌ی امور آن و بهره‌برداری صحیح و آباد کردن آن و یا تعمیر آن و رساندن درآمد آن به اهل آن را به عهده گیرد.

ولایت بر اوقاف بردو نوع است:

— اول ولایت عام است که از آن حاکم یا قاضی است و از طریق حکومت و قضاوت اعمال می‌شود.

— دوم ولایت خاص است که از آن واقف یا موقوف علیه و یا ناظر و یا متولی است که اختیارات خود را از طریق واقف یا قاضی شرع به دست می‌آورد و در وقف، ولایت خاص بر ولایت عام تقدم و برتری دارد.

و اصل کلی در نظارت بروقف این است که نظارت حق کسی است که ضمن شروط وقف تعیین شده و این حق برای او مادام برقرار است که شرایط شرعی و قانونی لازم را داشته باشد. بنابراین به عنوان یک قاعده و ضابطه‌ی کلی متولی وقف حق هرگونه تصرف در وقف را که به نفع موقوف و موقوف علیه باشد، دارد. البته با رعایت شرایط شرعی و قانونی که واقف تعیین کرده است و متولی حق هیچ‌گونه تصرفی ندارد که برای موقوف یا موقوف علیه آسیب و زیانی در پی داشته باشد و یا باهدف و شرایط واقف مغایرت داشته باشد (۶).

احکام فقه اسلام و قوانین کشوری اوقاف نیز مبانی کافی در تعیین احکام مربوط به مسئولیت‌ها و وظایف ناظران مدنی و کیفری و محاسبه‌ی آنان و برکنار کردن آنان دارد. ناظر بروقف شرایطی دارد که اگر این شرایط در او باشد نظارت او بروقف صحیح است چه از طرف واقف یا از طرف قاضی تعیین شده باشد و این شرایط عبارت‌اند از: عقل، بلوغ، امانت‌داری و داشتن توانایی اداره‌ی امور وقف به گونه‌ای که اهداف آن تأمین شود. ضوابط مربوط به متولی موقوفات در مصر شاهد تغییراتی بوده و در هر دوره شکل و نظام خاصی داشته است.

پس از لغو و ابطال اوقاف خانوادگی در مصر با صدور قانون شماره‌ی ۱۸۰ سال ۱۹۵۲م موضوع اداره و نظارت بر اوقاف، منحصر به موقوفات عام گردید و پس از صدور قانون ۵۴۷ سال ۱۹۵۳م نظارت بر موقوفات عام در وزارت اوقاف منحصر گردید مگر اینکه واقفی شرط کرده باشد که فقط خودش نظارت بر وقف را به عهده گیرد و آن نیز به این ترتیب خواهد بود:

۱. اگر وقف در جهت عام باشد مادام که واقف نظارت آن را برای خود شرط نکرده، نظارت به عهده‌ی وزارت اوقاف است. و اگر مال وقف شده کم ارزش و یا درآمد آن ناچیز باشد، یا در جهت خاصی مانند میهمان خانه و یا به عنوان جایی برای فقرای خویشاوند وقف شده باشد، وزارت اوقاف می‌تواند از نظارت بر چنین وقفی صرف نظر کرده و آن را به یکی از اعضای خانواده‌ی واقف واگذار نماید (ماده‌ی ۱).

۲. در عین حال اگر واقف غیرمسلمان و مصرف درآمد وقف در جهتی غیراسلامی باشد، مادام که واقف نظارت را برای خود شرط نکرده باشد، نظارت به عهده‌ی کسی است که دادگاه تعیین می‌کند (ماده‌ی سوم) (۶).

موارد پایان وقف عام در ماده‌های ۱۶ و ۱۸ قانون اوقاف مصر بدین ترتیب آمده است:

۱. مدت معین برای وقف عام موقت به پایان رسیده باشد (پیش از این متذکر شدیم که قانون مصرف وقف عام موقت و دائم را مجاز می‌داند).

۲. کسی یا چیزی که صاحب منافع وقف بوده از میان برود.

در این موارد به طور طبیعی وقف پایان می‌یابد بدون اینکه نیازی به حکم دادگاه باشد و در دو مورد دیگر پایان وقف منوط به صدور حکم دادگاه است و آن‌ها عبارت است از:

الف) تمام یا برخی از اعیان وقف به شکلی از بین برود که دیگر قابل تعمیر و بهره‌برداری نباشد یا اینکه قابل بهره‌برداری کمی باشد به گونه‌ای که هزینه‌اش از درآمدش بیشتر باشد.

ب) کم شدن منافع افراد ذی نفع در وقف مانند اینکه وقف درآمد خوبی داشته باشد ولیکن تعداد افراد ذی نفع در آن به قدری زیادی شود که سهم هریک به مقدار ناچیزی برسد. و از آنجاکه کم شدن این منافع با توجه به اختلاف افراد و شرایط

محیطی و اقتصادی و اجتماعی آن‌ها فرق می‌کند لذا قانون، ارزیابی و تصمیم‌گیری در مورد آن را کلاً به دادگاه واگذار نموده و هرگاه که در چنین مواردی دادگاه حکم پایان وقف را صادر نمود مال موقوف به شخص واقف بازمی‌گردد و اگر واقف از دنیا رفته باشد مال موقوفه میان صاحبان منافع آن تقسیم می‌گردد و ملک آنان می‌شود (۶).

| فصل سوم |

وضعیت موجود وقف و امور خیریه در کشور مصر

۳- وضعیت موجود وقف و امور خیریه در کشور مصر

۳-۱- مقدمه

در این بخش به طور عمده به وضعیت کنونی مصر در خصوص وضعیت وقف و امور خیریه پرداخته شده است. مسائلی از جمله سرمایه گذاری های عمده سازمان اوقاف مصر و همچنین وضعیت مؤسسات خیریه ای نیز در این بخش بیان شده اند. همچنین در این فصل به بیان وضعیت امور خیریه ای در کشور مصر و مقایسه آن با دیگر کشورهای جهان پرداخته شده است.

۳-۲- وضعیت فعالیت های اقتصادی و سرمایه گذاری اوقاف مصر

۳-۲-۱- بخش های سرمایه گذاری

سازمان اوقاف مصر تشکیلات خودگردانی را تشکیل داده که جهت اداره خود فعالیت های لازمه را انجام می دهند. محل های سرمایه گذاری سازمان اوقاف مصر که به جهت آشنایی سرمایه گذاران و مردم بیان گردیده است به شرح ذیل آورده شده است.

۱. ساخت و ساز ساختم آن های مسکونی

۲. ساخت و ساز اماکن تجاری

۳. ساخت و ساز اماکن اداری

۴. نصب و راه اندازی ساخت و سازها

۵. تولید دانه و کشاورزی

۶. درمان و فاضلاب کشاورزی

۷. کشاورزی با آب دریا

۸. دام

۹. تولید بچه ماهی

۱۰. تولید محصولات کشاورزی

۱۱. تولید محصولات حیوان

۱۲. تولید محصولات غیر کشاورزی

شرایط ممیزی سرمایه‌گذاران در تعیین منطقه اصلی از کار و ارائه به آن‌ها به شرح ذیل است که سازمان برای واگذاری پروژه رعایت می‌کند:

– دارا بودن شخصیت حقوقی

– پرداخت بدهی مالی (بدهی مالیاتی و بیمه)

– سابقه فعالیت (رزومه)

– پروژه‌های در حال انجام

– تعیین منطقه اصلی سرمایه‌گذاری و فرعی (اعلام توان همکاری در منطقه موردنظر) (۱۶).

۳-۲-۲- خدمات الکترونیکی

سازمان اوقاف مصر به لحاظ ارائه هرچه بهتر خدمات به مردم و جامعه هدف خود، خدماتی را به صورت الکترونیکی و صرفاً با درخواست الکترونیکی و بدون نیاز به مراجعه حضوری ارائه می‌کند.

خدماتی که سازمان اوقاف مصر به صورت درخواست الکترونیکی بدان رسیدگی می‌کند به شرح ذیل آورده شده است:

– درخواست اجاره فروشگاه / دفتر اداری

– درخواست جایگزینی یکی از اعیان وقفی

– تقاضای اجاره باغ

– درخواست برای اجاره زمین‌های کشاورزی

- درخواست برای اجاره فضای زمین
- درخواست اجاره یک آپارتمان
- درخواست تملک یک باب آپارتمان
- درخواست تملیک یکی از آپارتمان‌های جدید
- درخواست تملیک فروشگاه / واحد اداری (۱۶).

۳-۲-۳- سرمایه‌گذاری مالی، صنعتی، کشاورزی

سازمان اوقاف مصر به توجه به سرمایه‌های در اختیار در سه حوزه مالی، صنعتی و کشاورزی سرمایه‌گذاری می‌نماید که شرح سرمایه‌گذاری و میزان آن به شرح ذیل آورده شده است.

۳-۲-۳-۱- سرمایه‌گذاری مالی

سازمان اوقاف تصمیم گرفت با افزایش سرمایه در شرکت المحمودیه العامه للمقاولات به میزان ۹۴٫۸٪ از سهم آن به ارزش ۳۰۰ میلیون پوند مصری را خریداری نماید. در نتیجه سازمان تصمیم گرفت به جهت هر چه بیشتر شدن بازگشت سود ناشی از سرمایه‌گذاری، در قسمت ساخت مسکن سرمایه‌گذاری نماید.

سازمان دارای یک مجموعه قوی اوراق بهادار به ارزش ۴۰۰ میلیون پوند مصری به شرح ذیل است:

جدول ۳-۱: سرمایه‌گذاری سازمان اوقاف در شرکت‌های مختلف مصر

نام شرکت	ارزش اسمی - پوند مصر	درصد مشارکت
بانک اسلامی فیصل	۱۹۲۰۵۸۲۸۱	۱۵٫۵۳
بانک تعمیر و اسکان	۱۸۶۲۷۴۱۹۴	۱۱٫۷۴
شرکت شکر دلتا	۸۵۷۶۰۱۵۵٫۵	۷٫۷
شرکت تعمیرات مصر	۱۰۰۰۰۰۰۰	۱۶٫۶۷
شرکت وام بازسازی مسکن	۲۶۹۱۵۳۸۰	۶٫۳۸

نام شرکت	ارزش اسمی - پوند مصر	درصد مشارکت
شرکت ساخت و ساز	۱۲۰۰۰۰۰	۲۰
شرکت بیمه مسکن	۴۹۵۰۰۰۰	۹,۹
شرکت دآمداری اسلامی	۳۸۹۶۰۰	۷,۸
شرکت کاشت و کشاورزی	۱۸۱۵۸۰۰	۱۲,۴
شرکت باسکول مصر	۴۶۹۳۵۲۸	۵,۱
شرکت قرارداد عمومی	۳۰۷۵۰۵۴۱۰	۹۴,۸

جدول ۳-۲: سرمایه‌گذاری سازمان اوقاف در بخش سهام

نام شرکت	تعداد سهام	ارزش اسمی - پوند مصر
شرکت کیما	۸۰۳۹۹۵۵	۴۱۵۱۹۸۸۱,۶۵
شرکت راکنا	۵۶۲۵۰	۲۸۱۲۵۰
شرکت آهن و فولاد	۱۲۲۵۰۰	۹۰۳۷۵۰
شرکت بولیوار	۳۲۳۰۰	۱۶۳۱۱۵
شرکت سیمان سوئز	۲۶۴	۱۳۲۰
شرکت سیمان ملی	۷۰۰	۱۴۰۰
شرکت ظروف چینی	۲۳۶۳	۸۲۷۱,۵
شرکت ادفینا	۵۳۲۰	۲۱۲۸۰
شرکت ارتباطات مصر	۱۹۹۱۵	۲۹۴۷۴۲

۳-۲-۳- سرمایه‌گذاری صنعتی

فعالیت‌های سرمایه‌گذاری صنعتی که از طریق خرید سهام شرکت‌ها صورت گرفته است به شرح ذیل است:

بنا بر اطلاعات موجود تعداد ۶۵۵ ۲۶۸ سهام شرکت "کیما" برای سال مالی (۲۰۱۱/۲۰۱۲، ۲۰۱۲/۲۰۱۳)

به صورت رایگان در حال توزیع شدن است فلذا تاکنون از بازار سرمایه اطلاعات خاصی دریافت نشده است.

پس از انجام مطالعات لازم در نظر گرفته شده برای افزایش اقدامات سرمایه‌گذاری سازمان در شرکت الدلتا للسكرو شرکت صنایع شیمیایی کیما مشخص گردید ارزش سهام بسیار پایین‌تر از ارزش واقعی آن‌ها آمده و علت آن رکود جهانی ناشی از عدم وجود نقدینگی بوده است و به خاطر این قضیه به بانک فیصل الاسلامی اجازه داده شد تا سهام شرکت‌های الدلتا للسكرو کیما را از طریق بورس به فروش برساند.

• شرکت شکر دلتا

تعداد (۸۳۷) سهم به ارزش ۲۷,۱۷۹۱۱۲۵۴ پوند مصر به میانگین قیمت ۶۵,۲۱ پوند مصر به ازای هر سهم و برداشت تعداد (۲۰۹ ۵۷۸) سهم توسط بانک به خاطر عملیات انجام داده شده، ارزش تخمینی ۵,۴ میلیون پوند مصر به درآمد سازمان اضافه گردید.

• شرکت کیما

تعداد (۱۵۳۶۳) سهم با ارزش کل (۱۰۲۰۱۵۹) پوند مصر و بانک برای جمع‌آوری تعداد کوپن (۵۷۳۴) سهام، مبلغ ۲۵۶۷۳ پوند مصر به درآمدهای سازمان اضافه گردید.

هزینه‌های کم در سرمایه‌گذاری سازمان (درآمد حاصل از مزایده فروش) نشان از این است که در پروژه‌های مختلف سازمان در قالب عملکرد حساب‌های جاری صرفه‌جویی شده، زیرا بسیاری از بانک‌های ملی مصر ۸ درصد در سال هزینه دارند و این عملکرد سازمان گواه از صرفه‌جویی در نرخ بازدهی ۹. و هزینه ۵,۹ درصد در سال

است و نهایتاً عملکرد این صندوق سرمایه‌گذاری مبلغ ۱۳۴ میلیون پوند مصر در ۳۰/۶/۲۰۱۰ بوده است (۱۹).

۳-۲-۳- سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی

در طول دوره مهر و موم‌های ۲۰۰۵، ۲۰۱۲؛ مبلغ سرمایه‌گذاری بیش از ۲۰۰ میلیون پوند مصر بوده است که بابت هزینه احیا از ۲۰ هزار هکتار از مساحت ۴۸ هزار هکتار در شرق العوینات که در حال حاضر سازمان خریداری کرده است، شده و با همکاری وزارت کشاورزی این فضاها برای اجاره به مزایده‌های عمومی درآمدی که طی یک دوره ۳ سال، مبلغ ۱۸ میلیون پوند مصر در سال اجاره آن تخمین زده شده است. و این امر فقط در توان شرکت‌های بزرگ است (۱۸).

شکل ۱-۳: سرمایه‌گذاری سازمان اوقاف در بخش کشاورزی

سازمان اوقاف مصر به منظور بهره‌وری حداکثری از منابع کشاورزی، فعالیت‌های

خود را در دوره یادشده انجام داده است که شرح آن بدین منوال بوده که سازمان متراژ ۱۶۰۶۰۵ هکتار برای کشاورزی و توسعه آن اختصاص داده است که با مدیریت سازمان، ۱۳۷ هزار کشاورز قادر به اجاره زمین‌ها در استان‌ها شده‌اند و ۵۰۴ هزار شغل ایجاد شده است (۱۸).

سازمان اوقاف زمین‌های زراعی خود را در جهت کسب درآمد به مزایده می‌گذارد و درآمدهای آن را صرف امور خیریه می‌نماید (۷۵).

هيئة الأوقاف المصرية
AL AWQAF EGYPTIAN AUTHORITY

إعلان تأجير أراضي زراعية

تعلن هيئة الأوقاف المصرية عن تأجير بعض المساحات اراض زراعية (ري بالبيفوت) بمحافظة الوادي الجديد ناحية شرق العوينات طريق المستثمرين ملك الوقف الخيري مساحة ١٥ ألف فدان حسب الكروكي الموضح المرفق بكراسة الشروط وبياناتها كالاتي:

م	المساحة بالفدان	عدد الآبار	قيمة التأمين بالجنيه
١	٣٣٧٥	٢٧	٢٧٠٠٠٠
٢	٤١٢٥	٣٣	٣٣٠٠٠٠
٣	٢٥٠٠	٢٠	٢٠٠٠٠٠
٤	٢٥٠٠	٢٠	٢٠٠٠٠٠
٥	٢٥٠٠	٢٠	٢٠٠٠٠٠

- تعقد جلسات المزاد بديوان عام الهيئة الساعة الثانية عشر ظهراً يوم الاثنين الموافق ٢٠١٥/١١/١٦ م .
- تسحب كراسة الشروط من ديوان عام الهيئة بالعنوان بعالية نظير مبلغ وقدرة (٢٥٠ جنيه) .

مع نحيات هيئة الأوقاف المصرية

العنوان: ١٠٩ شارع التحرير - الدقي - محافظة الجيزة

تليفون: ٣٣٣٥٤٧٨٥ - ٣٧٦٠٠١٨٣ فاكس: ٣٣٣٥٤٧٨٥

www.hyatelawqaf-eg.org

۳-۲-۴- دیگر فعالیت‌های سرمایه‌گذاری سازمان اوقاف مصر

تملیک یک هتل بزرگ و دارای ارزش تاریخی توسط سازمان اوقاف مصر در منطقه الاقصر

هتل الاقصر: سازمان با پیش‌بینی مبلغ (۱۵۰) میلیون پوند به جهت توسعه و جذب گردشگری در این هتل با شرکت (ایجوث) قرارداد بسته و کار توسعه آن را شروع کرده است.

سازمان اوقاف مصر، اقدام به خرید شرکت عربی تولیدکننده فرش و صنایع وابسته به نام (مصانع سجاد دمنهور) به ارزش ۵۰ میلیون پوند مصر نمود که اقدامات ذیل را در آن شرکت انجام داد:

– حفظ اشتغال کامل (۱۴۰۰) کارگر و پرداخت دستمزد کامل آن‌ها که ۱۲ میلیون پوند مصر در سال بود و در حال حاضر ۲۰ میلیون پوند مصر است.

– تعداد ۳ عدد دستگاه بافندگی از آلمان با قیمت ۱۰ میلیون پوند مصر واردات انجام شده است که باعث افزایش تولید از ۲۹۷ هزار مترمربع سالیانه به ۸۰۰ هزار مترمربع سالیانه شده است.

– تخصیص مبلغ ۳۵ میلیون پوند مصر که برای واردات ۳ دستگاه بافندگی برای اضافه‌تولید از ۸۰۰ هزار مترمربع به یک میلیون مترمربع سالیانه که هزینه عملیات جایگزینی و نوسازی برخی از ماشین‌آلات قدیمی بوده است.

– یک قطعه زمین به میزان (۵,۷) هکتار در دوره جدید به کارخانه‌های که برای خشک کردن پياز و سیر... دایر شده است، اختصاص داده شده که مطالعات آماده‌سازی، موجب تصویب ۳۲ میلیون پوند مصر برای اجرای آن شده است (۱۶).

• پروژه‌های مسکن جوانان

با همکاری کلیه سازمان‌های ذیل:

وزارت اوقاف – وزارت مسکن، انرژی و توسعه شهری – وزارت کشاورزی – وزارت توسعه محلی

سهم سازمان اوقاف مصر در این برنامه: این شده که یک پروتکل همکاری با این وزارتخانه برای اجرای یک منطقه مسکونی به متراژ ۶۳ مترمربع در استان‌ها و شهرستان‌ها

جدید را تهیه و به امضا برساند.

تعداد ۲۸۸۸۴ واحد مسکونی مسکن جوانان اجرا شده و به علاوه برای این به تعداد (۱۰ هزار واحد مسکن) به منظور سرمایه گذاری ساخته شده است (۱۷).

• دیگر پروژه های سازمان اوقاف مصر

۱. پروژه شهر صنعتگران غرقه (دریای سرخ): پروژه در منطقه (۶۰ هکتار) تصویب شده است و برنامه ریزی کلی به طوری بوده که شامل تعداد (۱۲۵۳) کارگاه و تعداد (۱۳۴) قطعات جایگزین و تعداد (۴۸) خانه صنعتگران است همچنین طراحی سایت به طوری بود که شامل منطقه خدمات سرمایه گذاری و خدمات مرکزی و خدمات عمومی باشد.

۲. پروژه عروس دریایی (دریای سرخ): متشکل از تعداد (۲ ساختمان) مجموع (۴۴ واحد اداری) به مساحت ۱۸۰۰ مترمربع بوده که در حال اجرا است

۳. جواهری در قصر (دریای سرخ): تعداد ساخت و ساز (۱۰) و تعداد واحد (۸۸) به متر اژ ۷۴۱۲ مترمربع است. که در مرحله اتمام مدارک است.

۴. پروژه مرکز شهر: متشکل از یک طبقه همکف ساختمان + یک سالن کنفرانس + سالن سخنرانی + اتاق های هتل که میزان آن ۳۰۰۰ مترمربع و پروژه تکمیل شده است

۵. پروژه ساختمان العریش: یک ساختمان مسکونی دارای طبقه همکف و ۵ طبقه با مجموع ۵۰ واحد مسکونی در منطقه به متر اژ ۱۰۰۸ مترمربع

۶. پروژه شهر الزهور الاسکندریه: مرحله (۳ و ۴): ۳۸ ساختمان و ۳۶۶۶ عدد واحدهای مسکونی به متر اژ ۱۳ س / ۲۶ ف که به تصویب رسید ولی کمیسیون به علت پاره ای از مشکلات قادر به انجام آن نبود.

۷. جهان گل اسکندریه: پروژه مسکن دارای فضای س / ۷ ط / ۸ ف و شامل (۸) ساختمان و تعداد کل (۶۷۸) واحد.

۸. پروژه ساختمانی هرمل: آپارتمان واقع در کورنیش النيل متشکل از زیرزمین + مغازه در طبقه همکف با مجموع ۸۸ واحد مسکن بوده که به علت مشکلات پیمانکار متوقف شده است.

۹. ساختمان جردن سیتی در قاهره: آپارتمان با معماری و ساختاری قدیم و مناسب

شخصیت‌های کلاسیک (زمین و ۳ طبقه)

۱۰. پروژه بوستان و مرکز خرید منطقه جدید: ساختمان مسکونی متشکل از طبقه همکف و مغازه تجاری + دفاتر طبقه اول و مغازه‌ها + ۴ مسکونی در زمینی به مساحت ۶۶۰ مترمربع برای تبلیغات و کسب و کار

۱۱. پروژه مسکونی واداری (بازار) بالراهبین محله بزرگ: ساختمان متشکل از طبقه همکف (۴ مغازه‌ها و دفاتر اداری ۵ طبقه) با مجموع (۴۵) واحد

۱۲. دفتر مرکزی پروژه‌های کشاورزی: اقدام به راه‌اندازی ستاد کشاورزی در مناطق مختلف نموده است من جمله (لکفر الجرایة وفاقوس بالشرقية) و (البصیلی و محله صا و دریاچه شرنوب) و همچنین بقیه مناطق که اسناد پروژه‌ها به ترتیب تکمیل شده و در حال اتمام است.

۱۳. مناطق خدمات پروژه‌های شهرستان‌ها جدید سازمان (بدر - العاشر من رمضان - السادات). ساختن آن‌های احداثی با شرح خدمات (مرکز خرید - یک باشگاه اجتماعی - مسجد - مهدکودک) خواهند بود.

۱۴. آماده‌سازی اسناد آب و برق (بهداشتی، جاده) برای مسکن جوانان در شهر السادات بالمنوفیه و طراحی کسب و کار (ارز، تغذیه)

۱۵. شهر السادات: (۸۸) ساختمان به تعداد ۲۱۱۰ واحد با مساحت ۳۲,۱ هکتار شهر العاشر تعداد ۲۴۸۴ واحد ساختمان به مساحت ۴۵,۲ هکتار

۱۶. آماده‌سازی طرح اسناد همراه (بهداشتی، جاده) برای مسکن جوانان در شهر بدر: اعمال داخلی جاده‌ها، بهداشت و طراحی کسب و کار (ارز، تغذیه و آتش نشانی)

۱۷. شهر بدر: (۷۷) ساختمان و تعداد ۲۰۱۶ واحد به متراژ ۳۰ هکتار

۱۸. پروژه مسکن جوانان پشت بیمارستان الاحرار الشرقيه: تعداد (۱۱) مسکن برای مسائل اقتصادی + (۴) ساختمان باهدف سرمایه‌گذاری در کل (۵۲۸) آپارتمان در کل به مساحت ۶ هکتار

و سایر پروژه‌های مسکونی و تجاری اداری دیگر (۱۷).

۳-۳- انسان دوستی نقشه‌ی راه بازسازی مصر

در کشورهای نظیر مصر که مذهب ارزش و تأثیر بسیار زیادی دارد، بین ایمان و پیشرفت رابطه‌ی تنگاتنگی وجود دارد به گونه‌ای که اساساً مصری‌ها، چه مسلمان و چه مسیحی، با تحریک مذهب به کمک‌های انسان دوستانه دست می‌زنند (۷۱).
بر اساس اولین تحقیق جامع در رابطه با انسان دوستی در مصر در سال ۲۰۰۷، کمک‌های انسان دوستانه در مدت یک سال در مصر حدود ۵,۴۵۴,۰۲۲,۷۰۶ پوند مصری (حدود یک میلیارد دلار) محاسبه شد. در حالی که مقدار حقیقی، به دلیل فرهنگ پنهان‌کاری کمک‌ها، می‌تواند حتی بیشتر از این‌ها باشد. در یک نظرسنجی از بخشندگان (که از ۲۰۰۰ نفر انجام شد) ۹۵/۸٪ از آن‌ها دوست نداشتند کمک‌های آن‌ها فاش شود. همچنین نیمی از این افراد کمک‌های مخفیانه را دارای ثواب و اجر معنوی بالاتری می‌دانستند.

سیاست اصلی ایجاد کمک‌های انسان دوستانه برای ریشه‌کن کردن فقر در مصر است.

با توجه به فرهنگ مذهبی مردم مصر در پرداخت کمک‌هایی نظیر زکات و اوقاف، دولت مصر از این پتانسیل برای پیشرفت اجتماعی می‌تواند استفاده کند (۷۱).
در دوران گذشته فتوای بسیاری صادر شده است که مردم را به پرداخت زکات برای بازسازی مصر تشویق کرده و همچنین از مردم می‌خواهد که به جای چندین بار زیارت مکه، هزینه‌ی آن را در محل‌های مورد نیاز در مصر خرج کنند.
بر اساس مطالعات انجام شده، مردم علاقه دارند که به وقف‌های خود را به مراکز و سازمان‌های مذهبی بدهند (۷۱).

۳-۴- شفافیت در اوقاف

در زمان ناصر، دولت اوقاف را در جهت ملی کردن وقف‌ها، مصادره کرد. وقف خصوصی ممنوع شد و تمام موقوفات تحت نظر دولت و سازمان اوقاف درآمد.
در دوران قبل، روحانیون مذهبی برای رضای خدا کار می‌کردند ولی بعدها این روحانیون به استخدام دولت درآمدند و از دستورات وزارت اوقاف اطاعت می‌کردند (۷۱).

این فقدان شفافیت در مطالعات انسان دوستانه نمایان شد. ۹۷/۹٪ از مردم هیچ وقفی نکرده بودند، در حالی که ۸۳/۸٪ بر این باور بودند که وقف، عدالت اجتماعی را افزایش می‌دهد.

این نشان می‌دهد که اگر بتوان اعتماد مردم را جلب کرد، می‌توان یک پتانسیل خوب به دست آورد.

الازهر (بزرگ‌ترین انجمن اسلامی سنی) با جلب اعتماد مردم توانسته است به موفقیت‌های خوبی دست یابد (۷۱).

بعد از چندین نشست، الدلی تصمیم گرفت که اولین انجمن وقف را در خارج از وزارت امور مذهبی در ۵ سال گذشته، برپایه‌ی اعضای و سرمایه‌ی شخصی تأسیس کند. این سازمان، وقفیات المعادی نام دارد. این سازمان وقفیات خود را بیشتر از نیازهای ابتدایی، در جهت پیشرفت تجارت خرج می‌کند و نام آن را سرمایه‌گذاری انسان دوستانه گذاشته است (۷۱).

وقفیه اولین مؤسسه خیریه در مصر است که هیئت امنای آن از سرپرستان موقوفات انتخاب شده است. در این مؤسسه سعی بر آن است که بودجه‌ی مالی پروژه‌های تحقیقاتی را تأمین کنند. از جمله‌ی این تحقیقات می‌توان به پل‌ها، وسایل حمل و نقل، لوله‌های گاز و ماشین‌های دوخت اشاره کرد. معمولاً از این پروژه‌ها انتظار می‌رود که ظرف مدت یک سال کمک داده‌شده را به مؤسسه برگردانند تا در پروژه‌ای دیگر سرمایه‌گذاری کنند (۷۱).

دولت مصر باید محدودیت‌های موجود بر موقوفات اسلامی را حذف کند و با آن‌ها مانند موقوفات مسیحیان رفتار کند. موقوفات مسیحیان بدون دخالت دولت مدیریت می‌شود که این باعث شده که مسیحیان به میزان ۱۹/۹٪ در وقف شرکت کنند ولی این نرخ برای مسلمانان ۸/۳٪ درصد است (۷۱).

۳-۵- نگاهی گذرا به مؤسسات خیریه در مصر

الجمعیه الشرعیه یکی از مؤسسات خیریه پیشرو مصر بود. این مؤسسه در جمعه‌ی هر هفته به روستاییان فقیر غذا و پول می‌دادند. آن‌ها به بسیاری از مردم به خصوص به دختران یتیم برای خرید وسایل خانه برای تسهیل در ازدواجشان کمک می‌کردند.

برای بیش از ۱۰۰ سال این گروه تلاش کرده است که کاستی‌های دولت را برای تأمین فقیرترین مردم مصر جبران کند. در نقطه‌ی اوج خود این سازمان بیش از ۱۰۰۰ شعبه، ۳۰ مرکز پزشکی و حمایت از ۴۵۰۰۰۰ کودک بی سرپرست را در کارنامه داشت.

این مؤسسه در زمانی که دولت حسنی مبارک، بسیار ضعیف عمل می‌کرد، نقش بسیار حیاتی را در روستاهایی مانند ابورواش بازی می‌کرد (۷۷).

این مؤسسه در کنار دو مؤسسه خیریه‌ی دیگر، یعنی «رساله» و «حیات السنه»، تقریباً تمامی مناطق روستایی مصر و همچنین مناطق فقیرنشین قاهره و اسکندریه را پوشش می‌دادند.

الجمعیه الشرعیه و حیات السنه هر دو توسط رهبران سرشناس مذهبی به وجود آمدند و دیدگاه خود را برپایه‌ی ایمان قرار دادند. اما پس از انقلاب سال ۲۰۱۳ که مرسی کنار گذاشته شد و حکومت به حکومت استبدادی سکولار مصر تبدیل شد، این گونه سازمان‌ها مورد حمله‌ی گروه‌های ضد اسلامی قرار گرفتند.

اگرچه دولت قادر به حل کردن مشکل فقر خود نیست اما به تلاش‌هایی که مؤسسات خیریه به خصوص سازمان‌های اسلامی، برای پرکردن خلأها انجام می‌دهند مشکوک است.

رهبران مصر به خوبی می‌دانند که اخوان المسلمین یک شبکه گسترده را برای مبارزه با فقر در دوران مبارک ایجاد کرده بود (۷۷).

عبدل الفتاح السیسی به دنبال این است که چنین گروه‌هایی دیگر در مصر وجود نداشته باشد. بعضی از مؤسسات سیاسی از فقر در جهات سیاسی استفاده کردند. وزیر اتحاد اجتماعی مصر اخیراً اعلام کرد که دیگر چنین اتفاقاتی نباید رخ دهد.

سرکوب مؤسسات خیریه به زودی پس از انقلاب آغاز شد. یک ماه پس از حملات نظامی وحشیانه‌ی طرفداران مرسی، تمام فعالیت‌های اخوان المسلمین ممنوع شد و در دادگاهی در قاهره دستور ضبط تمام دارایی‌های این گروه و هر سازمانی که بودجه‌ی خود را از این گروه گرفته بود صادر شد.

هرچند که الجمعیه الشرعیه داشتن هرگونه ارتباط را با اخوان المسلمین تکذیب

کرد، بانک مرکزی تمام دارایی‌های این مؤسسه و هزاران مؤسسه مرتبط با آن را در دسامبر ۲۰۱۳ توقیف کرد؛ و در همان ماه گروه اخوان المسلمین یک سازمان تروریستی اعلام شد.

اگرچه الجمعیه الشرعیه درخواست تجدید نظر به دادگاه داد و در آن برنده شد ولی آثار برجسب زدن این مؤسسه به حمایت از گروه‌های تروریستی در افکار عمومی برای همیشه باقی ماند. به عنوان مثال براساس گفته‌های یکی از اعضای مؤسسه این گروه درحالی‌که حاضر از یک سوم ظرفیت سابق خود بهره می‌برد.

دیگر مؤسسات خیریه نظیر رساله نیز تحت تأثیر این اقدام دادگاه قرار گرفتند. یکی از اعضای رساله می‌گوید که مردم فکر می‌کنند که رساله جزوی از اخوان المسلمین است و به همین دلیل جمع‌آوری پول و کمک‌های مردمی برای ما سخت شده است. درحال حاضر تمام کارهای رساله به داوطلبان متکی است؛ تا جایی که مؤسسه از داوطلبان می‌خواهد که برای عضو شدن در سازمان ۱۳۰ دلار بپردازند.

کمپین دولت علیه تروریست و سرکوب اسلام سیاسی، با حمایت‌های مردم و چندین سازمان نیز همراه بود (۷۷).

درحالی‌که مؤسسات خیریه در حال نزاع با دولت هستند مردم فقیر روستاها بدین می‌اندیشند که چگونه بدون کمک این سازمان‌ها زندگی خواهند کرد.

بزرگ‌ترین نگرانی مردم در روستا، افزایش هزینه‌های درمانی است. هزینه‌های درمانی در طول این چند سال، تقریباً ۲ برابر شده‌اند. همچنین مراکز درمانی روستا که توسط الجمعیه الشرعیه اداره می‌شد، دیگر قادر به تأمین حقوق کارکنان خود نیست و روستاییان مجبورند برای رفع بیماری‌های خود، به مناطق دیگر مسافرت کنند.

بانک مرکزی مصر، در ۱۴ ژانویه دارایی‌های پزشکی گروه‌های اسلامی را که شامل ۳۲ بیمارستان با ۵۰۰۰ کارمند می‌شد، مسدود کرد.

سرکوب ضد اسلامی فقط محدود به مسدود کردن اموال نبود و اکثر رهبران مذهبی که بزرگ‌ترین حامیان فقرا بودند، به اتهام رابطه با اخوان المسلمین در زندان به سر می‌برند. ۱۰۰ مایل بالاتر در کنار دلتای نیل نیز، وضعیت به همین گونه است. در فصل بهار

معمولاً کمک‌های مالی و خیرات، رونق فراوان داشت ولی پس از انقلاب دیگر چیزی مشاهده نمی‌شود. در دیگر روستاهای منطقه که اخوان المسلمین اقدامات بسیار مهمی در تأمین غذا و ساخت مدارس و بیمارستان‌ها داشته نیز وضع به همین صورت است. اعضای آن یا متواری‌اند و یا زندانی. در حال حاضر نیز اخوان المسلمین به دنبال تأمین بودجه برای آزاد کردن اعضای زندانی خود است و هزینه‌ای در جهت خیریه انجام نمی‌دهد.

با توجه به وضعیت وخیم اخوان المسلمین و ۳ مؤسسه خیریه‌ی اصلی مصر، دیگر مردم چشم امید خود را از این گروه‌ها بریده‌اند و گروه‌های خیریه‌ی محلی کوچک تشکیل داده‌اند. این گروه‌ها برای اتصال روستاییان نیازمند و کسانی که وضع مناسب‌تری دارند تلاش می‌کنند. در حال حاضر آن‌ها به دنبال رفع مشکل کمبود گاز در روستا با تهیه‌ی تانکرهای گاز بوتان هستند. گروه‌ها به دنبال جا انداختن فرهنگ کمک همسایه به همسایه هستند. به نظر می‌رسد جنبش‌های محلی علاقه‌ای به ارتباط با اخوان المسلمین و ۳ مؤسسه خیریه‌ی اصلی ندارند و ترجیح می‌دهند به صورت گروه‌های مستقل کار کنند.

یکی از اعضای مؤسسه الجمعیه الشرعیه می‌گوید که در حال حاضر به صورت مستقل برای اتصال کمک خیرین به بیمارستان‌ها تلاش می‌کند و بیان کرد که خیرین، بیشتر از این‌که به مؤسسات خیریه اعتماد کنند به من که به عنوان یک فرد مستقل فعالیت می‌کنم، اعتماد دارند (۷۷).

بانک مرکزی مصر به دنبال توقیف کردن اموال ۱۰۵۵ مؤسسه غیردولتی است که با اخوان المسلمین در ارتباط بوده‌اند (۲۱).

مؤسسه‌ی الجمعیه الشرعیه، یکی از این مؤسسات خیریه‌ی مصر است. البته اعتراضاتی در خصوص این سازمان وجود دارد. زیرا در حال حاضر این مؤسسه ۱۰۹۰ مرکز نگهداری از نوزادان زودرس و ۳۰ مرکز پزشکی در ۱۸ استان دارد و به درمان بیماری‌های خاص از جمله دیالیز و سرطان می‌پردازد. همچنین این سازمان از ۴۵۰ هزار یتیم و ۲۵۰ هزار زن خدمت می‌دهد.

مدیر مؤسسه الجمعیه الشرعیه بیان می‌کند که در حال حاضر دسترسی آن‌ها به حساب‌های بانکی شان مسدود شده و با این وضع سازمان بیش از چند روز دوام نخواهد آورد.

مؤسسات الجمعیه الشرعیه، انصار السنه والمحمدیه ۲۶٪ فقرای کشور مصر را تحت پوشش خود دارند (۲۱).

رد پای الجمعیه الشرعیه در حدود ۳۰۰۰ شعبه در سراسر کشور دیده می‌شود. این مؤسسه به عنوان مهم‌ترین مؤسسه خیریه‌ی اسلامی از لحاظ قدرت اجتماعی سیاسی در مصر است و بیشترین سهم از خدمات اجتماعی اسلامی در مصر را در اختیار دارد. آمارهای رسمی از این گروه به سختی به دست می‌آید اما برخی منابع معتقدند که کنترل ۳۳۲ مسجد در اختیار این مؤسسه است. رهبر مؤسسه در سال ۲۰۰۵، ۲۰ برابر این رقم، یعنی چیزی در حدود ۶۰۰۰ مسجد را اعلام کرد. این مؤسسه همچنین اعلام می‌کند که ۴۳ مرکز برای آموزش واعظان و ۱۱۵۴ مرکز حفظ قرآن را که به ۷۰ هزار پسر و دختر آموزش می‌دهد دارا است. این مؤسسه همچنین خدمات کفن و دفن را به خانواده‌های نیازمند مصری می‌دهد (۱۳).

مهم‌ترین زمینه‌ای که، اهمیت الجمعیه الشرعیه در آن احساس می‌شود زمینه‌ی پزشکی است. این مؤسسه شامل گروه تخصصی عمل چشم، آندوسکوپی، دیالیز، مرکز سوختگی، بیمارستان مراقبت از بیماران سرطانی و یک مرکز شیمی‌درمانی در سراسر مصر می‌باشد. این مرکز همچنین شامل تعدادی از مراکز تخصصی برای نگهداری نوزادان زودرس در است‌آنها‌ی بحیره، قاهره، جیزه، قلیبیه، مانوفیا، فیوم، کفرالشیخ، سوهاج و سایر استان‌ها است. بیمارستان «المزه» در نزدیکی قاهره، جواهر مراکز تولد مؤسسه می‌باشد که ۱۵۰ کودک زودرس را تحت پوشش دارد. علاوه بر این مراکز درمانی پیشرفته، صدها کلینیک کوچک (معمولاً کلینیک‌های ۱ یا ۲ اتاقه‌ی چند منظوره با کارمندان پاره‌وقت) در سراسر مصر زیر نظر الجمعیه الشرعیه وجود دارد (۱۳).

الجمعیه الشرعیه به‌طور گسترده به کمک‌های مردمی متکی است. بسیاری از کمک‌های مالی مؤسسه از طریق ثروتمندان مصری که به دنبال اهداء کردن اموال خود

هستند، فراهم می‌شود. از آنجایی که نام مؤسسه‌ی الجمعیه الشرعیه در میان مصریان بسیار پرآوازه است، خیرین به این مؤسسه برای اهدای اموال خود اعتماد می‌کنند (۱۳). درحالی که برخی از کارکنان پشتیبانی (پرستاران، تکنسین، دستیاران اداری) به طور تمام وقت در مراکز کار می‌کنند اما برخی از دکترها و متخصصان به دنبال منافع شخصی در این مراکز هستند. مدیریت کلینیک‌ها سعی می‌کنند با این عوامل برخورد کنند اما آوردن دکتر و متخصص جدید با تجربه و آشنا به بیماری‌های منطقه‌ای کاری بسیار دشوار و به معنای شروع کار از ابتدا است (۱۳).

همچنین الجمعیه الشرعیه از سال ۲۰۰۴ کاروان‌های پزشکی را به سراسر مصر اعزام می‌کند. این کاروان‌ها دو بار در هفته به مناطق محروم می‌روند که معادل ۴۳۰۰۰ مورد معاینه در سال می‌شود.

موارد دشوار و نیازمند دستگاه‌های تخصصی‌تر (مانند عمل‌های جراحی و ...) به بیمارستان‌های مجهزتر فرستاده می‌شوند.

بعد از انقلاب مصر، الجمعیه الشرعیه به دلیل اتهام به ارتباط با اخوان المسلمین، تحت فشار قرار گرفت. دولت تعدادی از مؤسسات زیر نظر ۲ سازمان الجمعیه الشرعیه و انصارالسنه را توقیف کرد و پروفایل‌ها و سایت‌های آن‌ها را مسدود و محل‌های آن‌ها را تحت تعقیب ارتش قرار داد. در ژوئن ۲۰۱۴ الجمعیه الشرعیه از اتهامات تبرئه شد و اجازه‌ی ازسرگیری فعالیت‌ها به آن داده شد.

با این حال دولت یک دستگاه قضایی را برای کنترل امور مربوط به مؤسسات خیریه قرارداد. همچنین دولت کنترل خود را بر مساجد بیشتر کرد و همه‌ی واعظان را به گرفتن مجدد مجوز از دولت مجبور کرد. براساس گزارشات حدود ۱۲۰۰۰ برنامه‌ی کاربردی پیشنهادی، به دلیل ارتباط با فعالیت‌های سیاسی از طریق دولت لغو شد (۱۳).

از سوی دیگر نرخ رشد جمعیت مصر ۸۸٪ در سال‌های ۱۹۷۵ تا ۲۰۰۱ بوده است. قاهره با ۱۸ میلیون ساکن، به دلیل نرخ رشد جمعیتی بالا و عدم برنامه‌ریزی‌های مناسب با فقر شدیدی روبرو است (۴۰).

وضعیت کودکان در این کشور بسیار فاجعه‌بار است. مصر ۸ میلیون کودک زیر ۵

سال دارد. نرخ مرگ و میر مادران و آمارهای طلاق و ازدواج‌های غیررسمی بسیار بالا است و به همین نسبت آمار کودکان بی سرپرست رو به افزایش است.

— جمعیت ۹۳ میلیون نفر

— جمعیت زیر ۱۵ سال ۳۱٫۸٪

— جمعیت با درآمد کمتر از یک دلار در روز ۳۴٫۱٪

— جمعیت با درآمد کمتر از ۲ دلار در روز ۴۵٪

— نرخ مرگ و میر کودکان کمتر از ۵ سال ۳۵ در ۱۰۰۰ نفر

— نرخ مرگ و میر مادر و کودک ۲۰ برابر اروپا

به طور رسمی ۶۵۰۰ یتیم در ۲۳۸ مرکز قانونی در مصر نگهداری می‌شوند. به دلیل وجود مراکز ثبت نشده و غیرقانونی آمارها بیشتر از این تعداد به نظر می‌رسند.

به طور کلی سازمان ملل آمار یتیم‌ها در دنیا را ۱۵۰ میلیون تخمین زده است. این عدد در مصر بین ۵۰۰ هزار تا ۱ میلیون تخمین زده شده است (۴۰).

مصر یکی از ۱۰ کشور کم درآمد و فقیر جهان است که نرخ مرگ و میر بسیار بالایی را در کودکان و مادران دارد. اما این آمار به خصوص در سال ۲۰۱۲ به سرعت کاهش یافته است. تقریباً نیمی از جمعیت ۹۳ میلیونی کشور مصر زیر ۱۵ سال هستند و کمتر از ۴٪ بالای ۶۰ سال سن دارند. اقتصاد مصر به ۴ منبع وابسته است. توریسم، پرداختی‌های شهروندان مصری در خارج کشور، کانال سوئز و نفت. تعداد جمعیت زیر خط فقر از سال ۲۰۰۰ میلادی در حال افزایش است.

شهروندان مصری از تحصیل و مراقبت‌های بهداشتی رایگان بهره‌مند هستند، ضمن این‌که برای فارغ التحصیلان نیز ضمانت شغلی وجود دارد. با این حال، ارائه این‌گونه خدمات در سطح پائینی صورت می‌گیرد و هزینه‌های پنهان بسیاری، مانند صرف زمان انتظار، وجود دارد. انتقال از نظام سوسیالیستی به نظام بازاری باعث گردیده اکثریت جمعیت فاقد طرح‌های پشتیبانی واقعی باشند. بخشی از سیاست‌های اجتماعی به تلاش برای سازمان‌دهی مجدد رفاه و کمک به جوانان بیکار جهت خوداشتغالی، مربوط می‌شود. اقداماتی در راه است تا نظام بیمه درمانی و تأمین اجتماعی

در سطح ملی پایه‌گذاری شوند (۱۲۵).

تلاش‌ها از سوی سازمان‌های غیردولتی در زمینه تأمین رفاه اجتماعی به طور پراکنده‌ای صورت می‌گیرند. علاوه بر مؤسسات و انجمن‌های مردمی که به ارائه خدمات می‌پردازند، بازگشت به نوع دوستی در مفهوم سنتی آن یعنی نیکوکاری و سرپرستی فقرا با سرعت بیشتری صورت می‌گیرد.

گروه‌های اسلام‌گرا در ارائه خدمات به مردم ساکن در مناطق فقیرنشین، به ویژه در زمینه‌های بهداشتی و آموزشی، فعال بوده‌اند. این امر نقطه شروع مهمی برای محبوبیت این گروه‌ها در دهه گذشته قلمداد می‌شود. با این حال، پس از اعمال محدودیت‌هایی پر فعالیت گروه‌های اسلام‌گرا از سوی دولت، چنین اقداماتی تا اندازه قابل توجهی کاهش یافته‌اند.

مصر از دیرباز شاهد انجمن‌های داوطلبانه در داخل کشور بوده است. در حال حاضر، بیش از ۲۵ هزار انجمن در مصر دایر هستند که بیشتر آن‌ها به فعالیت‌های بشردوستانه مشغول هستند. این انجمن‌ها اغلب کوچک و محلی بوده و هیچ یک دارای اعضای پر شمار نمی‌باشند. پس از ۱۹۶۴، قانون حاکم به راین انجمن‌ها به طرز روشنی بر کنترل دقیق دولت تأکید داشته است. در سال ۱۹۹۹، قانون جدیدی که انعطاف‌پذیری نسبتاً بیشتری را از خود نشان می‌داد، تصویب اما سال بعد از آن، خلاف مقررات مجلس اعلام شد، در نتیجه قانون سابق به قوت خود پابرجا مانده است. قانون مذکور از سوی بسیاری از انجمن‌های طرفدار محیط زیست و مردم، مورد مخالفت واقع گردید، زیرا به آن‌ها اجازه نمی‌داد مواضع سیاسی اتخاذ کنند (۱۲۵).

انجمن‌های ملی قابل توجه در مصر را اتحادیه‌های حرفه‌ای پزشکان، وکلا، معلمان، مقامات کشاورزی و غیره تشکیل می‌دهند. آن‌ها برای اعضای خود تبلیغات کرده و گاهی نیز نقشی را در عرصه‌های سیاسی ایفا می‌کنند. سیاست‌های داخلی آن‌ها بیشتر منعکس‌کننده سیاست‌های ملی آن‌ها بوده و گرایش اصلی در این میان به سمت رقابت بین حزب دموکراتیک ملی و اسلام‌گرایان بوده است. قوانین محدودکننده‌ای پر فعالیت اتحادیه‌های تخصصی نظارت دارند و گاهی به دلیل نقض این قوانین،

فعالیتشان از سوی دولت به حالت تعلیق درمی‌آید (۱۲۵).

شکاف عظیمی میان افراد بسیار ثروتمند و بسیار فقیر وجود دارد. در فرهنگ این مرزوبوم، احترام به افراد ثروتمند و قدرتمند از سوی فقرا، ضعیفان و زیردستان در شیوه صحبت کردن، ایستادن و رضایت‌مندی آن‌ها وجود دارد. اختلافات بین افراد و خانواده‌ها در مصر ممکن است به میزان درآمد یا منبع درآمد آن‌ها بستگی داشته باشد. البته الگوی مصرف خانه، خودرو، لباس، زبان، تحصیلات، موسیقی و مانند آن را نیز می‌توان منشأ این اختلافات دانست. مذاکره در مراسم قبل از ازدواج، تمامی این اختلافات سلیقه‌ای و درآمد را پیش می‌کشد. آنچه در مصر کمتر دیده می‌شود، توجه عمیق به اختلافات طبقه‌ای است که می‌تواند طبقات اجتماعی بالقوه را به طبقات اجتماعی بالفعل تبدیل کند. آنچه در بین مردم پسندیده یا ناپسند نامیده می‌شود، به میزان بحث از آن در اجتماع بستگی دارد. بهتر شدن تدریجی شرایط زندگی در مصر بدین معناست که طبقه متوسط به طور نسبی رو به ترقی بوده، درحالی‌که شکاف بین طبقات بالا و پائین رو به افزایش است. طبق گزارش نهادهای دولتی، یک سوم از جمعیت مصر زیر خط فقر به سر می‌برند. جمعیت رو به رشد طبقه متوسط، به خانه، اتومبیل، ازدواج و تشکیل خانواده اشتیاق نشان داده، ضمن این‌که توانایی آن‌ها در به دست آوردن این موارد در حال افزایش است (۱۲۵).

در کشورهای نظیر مصر که مذهب ارزش و تأثیر بسیار زیادی دارد، بین ایمان و پیشرفت رابطه تنگاتنگی وجود دارد به گونه‌ای که اساساً مصری‌ها، چه مسلمان و چه مسیحی، با تحریک مذهب به کمک‌های انسان دوستانه دست می‌زنند (۷۱).

بر اساس اولین تحقیق جامع در رابطه با انسان‌دوستی در مصر در سال ۲۰۰۷، کمک‌های انسان دوستانه در مدت یک سال در مصر حدود ۵,۴۵۴,۰۲۲,۷۰۶ پوند مصری (حدود یک میلیارد دلار) محاسبه شد. درحالی‌که مقدار حقیقی، به دلیل فرهنگ پنهان‌کاری کمک‌ها، می‌تواند حتی بیشتر از این‌ها باشد. در یک نظرسنجی از بخشندگان (که از ۲۰۰۰ نفر انجام شد) ۹۵/۸٪ از آن‌ها دوست نداشتند کمک‌های آن‌ها فاش شود. همچنین نیمی از این افراد کمک‌های مخفیانه را دارای ثواب و اجر

معنوی بالاتری می دانستند.

سیاست اصلی ایجاد کمک های انسان دوستانه برای ریشه کن کردن فقر در مصر است.

با توجه به فرهنگ مذهبی مردم مصر در پرداخت کمک هایی نظیر زکات و اوقاف، دولت مصر از این پتانسیل برای پیشرفت اجتماعی می تواند استفاده کند (۷۱). در دوران گذشته فتوای بسیاری صادر شده است که مردم را به پرداخت زکات برای بازسازی مصر تشویق کرده و همچنین از مردم می خواهد که به جای چندین بار زیارت مکه، هزینه آن را در محل های مورد نیاز در مصر خرج کنند. براساس مطالعات انجام شده، مردم علاقه دارند که به وقف های خود را به مراکز و سازمان های مذهبی بدهند (۷۱).^۱

۳-۶- گزارشات موسسه خیریه حامی خیریه ها (CAF)

با توجه به گزارش منتشر شده توسط موسسه خیریه حامی خیریه ها (CAF) در سال ۲۰۱۵ وضعیت مصر در امور خیرخواهانه و بشردوستانه به صورت زیر است: مصر در وقف وقت و کار داوطلبانه رتبه ۱۳۵ را در بین کشورهای جهان دارد. همچنین در کمک به افراد ناشناس و غریبه رتبه ی ۸۰ و در کمک به خیریه ها رتبه ۱۱۱ را از آن خود کرده است و در مجموع این عوامل در رتبه ۱۱۲ جهان قرار دارد (۱۲۵).

۳-۷- مساجد و اماکن مذهبی شاخص کشور مصر

در مصر ۱۷۰ هزار مسجد وجود دارد که وزارت اوقاف اداره کامل مساجد دولتی را به عهده دارد. در واقع در مصر مساجد به دو طریق دولتی و خصوصی اداره می شوند. مساجد دولتی با مساجد خصوصی از لحاظ نحوه اداره متفاوت اند. اداره مساجد دولتی زیر نظر دولت است و فعالیت های سیاسی و مذهبی این مساجد، از طریق امامان جماعت تنظیم می شود. اما اداره امور مساجد خصوصی به عهده افراد خصوصی و جمعیت های

۱. در زمینه ی وضعیت موجود اوقاف و امور خیریه کشور مصر، علیرغم جستجو هایی که در اینترنت صورت پذیرفت، به دلیل محدودیت های دسترسی منابع و همچنین عدم انتشار اطلاعات مفید از طرف کشور مورد مطالعه، مطالب کاملتری یافت نگردید و تکمیل اطلاعات موجود، نیاز به انجام تحقیقات میدانی و مطالعات تکمیلی در این زمینه دارد.

محلی است.

بخش امور مذهبی وزارت اوقاف مصر که وظیفه گسترش فرهنگ اسلامی در میان جوامع مسلمان را برعهده دارد از سه دپارتمان مساجد و امور قرآن، امور وعظ اسلامی و امور اوقاف تشکیل شده است. دپارتمان مساجد و امور قرآنی مسئولیت نظارت و کنترل بر مساجد سراسر کشور و انتشار کتاب قرآن را برعهده دارد. دپارتمان امور وعظ نیز مسئول تهیه ی حقوق واعظان، آموزش آن‌ها و انتشار کتب اسلامی، می باشد. همچنین این دپارتمان، ۱۸ مرکز فرهنگی اسلامی را در مصر اداره می کند که این مراکز در حال آموزش فارغ التحصیلان دانشگاه الازهر و کسانی هستند که به دروس اسلامی علاقه مندند. دپارتمان امور اوقاف نیز کار کنترل درآمدهای وقفی و مصرف آن‌ها از طرف واقفان را بر عهده دارد.^۱

دپارتمان مساجد و امور قرآنی وزارتخانه که متولی اصلی مدیریت امور مساجد محسوب می شود، وظیفه آمایش و جانمایی مساجد کشور و ارائه طرح‌های ساخت و ساز و معماری این اماکن را برعهده دارد. این بخش همچنین به مساجد دولتی که متقاضی تغییرات ساختار مدیریتی و خودگردان شدن هستند نیز، مجوزهای لازم را اعطا می کند. این دپارتمان همچنین مسئولیت حفظ و نگهداری مساجد تاریخی و دیدنی مصر که تأثیرشگرفی در توسعه اقتصادی و جذب گردشگران خارجی دارد را با همکاری وزارت آثار باستانی کشور مصر، برعهده دارد.

همچنین برای درس‌ها، سمینارها و جشن‌هایی که در تمامی مساجد اجرا می شوند باید از وزارتخانه اجازه‌نامه‌ی کتبی دریافت شود. این اجازه‌نامه‌ها توسط دبیر فنی اطلاعات مذهبی اعطا می شود. براساس ماده ۲۳۸ قانون اساسی مصر، وزارت اوقاف مسئول انتصاب روحانیون و کارمندان مساجد است. همچنین این وزارت خانه وظیفه‌ی تعیین صلاحیت این روحانیون و کارمندان را نیز برعهده دارد که این امر می تواند باعث کاهش استقلال سخنرانان و روحانیون این کشور شود.

۱. در زمینه‌ی وضعیت مساجد و اماکن مذهبی کشور مصر، علیرغم جستجوهایی که در اینترنت صورت پذیرفت، به دلیل محدودیت های دسترسی منابع و همچنین عدم انتشار اطلاعات مفید از طرف کشور مورد مطالعه، مطالب کاملتری یافت نگردید و تکمیل اطلاعات موجود، نیاز به انجام تحقیقات میدانی و مطالعات تکمیلی در این زمینه دارد.

از وظایف دیگر وزارت اوقاف مصر ایجاد بستر مناسب جهت ترویج فرهنگ و ارزش‌های اسلامی به‌ویژه در میان قشر جوان جامعه است که با انتشار کتب مرتبط با تعالیم اسلامی و برگزاری جلسات و سمینارها با موضوعات مختلف روز دنیای اسلام جهت رسیدن به این مهم تلاش می‌کند.

اولین منبع درآمدی وزارت اوقاف و امور اسلامی مصر، بودجه اختصاصی از سوی دولت است که به این وزارتخانه تعلق می‌گیرد. همچنین وزارت اوقاف بر درآمدهای اوقاف نظارت و مدیریت دارد و نحوه‌ی خرج کردن آن را نیز کنترل می‌کند. براساس قانون ۱۹۴۶/۴۴ منبع دیگر درآمدی وزارت اوقاف، سازمان اوقاف مصر می‌باشد. این سازمان بعد از کسر ۱۵٪ از کل درآمد خالص حاصل از اداره و اجاره موقوفات و رقبات آن‌ها مابقی درآمدها را به وزارت اوقاف می‌دهد.

همچنین سازمان اوقاف ممکن است ۱۰٪ از درآمد خالص را برای سرمایه‌گذاری بر روی طرح‌های پربازده رزرو کند و حتی ممکن است ۱۵٪ از درآمدها را برای تعمیرات و نگهداری موقوفات، خرج کند که همه‌ی این موارد باید با کسب اجازه از سوی وزارت اوقاف و امور اسلامی انجام گیرد.

— درآمدهای سازمان اوقاف و امور اسلامی حاصل از این منابع، صرف این موارد می‌شود:

— ساخت، تجهیز و نگهداری مساجد، حسینیه‌ها و اماکن مذهبی

— نظارت و مدیریت بر درآمدهای بخش اوقاف و امور خیریه

— ترویج فرهنگ اسلامی و تأمین امام جماعت مساجد

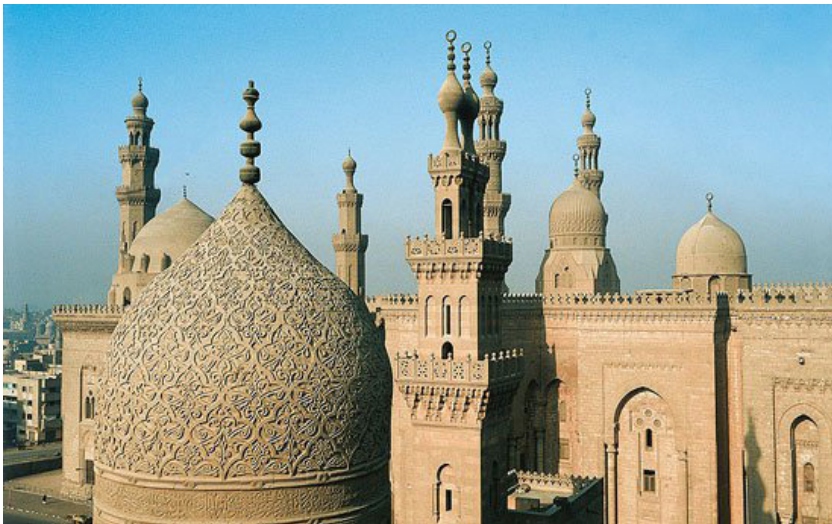
از زیباترین و مهم‌ترین مساجد کشور مصر می‌توان مسجد جامع الازرق، مسجد ابن طولون، مسجد سلطان حسن، و مسجد ابولعباس اشاره کرد چرا که هم از لحاظ معماری و هم از نظر هویت فرهنگی و تاریخی در مصر شاخص هستند. به منظور آشنایی بیشتر با این مساجد، در ادامه این بخش به توضیح مختصری در رابطه با ویژگی‌های مساجد مذکور پرداخته شده است.

۳-۷-۱- مسجد جامع الازرق

مسجد جامع الازرق معروف به نام آق سنقر از مساجد تاریخی قدیمی مصر به شمار

می‌رود که زمان ساخت آن به دوران عصر مملوکی باز می‌گردد. این مسجد در خیابان باب الوزیر نزدیک منطقه القلعه واقع شده است که به دلیل آنکه رنگ آن آبی است با نام مسجد جامع «الازرق» نیز شناخته شده است. مسجد جامع از معماری بی‌نظیری برخوردار است و تجسم خلاق دوران مملوکی است که در زمان حکومت محمد بن قلاوین ساخته شده است.

دیوارهای دوطرف محراب تا سقف با کاشی و سرامیک رنگانگ پوشیده شده است و کاشی‌های آن از بهترین کاشی‌های ترکیه است. این مسجد از یک صحن روباز تشکیل شده است که چهار ستون دارد و ستون بزرگ آن رواق قبله است و منبر مسجد یکی از قدیمی‌ترین منابر مرمری است. مناره‌های مسجد به قدری بی‌نظیر است که با سایر مناره‌های عصر مملوکی متفاوت است و مناره‌ها از سه طبقه تشکیل شده است که طبقه اول آن دارای شکل استوانه‌ای است. مردم مصر در حرکت انقلابی خود نجات آثار باستانی و حمایت از این مسجد باستانی را خواستار شده و اعلام کردند که وزارت آثار باستانی نسبت به اینگونه اقدامات بی‌توجه است.

شکل ۳-۳: مسجد جامع الازرق

۳-۷-۲- مسجد ابن طولون

مسجد «احمد بن طولون» معروف به «جامع احمد بن طولون» یکی از قدیمی ترین مساجد تاریخی مصر است که بافت باستانی خود را حفظ کرده است. مناره این مسجد، تنها مناره قدیمی مصر به شمار می رود که طبق مناره بزرگ مسجد سامرا به شکل حلزونی ساخته شده است.

این مسجد سال ۲۶۳ هجری قمری بر روی کوه «یشکر» ساخته شد. معماران هم در ساخت این مسجد از آجر قمر استفاده کردند و فقط محراب آن را با سنگ مرمر ساختند، زیرا سنگ مرمر در برابر آتش مقاوم نیست. در ساخت این مسجد از معماری عراقی بهره گرفته شده است و در رواق شرقی مسجد بر تابلوی مرمری نام سازنده، تاریخ ساخت به خط کوفی درج شده است.

شکل ۳-۴: مسجد احمد بن طولون

۳-۷-۳- مسجد سلطان حسن

مسجد سلطان حسن مسجدی است در قاهره، که در سال ۷۶۲ قمری برابر با سال ۱۳۶۱ میلادی ساخته شده است. در این مسجد چهار اتاق بزرگ طاق دار وجود دارند که به حیاط اندرونی باز می شود و از آن ها همچون شبستان و جایگاه موعظه بهره گیری

می‌شود. ابعاد اصلی این مسجد ۱۵۰ متر در ۶۸ متر است. این ساختمان مساحتی مستطیل شکل دارد که درازای آن در امتداد قبله قرار دارد.

شکل ۳-۵: مسجد سلطان حسن

۳-۷-۴- مسجد ابولعباس

مسجد ابولعباس تاریخی‌ترین و زیباترین مسجد در اسکندریه مصر واقع شده است. این مسجد اصولاً در سال ۱۷۷۵ بر روی آرامگاه محقق روحانی لایبوال عباس مورسی (۱۲۱۹، ۱۲۸۶) ساخته شده است و چشم انداز آن به طرف بندرگاه شرقی می‌باشد. مناره‌ی این مسجد که در ضلع شمالی آن قرار دارد، ۷۲ متر می‌باشد. از آنجایی که این مسجد در نزدیکی ساحل بندرگاه شرقی قرار گرفته است، مسجد و تمام بناهای همسایه‌ی آن به طور واضح از دریا قابل مشاهده است. این مسجد دارای دو درب ورودی است، یکی از سمت شمال و دیگری از سمت شرقی است. در بخش اصلی مسجد، هشت گوش آن با دیواره‌های داخلی از نوع سنگ مصنوعی است. منبردارای اشعاری از قرآن است که در بالای آن با طلای فرانسوی نگاشته شده است. یک مکان

فصل سوم- وضعیت موجود وقف و امور خیریه در کشور مصر / ۷۷

دیگر به نام mayda در بخش غربی مسجد قرار دارد که طبق روایات افسانه‌ای این محل مخصوص عبادت برای زنان بوده است.

شکل ۳-۶: مسجد ابوالعباس

افصل چهارم |

نگاشت نهادی نظام مدیریت وقف وامور خیریه در کشور مصر

۴- نگاشت نهادی نظام مدیریت وقف و امور خیریه در کشور مصر

۴-۱- مقدمه

یکی از موضوعات مهم برای شناخت وضعیت وقف و امور خیریه در کشورهای مختلف شناخت ساختار و بازیگران فعال در این حوزه است. این موضوع از آن جهت مورد اهمیت است که با شناخت انواع بازیگران فعال در زمینه‌های مختلف و بررسی و تحلیل نوع فعالیت‌هایی که انجام می‌دهند، می‌توان از دستاوردهای هریک از این بازیگران استفاده کرد و از تجربیات ناموفق آن‌ها دوری جست.

در این فصل پس از معرفی انواع کنشگران فعال در سه بخش وقف و امور خیریه، مساجد و اماکن متبرکه، قرآن و فعالیت‌های مذهبی به شناسایی و تحلیل بازیگران مختلف با توجه به نقشی که در وقف و امور خیریه کشور مصر ایفا می‌کنند، پرداخته شده است. سپس نگاشت نهادی تمامی این بازیگران به همراه نوع ارتباطات آن ترسیم شده است و پس از آن، هریک از این بازیگران و مجموعه فعالیت‌ها، اهداف، مأموریت، چشم‌انداز، ساختار و... آن‌ها مورد تحلیل قرار می‌گیرد.

۴-۲- انواع کنشگران فعال در حوزه وقف و امور خیریه

کنشگر، عبارت است از فرد، گروه و یا سازمانی که می‌تواند بر ورودی‌ها (منابع) و یا برون‌دهای یک سیستم تأثیر بگذارد و یا از خروجی‌ها و برون‌دهای آن (خدمات، محصولات، پیامدها و...) تأثیر پذیرد. در این گزارش کنشگران به چهار دسته اصلی تقسیم می‌شوند:

۴-۲-۱- سیاست‌گذار

یک سیاست‌گذار نهادی است که برنامه‌هایی که باید توسط دولت، کسب‌وکارها و غیره دنبال شود را تعیین می‌کند.

سیاست‌گذاری به صورت فرآیندی تعریف شده است که به واسطه آن دولت به منظور ارائه پیامد (تغییرات مطلوب در دنیای واقعی)، چشم‌انداز سیاسی خود را به برنامه و عمل تبدیل می‌کند. لذا سیاست‌گذاری، کارکرد اصلی هر دولت می‌باشد. به طور کل، سیاست می‌تواند شکل‌های مختلفی به خود بگیرد مانند سیاست‌های غیرمداخله‌ای، تنظیم، تشویق تغییرات داوطلبانه (مانند کمک‌های مالی) و ارائه خدمات عمومی.

• وزارت اوقاف

وزارت اوقاف از اواخر دهه ۱۹۵۰، درآمدهای خیریه و اوقاف که به سازمان اسلامی مصر بخشیده می‌شد را مدیریت کرده است. براساس قوانین ۱۹۵۹/۲۹۲، ۱۹۶۰/۱۵۷ و ۱۹۹۶/۲۳۸، این امور شامل مساجد وقف‌شده‌ی کشور مصر نیز شد. این وزارت همچنین مسئول آموزش و تأیید صلاحیت (دادن گواهینامه) به واعظان و روحانیان مساجد که توسط خود وزارتخانه استخدام می‌شوند نیز می‌باشد. وزارت اوقاف تمام فعالیت‌های مساجد، حسینیه‌ها و مکان‌های مذهبی را کنترل می‌کند. این اختیار وزارت اوقاف است که صلاحیت این امور و فعالیت‌ها را تصدیق کند. از این نظر این سازمان نقش محدودکننده‌ای را در فضای اسلامی کشور بازی می‌کند. این امر باعث می‌شود که در هنگام فعالیت‌ها و برخوردهای رودرروی فعالان اسلامی و عموم، تنش‌ها کاهش یافته و ارتباطات منظم گردد (۸).

وزارت اوقاف بر درآمدهای اوقاف نظارت و مدیریت دارد و نحوه‌ی خرج کردن آن را نیز کنترل می‌کند. براساس قانون ۵۴۷ وزارت اوقاف، حق خرج کردن درآمدها در هر بخش که مورد صلاح خود باشد را دارد. این وزارت همچنین وظیفه‌ی ساختن، کنترل، نظارت و نگهداری مساجد وابسته به دولت را دارد. با توجه به دستوری که توسط وزارت اوقاف در ۱۹۹۷ صادر شد، برای تمام درس‌ها، درس‌گروهی‌ها و جشن‌هایی که در تمام

مساجد اجرا می شوند باید از وزارت اجازه نامه ی کتبی دریافت شود. این اجازه نامه ها توسط دبیر فنی اطلاعات مذهبی اعطا می شود. این در حالی است که کارمندان وزارت اوقاف و واعظان الازهر اجازه ی دریافت چنین اجازه نامه هایی را ندارند (۸).

وزارت اوقاف همچنین بر انتصاب روحانیون و واعظان نظارت می کند و آن ها را به وسیله ی آموزش، آماده می کند. این وظیفه نیز طبق قانون شماره ی ۱۵۷/۱۹۶۰ ابلاغ شده است.

وزارت اوقاف با فقدان و کاهش روحانیون مقابله می کند. مثلاً از فارغ التحصیلان دبیرستان الازهر می خواهد که مساجد کوچکی را در کشور کنترل کنند.

بر اساس قانون ۲۳۸، وزارت اوقاف مسئول انتصاب روحانیون و کارمندان مساجد است. همچنین این وزارت خانه وظیفه ی تعیین صلاحیت این روحانیون و کارمندان را دارد. این قانون همچنین یک مفهوم جدید برای کارمندان قضایی که مساجد را نظارت و تخلفات را گزارش می کنند معین کرد.

برخی از محققان اسلامی می گویند که این قانون، با توجه به این که شأن سخنرانی و امامت را به یک شغل که به مجوزهای دولتی نیاز دارد، کاهش می دهد، می تواند استقلال سخنرانان و روحانیون را کاهش دهد (۸).

• سازمان اوقاف مصر

سازمان اوقاف مصر که زیر نظر مستقیم وزارت اوقاف مصر است با هدف جلب سرمایه و سرمایه گذاری صحیح و تولید ثروت تشکیل شده است که در آتی به شرح خدمات و مناطق مورد سرمایه گذاری و سایر امور مرتبط به سازمان رسیدگی می شود.

سازمان اوقاف وظیفه ی مدیریت درآمدزایی و سرمایه گذاری را برای وزارت اوقاف انجام می داد تا بالاترین درآمد را نصیب وزارت اوقاف کند تا وزارت بتواند به اهداف خود که تمرکز بر مأموریت های مذهبی بود، برسد. وزارت اوقاف اساساً مسئول مساجد و مصلاها می باشد. بر اساس قانون، سازمان اوقاف بعد از کسر ۱۵٪ از کل درآمد خالص اوقاف برای انجام مدیریت و تلاش خود، مابقی درآمدها را به وزارت اوقاف می دهد. همچنین سازمان اوقاف ممکن است ۱۰٪ از درآمد خالص را برای سرمایه گذاری بر روی

طرح‌های پربازده رزرو کند که این کار با اجازه‌ی وزارت اوقاف ممکن است (۷۴).

• کمیته‌ی امور مذهبی، اجتماعی و اوقاف

این کمیته درباره‌ی موضوعات مختلفی که از طرف مجمع مردم یا رئیس جمهور درخواست شود، بحث و گفتگو می‌کند. براساس آیین‌نامه‌ی مجمع مردم، کمیته اسناد قوه‌ی مقننه، اسناد حواله‌ای و تصمیمات اخذ شده در زمینه‌های زیر را بررسی و در صورت نیاز در آن‌ها تجدید نظر می‌کند (۸). امور مذهبی، وعظ، مساجد و مکان‌های مذهبی - رفاه اجتماعی، امنیت اجتماعی، خانواده و کودکان، توان بخشی اجتماعی و مشکلات - امنیت اجتماعی و آسایش اجتماعی - سازمان‌های خیریه و اجتماعی - برنامه‌ریزی اجتماعی، تحقیقات اجتماعی، پیشرفت اجتماعی - آموزش‌های شغلی، جابه‌جایی‌ها، انتصابات - مراقبت در جانشینی‌ها، خانواده‌های مبارزان و شهیدان - امور خیریه و وقف - هر امور دیگری که مرتبط به مسائل اجتماعی، مذهبی، اوقاف و ال‌زهر می‌شود. این نهاد وظیفه‌ی تسهیل‌گری را در امور وقف و خیریه انجام می‌دهد.

• وزارت امور اجتماعی

این وزارت خانه باهدف حفاظت از ابعاد اجتماعی امور کشور مصر ایجاد شد و فعالیت‌های خود را در راه خدمت به شهروندان مصری اختصاص داد. وزارت همچنین بر نهادهای اجتماعی و برخی از سازمان‌ها و همچنین مؤسسات خیریه نظارت و قانون‌گذاری می‌کند (۱۱۲).

وزارت مجوز ایجاد مؤسسات خیریه را صادر می‌کند. در سال ۲۰۰۲ وزارت یک طرح پیشنهادی را برای قوانین و شرایط ایجاد مؤسسات خیریه ایجاد کرد و از آن پس نهادهای خیریه می‌بایست براساس این چهارچوب و با توجه بدان شرایط مؤسسات خود را ایجاد کنند.

۴-۲-۲- تنظیم‌گر

تنظیم مجموعه گوناگونی از ابزارهاست که به واسطه آن دولت نیازمندی‌های شرکت‌ها و مردم را تنظیم می‌کند. کارکردهای تنظیم‌گر بنا به دلایل گوناگونی به وجود

آمده اند از جمله:

– تعیین حقوق و مسئولیت های هریک از موجودیت های جامعه به منظور تحقق اهداف توسعه پایدار

– تنظیم استانداردهای صنعتی

– جمع آوری مالیات ها و دیگر درآمدها و ...

به منظور درک بهتر کارکردهای تنظیم گر، بررسی انواع روش های تنظیمی مفید خواهد بود. به صورت کلی انواع تنظیمات عبارت اند از:

– فرمان و کنترل: تنظیم دستور و کنترل نوعاً وضع / تحمیل استانداردهای حمایت شده توسط مصوبات قانونی است، هرگاه استانداردها سازگار نباشند. بنابراین، قانون به عنوان منع یا اجبار فعالیت های معینی به کار می رود. استانداردها می تواند از طریق قانون گذاری یا تنظیم کنندگانی که به واسطه فرآیند تنظیم برای تعریف قانون مشروعیت دارند، تنظیم شود.

– خود- تنظیمی: این رویکرد می تواند به عنوان نوعی از نسخه خود انجामी رویکرد دستور و کنترل تلقی شود. در این مورد، اغلب انجمن های تجاری یا کسب وکار تشکیل شده که قوانین عملکرد را ایجاد، کنترل و اجرا می کنند. به عنوان یک قانون، خودتنظیمی اغلب به عنوان یک روش کسب وکار دیده می شود که اقدام انحصاری به منظور جلوگیری از مداخله دولت انجام می دهد. مزایای این رویکرد شامل سطح بالای تعهد کسب وکارها و ماهیت جامع قوانین تنظیم شده می باشد. به علاوه، این رویکرد منعطف تر از رویکرد دستور و کنترل بوده چراکه به قانون گذاری نیازی ندارد. از سویی دیگر، خودتنظیمی می تواند به صورت یک رویکرد غیردموکراتیک، محدود به بررسی دقیق بیرونی و در معرض سوءاستفاده توسط کسانی که با اهداف مختلف قوانین را تنظیم می کنند، دیده شود. در کمترین سطح، خودتنظیمی همواره در معرض چالش های منتج شده از علاقه های بیرونی کسانی که فکر می کنند استانداردها و قوانین به سمت کاهش تأثیر فعالیت های غیرمطلوب تنظیم نشده است، قرار دارد.

– تنظیم مبتنی بر تشویق: یک تشویق، سیاست، قانون، مکانیسم قیمت، یا رویه ای

است که به دنبال تعدیل رفتار افراد یا شرکت‌ها به واسطه تغییر در هزینه‌ها یا سودهای حاشیه‌ای مرتبط با تصمیم یا فعالیت خاص می‌باشد. از یک سو، می‌توان گفت که تمامی تنظیمات بر مبنای تشویق است چراکه تنظیم از طریق مفهوم پایه جریمه برای رفتارهای "بد" و پاداش برای رفتارهای "خوب" عمل می‌کند. تنظیم مبتنی بر تشویق سعی دارد به منظور کاهش هزینه‌ها و بهبود خدمات، برنامه سودمند با سودهای زیاد را پاداش دهد. هدف عمده این است که تنظیم شده فعالیت‌های غیرمطلوب خود را از طریق تحمیل / وضع مالیات و کمک‌های مالی محدود یا متوقف کند. برای به کارگیری این رویکرد، گام‌های اصلی شامل انتخاب واحدهای اندازه‌گیری، تعیین خط مبنا، انتخاب اهداف برای بهبود و / یا نگهداری و سپس اجرای تشویق‌ها و جریمه‌ها می‌باشد. یکی از انواع تنظیمات مبتنی بر تشویق، تنظیم مبتنی بر عملکرد (PBR) است که تشویق‌ها ملزم به بهبود در عملکرد مطلوب، کاهش قیمت و بهبود در کیفیت خدمات می‌باشد. به علاوه، PBR بیشتر به استانداردهای عملکرد خارجی متکی است و کمتر به فعالیت‌های خاص شرکت حساس است. مزایای PBR این است که به بهبود در بهره‌برداری شرکت‌ها، کاهش هزینه‌های نگهداری و عملیات و بهبود در پایایی سیستم کمک می‌کند. طرح تنبیه و تشویق به صورت مکانیکی عمل می‌کند. بنابراین کاهش در حوزه صلاح‌دید تنظیمی، در مقابل امکان تسخیر در فرآیند تنظیم را کاهش می‌دهد. به علاوه این رویکرد، انعطاف‌پذیری در تصمیم‌گیری شرکت، که آیا از قانون تبعیت کند یا جریمه بپردازد، را فراهم می‌کند. اگرچه به عنوان یکی از معایب این روش، می‌توان به ایجاد قوانین بسیار پیچیده و غیرمنعطف که واقعیت‌های بازار در آن لحاظ نشده است، اشاره کرد. از مفروضات اصلی این رویکرد، عقلانیت اقتصادی است که لزوماً در همه موارد یافت نمی‌شود. همچنین، گاهی اوقات پیش‌بینی تأثیر این نوع رویکرد مشکل است. به عنوان مثال، رفتار "بد"، مانند آلودگی، می‌تواند پاداش بگیرد اگر که قوانین به طور صحیح تنظیم نشده باشند.

• کمیته امور مذهبی، اجتماعی و اوقاف

کمیته امور مذهبی، اجتماعی و اوقاف یکی از ۱۹ کمیته پارلمانی است که این

کمیته وظیفه بررسی اسناد قوه مقننه، و سایر اسناد را در زمینه هایی همچون امور مذهبی، رفاه اجتماعی، سازمان های خیریه و را بررسی می کند.

۴-۲-۳- تسهیل گر

سازمان های محلی یا بین المللی هستند که معمولاً توسط دولت سرمایه گذاری می شوند و هدف آن توسعه و بهبود بازار خدمات می باشد. یک تسهیل گر، تأمین کنندگان خدمات را از طریق انجام فعالیت های خدماتی جدید، ارتقاء تجارب مفید و ایجاد ظرفیت حمایت می کند. کارکردهای دیگر یک تسهیل گر شامل ارزیابی خارجی تأثیر تأمین کنندگان خدمات، تضمین خدمات و حمایت برای محیط سیاسی بهتر می باشد. عمل تسهیل، کارکردی است که به طور معمول توسط سازمان های توسعه گرا انجام شده و می تواند شامل سازمان های غیردولتی و کارفرمایان و عامل های دولتی باشد. علاوه بر موارد مذکور در حوزه وقف و امور خیریه فراهم آوردن دیتابیس از مجموعه خیریه ها و یا انجام خدمات مشاوره ای برای مؤسسات خیریه نیز می تواند به عنوان کارکردهای تسهیل گران در نظر گرفت.

• مجموعه دانشگاهی الازهر

با تصرف مصر توسط خلفای فاطمی در قرن دهم میلادی، بزرگ ترین شهر جهان عرب بانام قاهره بنیان گذاشته شد. حکام جدید مصر که بر مذهب تشیع اسماعیلی بودند و خود را در محاصره جهان سنی یافته بودند، برای مقابله بانفوذ تفکر سنی در مملکت خود مسجد جامع الازهر را بنیان گذاشتند.

در اوایل قرن بیستم دانشگاه الازهر طبق تصویب دولت به عنوان مجموعه ای علمی و اسلامی باهدف تبیین، بررسی و نشر میراث اسلامی رسمیت یافت. در دهه چهارم قرن ۲۰ میلادی اساس و سازمان دهی الازهر از یک محفل سنتی به دانشگاهی امروزی متحول شد و آموزش های نوین علمی، از جمله تخصص های پزشکی، مهندسی، ریاضیات، شیمی، اقتصاد و ... در زمره آموزش های دانشگاهی الازهر قرار گرفتند.

شیوخ الازهر دارای قدرت سیاسی و اجتماعی بالایی هستند و تقریباً بر هر امری که بخواهند تسلط و رجحان می یابند. با توجه به اهمیت موقوفات، این شیوخ در نظارت و

قانون‌گذاری در وزارت اوقاف و نحوه‌ی انجام امور وقفی در سازمان اوقاف دست دارند و آن‌ها را کنترل می‌کنند.

۴-۲-۴- ارائه‌دهنده خدمات

تأمین‌کننده خدمات آموزشی و پژوهشی شامل دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها و مؤسساتی هستند که در زمینه آموزش و پژوهش در حوزه وقف و امور خیریه فعالیت می‌کنند. ضمناً مؤسسات خیریه‌ای که وظیفه جمع‌آوری کمک‌های مردمی و صرف این کمک‌ها در میان افراد هدف را دارند نیز به عنوان ارائه‌کنندگان خدمات شناخته می‌شوند. با توجه به ادبیاتی که درباره کنش گران مطرح شده است، بازیگران فعال در کشور مصر در سه حوزه وقف و امور خیریه، مساجد و اماکن متبرکه، و قرآن و فعالیت‌های مذهبی ایفای نقش می‌نمایند که در ادامه، توضیح مختصری درباره هرکدام از این نهادها و نقش آن‌ها در این سه حوزه داده شده است.

• مؤسسات خیریه در مصر

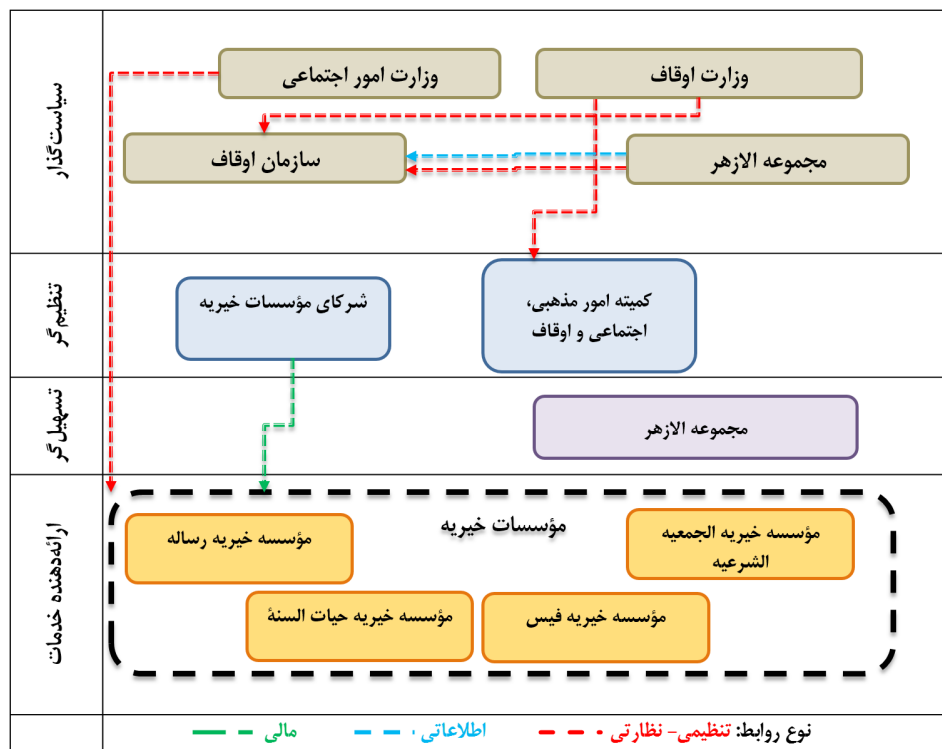
نهادهای غیردولتی مذهبی بیش از ۳۰٪ از نهادهای غیردولتی مصر را تشکیل می‌دهند. فعالیت این نهادها

شامل اداره‌ی مساجد، یتیم‌خانه‌ها، کلینیک‌ها و مراکز مراقبت و همچنین تدریس و آموزش قرآن است. منابع درآمدی این مؤسسات شامل زکات، کمک‌های مالی مردمی و صدقات می‌باشد. اولین نهاد غیردولتی مصر که در زمینه‌ی خیریه فعالیت می‌کرد در ۱۸۷۸ ایجاد شد.

۴-۳- نگاشت نهادی نظام مدیریت وقف و امور خیریه

همانطور که در بخش پیشین اشاره شد، نهادهای مختلفی با نقش‌های متفاوت در سه بخش وقف و امور خیریه، مساجد و اماکن متبرکه، قرآن و فعالیت‌های مذهبی در کشور مصر فعالیت می‌نمایند؛ در این بخش، ابتدا نگاشت نهادی مربوط به این کنشگران در شکل (۴-۱) نشان داده شده است و سپس نهادهای سیاست‌گذار، تنظیم‌گر، تسهیل‌گر و ارائه‌دهنده خدمات در موضوعات مختلف در سه بخش وقف

وامور خیریه، مساجد و اماکن متبرکه، قرآن و فعالیت‌های مذهبی مورد تحلیل قرار گرفته‌اند.

شکل ۴-۱: نگاشت نهادی نظام مدیریت وقف و امور خیریه در کشور مصر

۴-۳-۱- وزارت اوقاف مصر

همان‌طور که در فصول گذشته نیز ذکر گردید ساختار سیاسی کشور مصر جمهوری بوده است و براین اساس برای امور مرتبط با خود، وزارت خانه‌هایی را تشکیل داده است و وزارت اوقاف مصر یکی از ۳۳ وزارتخانه دولت مصر است. تا قبل از تأسیس این وزارتخانه، تمام امور مربوط به وقف توسط مساجد (مانند مسجد الازهر) انجام می‌گرفت. اما از زمان محمد علی پاشا، والی مصر (وابسته به حکومت عثمانی) در نیمه اول قرن نوزدهم میلادی وقف تحت کنترل دولت آورده شد.

ضوابط مربوط به متولی موقوفات در مصر شاهد تغییراتی بوده و در هر دوره شکل و

نظام خاصی داشته است (۶).

پس از لغو و ابطال اوقاف خانوادگی در مصر با صدور قانون شماره ی ۱۸۰ سال ۱۹۵۲ م موضوع اداره و نظارت بر اوقاف، منحصر به موقوفات عام گردید و پس از صدور قانون ۵۴۷ سال ۱۹۵۳ م نظارت بر موقوفات عام در وزارت اوقاف منحصر گردید مگر اینکه واقفی شرط کرده باشد که فقط خودش نظارت بر وقف را به عهده گیرد و آن نیز به این ترتیب خواهد بود:

- اگر وقف در جهت عام باشد مادام که واقف نظارت آن را برای خود شرط نکرده، نظارت به عهده ی وزارت اوقاف است. و اگر مال وقف شده کم ارزش و یا درآمد آن ناچیز باشد، یا در جهت خاصی مانند میهمان خانه و یا به عنوان جایی برای فقرای خویشاوند وقف شده باشد، وزارت اوقاف می تواند از نظارت بر چنین وقفی صرف نظر کرده و آن را به یکی از اعضای خانواده ی واقف واگذار نماید (ماده ی ۱).
- در عین حال اگر واقف غیر مسلمان و مصرف درآمد وقف در جهتی غیر اسلامی باشد، مادام که واقف نظارت را برای خود شرط نکرده باشد، نظارت به عهده ی کسی است که دادگاه تعیین می کند (ماده ی سوم) (۶).

۴-۳-۱-۱- تاریخچه ی تشکیلات وزارت اوقاف

محمد علی یک نقطه ی عطف در روش مدیریتی اوقاف بود. اگرچه سیستم قانونی ای در ارتباط با وقف وجود داشت و مدیریت آن ها در ابتدا با واقفان بود ولی پس از مرگ آن ها این موقوفات باقی می ماند. به دلیل درآمد بسیار بالای اوقاف، علاقه ی بسیار زیادی در صاحبان قدرت برای تسلط بر آن ها وجود داشت.

در دوران محمد علی پاشا، والی مصر (وابسته به حکومت عثمانی) و پس از آن تحولات بسیاری در اوقاف ایجاد شد که به صورت خلاصه در زیر آمده است. ۱۸۳۵: محمد علی تشکیلاتی را برای اوقاف ایجاد کرد و نام آن را دیوان امام الاوقاف گذاشت. او این دیوان را در ۱۸۳۷ لغو کرد.

— ۱۸۴۷: محمد علی وقف اهلی را لغو کرد، که این کار زیاد مورد استقبال نبود.

— ۱۸۵۱: خدیو عباس تصمیم گرفت که دیوان امام الاوقاف را دوباره احیاء کند و

همچنین قوانین و مقرراتی را وضع کرد که تمرکز و قدرت بیشتری به او در زمینه‌ی اوقاف می‌داد. در ۱۸۹۵ یک سری قانون دیگر نیز وضع کرد که باعث تمرکز بیشتر او بر اوقاف شد و سپس به عنوان یک مقام رسمی اوقاف توانست در صدی از درآمدهای سازمان را به اختیار خود درآورد.

- ۱۸۷۸: دیوان، تحت نظر اسماعیل به یک وزارت خانه تبدیل شد.
- ۱۸۸۴: اوقاف به عنوان یک نهاد مستقل جدا شد و خدیو عباس آن را از کابینه‌ی دولت جدا کرد و قوانین قبلی را بر آن حاکم کرد.
- ۱۹۱۳: کنسولگری بریتانیا در مصر، دیوان را به وزارت خانه تبدیل کرد.
- ۱۹۴۶: قانون ۳۶/ ۱۹۴۶ صادر شد که این قانون مربوط به وقف خانوادگی بود و به دلیل فسادهایی که در اداره‌ی اوقاف وجود داشت وضع شده بود. (البته این قانون در ۱۹۵۹ لغو شد (۷۴).
- پس از انقلاب ۱۹۵۲، تغییراتی در اوقاف به وجود آمد. بر اساس قانون ۱۸۰/ ۱۹۵۲ که جمال عبدالناصر (نخستین رهبر مصر پس از انقلاب ۱۹۵۲) آن را صادر کرد به جز وقف خیری دیگر شکل اوقاف لغو شدند. البته بسیاری حذف شدن وقف اهلی را به دلیل تسلط بیشتر اوقاف، بر زمین‌های بزرگ زراعی دانستند. طبق قوانین ۱۵۲/ ۱۹۵۷ و ۴۴/ ۱۹۶۲، زمین‌های زراعی برای انجام اصلاحات کشاورزی تحت تسلط اوقاف درآمد.
- در ۱۹۷۱ یک قانون دیگر (۸۰/ ۱۹۷۱) مبنی بر ایجاد یک سازمان مستقل به نام هیئت الاوقاف المصری (سازمان اوقاف) که مسئول دادن گزارش‌های اوقاف به وزیر اوقاف بود صادر شد. قانون ۱۱۴۱/ ۱۹۷۲ برای وظایف این سازمان صادر شد (۷۴).
- بر اساس بند ۲ از قانون ۸۰/ ۱۹۷۱ سازمان اوقاف مسئول وقف‌های ذکر شده در بند ۱ قانون ۲۷۲/ ۱۹۵۹ است به جز موارد زیر:
 - زمین‌های زراعی وقف شده برای امور خیریه‌ی عمومی
 - زمین‌های زراعی وقف شده برای امور خیریه‌ی خصوصی
 - وقف‌هایی که واقفان آن بیان کرده‌اند که خود و وارثانشان بر آن‌ها نظارت دارند.
 - وقف‌هایی که تحت نظارت سازمان اوقاف مسیحیان ارتدکس است.

– پول‌های مبادله‌ای

– اوراق قرضه‌ی زمین‌های زراعی و درآمدهای حاصل از آن

– وقف‌های تحت نظارت وزارت اوقاف (۷۴).

سازمان اوقاف وظیفه‌ی مدیریت درآمدزایی و سرمایه‌گذاری را برای وزارت اوقاف انجام می‌داد تا بالاترین درآمد را نصیب وزارت اوقاف کند تا وزارت بتواند به اهداف خود که تمرکز بر مأموریت‌های مذهبی بود، برسد. وزارت اوقاف اساساً مسئول مساجد و مصلاها می‌باشد. براساس قانون، سازمان اوقاف بعد از کسر ۱۵٪ از کل درآمد خالص اوقاف برای انجام مدیریت و تلاش خود، مابقی درآمدها را به وزارت اوقاف می‌دهد. همچنین سازمان اوقاف ممکن است ۱۰٪ از درآمد خالص را برای سرمایه‌گذاری بر روی طرح‌های پربازده رزرو کند که این کار با اجازه‌ی وزارت اوقاف ممکن است (۷۴).

سازمان اوقاف مسئول مدیریت و سرمایه‌گذاری اموال وقفی است. این سازمان، درآمدهای خالص حاصل از وقفیات را در اختیار وزارت اوقاف قرار می‌دهد تا در امور مشخصی خرج کند. سازمان همچنین ممکن است ۱۵٪ از درآمدها را برای تعمیرات و نگهداری خرج کند. البته سازمان اوقاف این هزینه‌ها را بعد از کسب اجازه از وزیر اوقاف انجام می‌دهد. این درآمدها پس از کسر مخارج گفته‌شده در اختیار وزارت اوقاف قرار می‌گیرد تا براساس مقررات قانون ۴۴/ ۱۹۴۶ وزارت اوقاف توزیع شوند (۷۴).

در اینجا بیان این نکته بسیار ارزشمند است که این ۲ نهاد علاوه بر اینکه با انواع مختلفی از اموال وقفی سروکار دارند، قوانین و احکام بسیار زیادی برای ارتباط با دیگر نهادهای دولتی بر آن‌ها حاکم است. این نشان‌دهنده‌ی این است که اموال بسیار زیاد و متنوع وقفی نیازمند یک مدیریت پیچیده و حساس دارد. برای مثال لغو وقف خانوادگی و تمرکز مدیریت اوقاف بین این ۲ نهاد باعث ایجاد مشکلاتی مانند فقدان شفافیت در مالکیت و ذی‌نفعی شده است. در خصوص برخی موقوفات، مالکان یا ذی‌نفعان برای به دست آوردن موقوفات خود نیازمند اسناد معتبر هستند و باید آن‌ها را تهیه کنند.

در بعضی موارد در دسترس بودن اسناد به نفع وزارت اوقاف و سازمان اوقاف نیست؛ زیرا در این صورت این ۲ سازمان بخش عمده‌ای از درآمد خود را از دست می‌دهند.

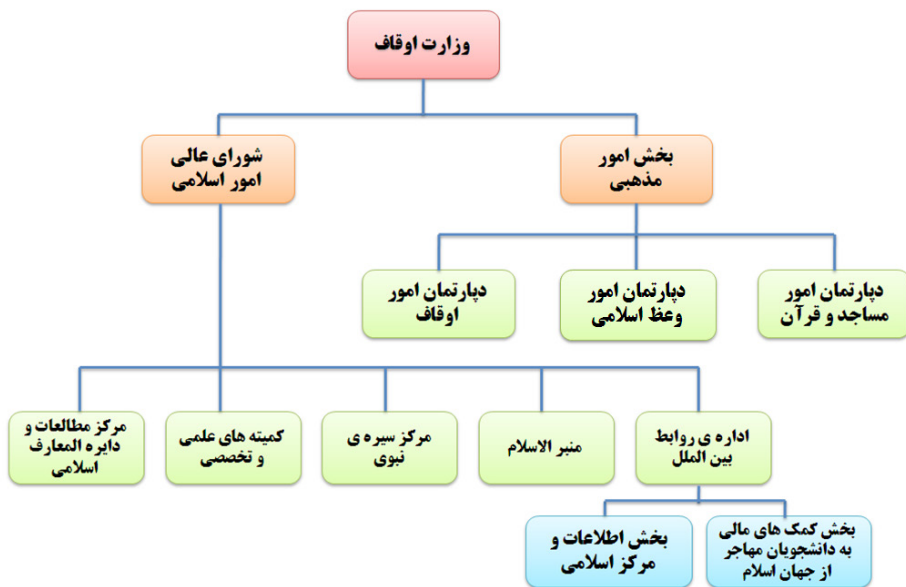
البته گاهی اوقات نبود اطلاعات در خصوص موقوفات به دلیل فقدان شفافیت نیست بلکه به این دلیل است که سازمان اوقاف و وزارت اوقاف فهرست رسمی ای از اموالی که مالکیت آن رادارند یا آن را مدیریت می کنند ندارند (۷۴).

در مصر وزارت اوقاف مالک تمام موقوفات است. در این در حوزه ی آثار باستانی دارایی های اوقاف توسط وزارت اوقاف (مساجد و مصلاها) و سازمان اوقاف (ساختمان های سکولار) مدیریت می شود.

وزارت اوقاف مسئول مساجد و مصلاها و سازمان اوقاف مسئول کسب درآمد است. وزارت اوقاف برای حفاظت و نگهداری از مساجد با وزارت آثار باستانی همکاری می کند. برای مثال وزارت اوقاف برای بازسازی ۴ مسجد قدیمی ۲۵ میلیون پوند مصری به وزارت آثار باستانی پرداخت کرد (۷۴).

۴-۳-۱-۲- ساختار سازمانی وزارت اوقاف

وزارت اوقاف در دو مسیر سازمان دهی می شود. شورای عالی امور اسلامی و بخش امور مذهبی. بخش امور مذهبی خود به ۳ دپارتمان تقسیم می شود (۸).

شکل ۴-۲: ساختار سازمانی وزارت اوقاف مصر

۴-۳-۱-۳- شورای عالی امور اسلامی مصر

شورای عالی امور اسلامی یکی از بخش‌های وابسته به وزارت اوقاف مصر می‌باشد. این شورا در سال ۱۹۶۰ میلادی باهدف ارائه فرهنگ اسلامی به مسلمانان مصر، جهان عرب، جهان اسلام تأسیس شد.

شورای عالی امور اسلامی شامل بخش‌های زیر می‌باشد:

۱. کمیته‌های علمی و تخصصی: که تحت نظردبیرکل نظارت می‌شوند.
 ۲. اداره روابط بین‌الملل: که در ادامه به بخش‌های زیرمجموعه آن اشاره می‌شود:
- الف) بخش اطلاعات و مراکز اسلامی: که وظیفه ارائه یک تصویر روشن و واقعی از اسلام به غیرمسلمان را دارد. همچنین این بخش وظیفه ارتباط با جوامع جهانی اسلامی را دارد.

شکل ۴-۳: شورای عالی امور اسلامی در مصر

ب) بخش کمک‌های مالی به مهاجرین از جهان اسلام: که وظیفه کمک مالی به افرادی را دارد که برای تحصیل در دانشگاه الازهر مشغول می‌باشند.

۳. مرکز سیره نبوی: وظیفه این مرکز ارزیابی سندیت میراث اسلامی در زمینه‌های مختلف است.

۴. منبر الاسلام: مجله‌ای برای ارائه مقالات پژوهشی اسلامی در زمینه‌های مختلف به همراه مجله الفردوس که مجله‌ای برای مسلمانان نوجوان جهان اسلام است.

۵. مرکز مطالعات و دایره‌المعارف اسلامی: که با به‌روزترین سیستم‌های فناوری برای انتشار فرهنگ اسلامی تجهیز شده است.

• دستاوردهای شورا

۱. انتشار کتاب، نوار و سی‌دی‌های قرآن
۲. ترجمه‌ی قرآن به زبان‌های انگلیسی و فرانسوی
۳. تهیه‌ی صحیح البخاری و احادیث قدسی به صورت طبقه‌بندی شده
۴. برگزاری مسابقات بین‌المللی برای حفظ اسلام
۵. انتشار دایره‌المعارف فقه اسلامی
۶. تأسیس انجمنی برای دعوت‌شدگان اسلامی برای کسب اطلاعات مرتبط با مسائل اسلام و مسلمین
۷. انتشار کتاب‌های زیادی در ارتباط با شناخت اسلام
۸. تهیه‌ی بورس‌های تحصیلی و کتب برای کشورهای اسلامی (۷۰).

• شاخص‌ها و آمارهای شورا

۱. تهیه‌ی بیش از ۸۱۰۰۰ نوار کاست قرآنی
۲. انتشار بیش از ۳۵۰۰۰۰ فایل برای نماز و اقامه‌ی اذان و ترجمه‌ی آن‌ها به ۹ زبان
۳. انتشار بیش از ۷۵۰۰۰۰ کتاب
۴. شورا در طول دوره‌ی کاری خود به بیش از ۱۷۰۰۰ تحقیق و مطالعه رسیدگی کرده است.
۵. تأسیس حدود ۱۵۰۰۰ مرکز اسلامی در خارج از کشور
۶. تأسیس حدود ۳۰۰۰۰ مرکز اسلامی و کتابخانه در داخل مصر (۷۰).

۴-۳-۱-۴- بخش امور مذهبی

این بخش، یکی از بخش‌های وزارت اوقاف مصر است که از سه قسمت تشکیل شده

است. این بخش‌ها شامل، دیارتمان امور مساجد و قرآن، دیارتمان امور وعظ اسلامی و دیارتمان امور اوقاف می‌باشد.

الف) دیارتمان امور مساجد و قرآن

این دیارتمان مسئولیت نظارت و کنترل بر مساجد سراسر کشور و انتشار کتاب قرآن را دارد (۸).

ب) دیارتمان امور وعظ اسلامی

این دیارتمان مسئول کنترل و سازمان‌دهی فعالیت‌ها و امور وعظ می‌باشد. همچنین این سازمان مسئول تهیه‌ی حقوق واعظان، تطبیق، آموزش و کتاب‌ها نیز می‌باشد. این دیارتمان، ۱۸ مرکز فرهنگی اسلامی را در مصر اداره می‌کند که این مراکز در حال آموزش فارغ‌التحصیلان دانشگاه الازهر و کسانی هستند که به دروس اسلامی علاقه‌مندند. پیکره‌ی اصلی این مراکز را کسانی تشکیل می‌دهند که به عنوان امامان مساجد وزارت اوقاف تأیید صلاحیت شده‌اند. در سال ۲۰۰۸، ۲۰۰۷ مراکز شامل ۲۳۱۶ دانشجوی مرد و ۴۰۸۶ دانشجوی زن بودند (۸).

دیارتمان همچنین کمپین‌های آگاهی مذهبی مختلفی را برای همکاری کردن با الازهر، دارالفداء، وزارت اطلاعات، وزارت آموزش و پرورش و وزارت فرهنگ، سازمان‌دهی می‌کند. در دهه‌ی ۱۹۹۰ این کمپین‌ها نقش بسزایی در جنگ با گروه‌های تندروی اسلامی که به خصوص در مناطق روستایی فعال بودند، داشتند. این دیارتمان، کمپین‌های آگاهی و سخنرانی در دانشگاه‌ها، مدارس، سازمان‌های امنیتی، زندان‌ها، کارخانه‌ها، شرکت‌ها، مراکز مراقبت، مراکز جوانان و مساجد خصوصی را هدایت می‌کند. آن‌ها به شنوندگان بسیاری در سرتاسر کشور دست پیدا کرده‌اند (۸).

ج) دیارتمان امور اوقاف

دیارتمان امور اوقاف، درآمدهای وقف را به صورت مستقیم از طرف بخشندگان خرج می‌کند. به طور کلی این دیارتمان حمایت‌های مالی را برای دانشجویان، هزینه‌های تدفین برای کسانی که توانایی آن را ندارند، وام‌هایی با بهره‌ی صفر برای وزارت کار و

کمک به افراد فقیر به خصوص در جشنواره‌های مذهبی انجام می‌دهد (۸).

۴-۳-۱-۵- شرح وظایف وزارت اوقاف

وزارت اوقاف از اواخر دهه‌ی ۱۹۵۰، درآمدهای خیریه و اوقاف که به سازمان اسلامی مصر بخشیده می‌شد را مدیریت کرده است. براساس قوانین ۱۹۵۹/۲۹۲، ۱۹۶۰/۱۵۷ و ۱۹۹۶/۲۳۸، این امور شامل مساجد وقف شده‌ی کشور مصر نیز شد. این وزارت همچنین مسئول آموزش و تأیید صلاحیت (دادن گواهینامه) به واعظان و روحانیان مساجد که توسط خود وزارتخانه استخدام می‌شوند نیز می‌باشد. وزارت اوقاف تمام فعالیت‌های مساجد، حسینی‌ها و مک‌آن‌های مذهبی را کنترل می‌کند. این اختیار وزارت اوقاف است که صلاحیت این امور و فعالیت‌ها را تصدیق کند. از این نظر این سازمان نقش محدودکننده‌ای را در فضای اسلامی کشور بازی می‌کند. این امر باعث می‌شود که در هنگام فعالیت‌ها و برخوردهای رودرویی فعالان اسلامی و عموم، تنش‌ها کاهش یافته و ارتباطات منظم گردد (۸).

وزارت اوقاف بر درآمدهای اوقاف نظارت و مدیریت دارد و نحوه‌ی خرج کردن آن را نیز کنترل می‌کند. براساس قانون ۵۴۷ وزارت اوقاف، حق خرج کردن درآمدها در هر بخش که مورد صلاح خود باشد را دارد. این وزارت همچنین وظیفه‌ی ساختن، کنترل، نظارت و نگهداری مساجد وابسته به دولت را دارد. با توجه به دستوری که توسط وزارت اوقاف در ۱۹۹۷ صادر شد، برای تمام درس‌ها، سمینارها و جشن‌هایی که در تمام مساجد اجرا می‌شوند باید از وزارت اجازه‌نامه‌ی کتبی دریافت شود. این اجازه‌نامه‌ها توسط دبیر فنی اطلاعات مذهبی اعطا می‌شود. این در حالی است که کارمندان وزارت اوقاف و واعظان الازهر اجازه‌ی دریافت چنین اجازه‌نامه‌هایی را ندارند (۸).

وزارت اوقاف همچنین بر انتصاب روحانیون و واعظان نظارت می‌کند و آن‌ها را به وسیله‌ی آموزش، آماده می‌کند. این وظیفه نیز طبق قانون شماره‌ی ۱۹۶۰/۱۵۷ ابلاغ شده است.

وزارت اوقاف با فقدان و کاهش روحانیون مقابله می‌کند. مثلاً از فارغ‌التحصیلان دبیرستان الازهر می‌خواهد که مساجد کوچکی را در کشور کنترل کنند.

براساس قانون ۲۳۸، وزارت اوقاف مسئول انتصاب روحانیون و کارمندان مساجد است. همچنین این وزارت خانه وظیفه‌ی تعیین صلاحیت این روحانیون و کارمندان را دارد. این قانون همچنین یک مفهوم جدید برای کارمندان قضایی که مساجد را نظارت و تخلفات را گزارش می‌کنند معین کرد.

برخی از محققان اسلامی می‌گویند که این قانون، با توجه به این‌که شأن سخنرانی و امامت را به یک شغل که به مجوزهای دولتی نیاز دارد، کاهش می‌دهد، می‌تواند استقلال سخنرانان و روحانیون را کاهش دهد (۸).

۴-۳-۱-۶- فعالیت‌های وزارت اوقاف

وزارت اوقاف در مصر در حوزه‌های مختلفی ورود و در آن‌ها به فعالیت پرداخته است. از جمله‌ی این موارد می‌توان به مثال‌های زیر اشاره کرد:

• کمپین‌ها و نشریات

وزارت اوقاف کمپین‌های آگاهی مذهبی تشکیل می‌دهد که به جوانان اختصاص دارد. این وزارت گروه‌های فکری اسلامی تشکیل می‌دهد که هر سال در ماه رمضان در مساجد بزرگ کشور برگزار می‌شود. همچنین کتب و جزواتی را برای بیان موضوعات اجتماعی منتشر می‌کند. به علاوه وزارت اوقاف فتوای کلامی و کتبی را برای عموم تهیه می‌کند. که برای مثال در سال ۲۰۰۷، ۲۰۰۸ این ۱۸۵۰ فتوا صادر شد (۸).

• ارتباطات با دیگر تحرکات اسلامی

وزارت اوقاف به‌ویژه فعالیت‌های جنبش‌های سلفی و اخوان المسلمین را محدود می‌کند. انصارالسنه والجمعیه الشرعیه ۲ سازمان غیردولتی اسلامی هستند که به‌وسیله‌ی مخالفت با سیاست‌های وزارت به وجود آمدند. این ۲ سازمان انجمن‌هایی را برای آموزش واعظ و روحانی تشکیل دادند. از سال ۲۰۰۵، وزارت سعی کرد که بر روی این انجمن‌ها کنترل یابد و از آن‌پس گفتگوهای در جهت بهبود روابط و مصالحه‌ی بین سازمان‌ها و وزارت به وجود آمد (۸).

به‌طور خلاصه وظایف وزارت اوقاف عبارت‌اند از:

— مراقبت از مساجد: بدین منظور است که وزارت اوقاف موظف به مراقبت از مساجد

- به جهت سالم ماندن همیشگی ظاهر و ابنیه آن است.
- رسیدگی به مسائل فقهی: از دیگر وظایف این وزارت خانه بحث در خصوص مسائل فقهی است.
- اداره مراکز اسلامی: وظیفه اداره مراکز اسلامی اعم از شیعه و سنی فارغ از هر نوع مذهب به عهده وزارت اوقاف است.
- ترویج اسلام: از وظایف وزارت اوقاف ایجاد بسترهای ترویجی اسلام و ترویج اسلام است.
- شناساندن وزارت خانه: وزارت اوقاف مکلف است فعالیت هایی را در خصوص شناساندن به مردم و جامعه جهانی در خصوص اهداف و فعالیت های وزارت خانه اقداماتی را انجام دهد
- مراقبت از یتیمان: یکی دیگر از وظایف وزارت اوقاف مراقبت و رسیدگی به امور یتیمان است.
- تأمین امام جماعت: مصر بیش از ۳۰ هزار مسجد دولتی دارد که وظیفه تأمین امام جماعت مسجد به عهده وزارت اوقاف است.

۴-۳-۱-۷- برنامه های وزارت اوقاف

• در حوزه ی آزادی مذهب

شورای عالی امور اسلامی در سال ۲۰۰۲ «بیانیه ی قاهره» را مبنی بر این که «دین اسلام انواع مختلف مذهب و تمدن ها را قبول دارد» صادر کرد. این تنوع دلیلی برای فهم متقابل و هماهنگی است و نه دلیلی برای درگیری و نزاع. همچنین بیان کرد که «اسلام در حمایت از آزادی مذهب یکتاست. اسلام برابری بین مسلمانان و غیرمسلمانان را در حقوق و وظایفشان تضمین می کند و به غیرمسلمانان اجازه می دهد که در امور شخصی خودشان را براساس دین خودشان انجام دهند.» (۸).

• در حوزه ی فقر

در یک سخنرانی در جشن لیلة القدر، دکتر زکراکی (وزیر سابق اوقاف مذهبی) نقش

مذهب را در پیشرفت بسیار مهم خاطرنشان کرد و گفت « مذهب یک وسیله‌ی بسیار مهم برای برانگیختن مردم برای کار کردن در جهت پیشرفت مصر می‌باشد. » این حالت از بازتاب فعالیت وزارت اوقاف دیده می‌شود، که در حال کمک کردن به کسانی هستند که نیازمندند؛ برای مثال برای دانشجویان، بیماران، کسانی که ازدواج می‌کنند، کسانی که حقوق کافی ندارند و کسانی که در جشنواره‌های مذهبی اعلام نیاز می‌کنند. در سال ۲۰۰۷، ۲۰۰۸ دپارتمان اوقاف ۱۴,۰۰۹,۳۱۰ پوند مصری برای ۱۹۸,۹۸۲ نفر هزینه کرده است. وزارت همچنین خدمات آموزشی را برای یتیمان فراهم کرده است. وزارت یک انجمن برای یتیمان پسر در تور و یک انجمن برای دختران در هیلمیات الزیتون ایجاد کرده است. درحالی‌که شکایاتی نیز وجود دارند که بیان می‌کنند که این فعالیت‌ها به دلیل تخلفاتی که به صورت نگهداری و سرمایه‌گذاری غیرقانونی درآمدها وجود دارد به تعویق می‌افتند؛ که این نشان‌دهنده‌ی فساد در سیستم است (۸).

• در حوزه‌ی زنان

وزارت برای قدرت دادن به زنان به دنبال ایجاد فعالیت‌های متنوع می‌باشد. مقامات ارشد وزارت در فعالیت‌های مربوط به شورای ملی مربوط به زنان شرکت می‌کنند و زنان را به شرکت در انتخابات تشویق می‌نمایند. در انتخابات پارلمانی سال ۲۰۱۰ دکتر سلیم عبدالجلیل در جلسات آموزشی زنان که جهت آمادگی آنان برای شرکت در انتخابات برگزار شده بود، شرکت کرد (۸).

• در حوزه‌ی استراتژی‌های ارتباطی

وزارت روش‌های مختلفی را برای ارتباط استفاده می‌کند. «منبر الاسلام» یک مجله‌ی ماهانه است که در مورد مسائل معاصر بحث می‌کند. در طول جشنواره‌های اسلامی، یک نسخه خاص وجود دارد که شامل یک گفتگو بر روی فعالیت‌های وزارت، الازهر و دارالفداء می‌باشد. این نسخه شامل ۱۱ صفحه از پرسش و پاسخ‌های بین خوانندگان و شیخ اتیه صغرو کمیته‌ی فتوای الازهر می‌باشد (۸).

• در حوزه‌ی مساجد

وزیر اوقاف برای حفاظت مساجد از حملات تروریستی و همچنین برای نظارت بر

سخنرانی‌های افراطی تصمیم به مجهز کردن مساجد با دوربین کرده است. وزارت این برنامه را در ۳ گام انجام می‌دهد. در گام اول مساجد مهم کشور، در گام دوم مساجد مربوط به نماز جمعه و در گام سوم مساجد شلوغ و پرفت و آمد مجهز خواهند شد. رئیس دیارتمان امور مذهبی وزارت خانه بیان کرد که دوربین‌ها در خارج و داخل مساجد کارگذاری خواهند شد (۱۰۰).

در سال گذشته ۱۰۰ بازرس وزارت اوقاف برای بازرسی از جلسات درسی و خطابه‌های مذهبی مساجد مأمور شدند.

همچنین سال گذشته وزارت اوقاف تصمیم گرفت که نمازهای جمعه را فقط در مساجد اصلی برگزار کند و اجازه برگزاری آن در حاشیه‌ها و به صورت محلی لغو شد مگر اینکه مجوز کتبی برای آن صادر شده باشد.

همچنین حق جمع کردن هیچ پولی در مساجد وجود ندارد، مگر اینکه با اجازه وزارت اوقاف این کار انجام شود و این پول‌ها به وزارت تحویل داده شوند.

به عنوان یک برنامه جدید وزارت تصمیم گرفته است که کتابخانه‌های تمام مساجد را بازرسی کند و آن‌ها را از وجود کتاب‌های حاوی تفکرات مذهبی افراطی پاک کند. وزیر اوقاف بیان کرده است که فقط کتبی که از وزارت اوقاف یا الازهر مجوز دارند، حق استفاده در کتابخانه‌ها را دارند و وجود دیگر کتب غیرمجاز مجازات سختی را در پی خواهد داشت (۱۰۰).

وزارت اوقاف همچنین به دنبال نظارت بر مساجد مصر با هماهنگی و کمک الازهر است. برای این کار نمایندگانی از نخبگان الازهر و همچنین بازرسانی از وزارت اوقاف به مساجد اعزام می‌شوند و در آنجا فعالیت می‌کنند (۱۰۳).

وزارت اوقاف با همکاری الازهر به دنبال به خدمت گرفتن بیش از ۱۷ هزار روحانی برای خطبه‌های نماز جمعه‌های مساجد مصر است.

این تعداد به ۶۰ هزار روحانی فعلی اضافه خواهند شد. از این تعداد ۱۲ هزار روحانی تأیید صلاحیت نشده‌اند و این روحانیون جایگزین خواهند شد (۱۰۶).

وزارت اوقاف در برنامه‌های پیش روی خود به دنبال بهبود شرایط زندگی و افزایش

درآمدهای امامان مساجد مصر است. این نتیجه جلساتی بود که وزیر اوقاف با رئیس بخش امور مذهبی و دبیر شورای عالی اسلامی گذاشته بودند (۱۰۲).

وزارت اوقاف به شدت به دنبال راه‌های مقابله با افراطی‌گری و جلوگیری از نفوذ عقاید تکفیری در میان مصریان و مسلمانان است. بدین جهت وزارت اوقاف به دنبال آموزش به واعظان و سخنرانان مساجد است که تأثیر بسیاری را در افکار عمومی مصر دارند (۱۰۱).

وزیر اوقاف به طرح بازسازی مساجد در سال آینده اشاره کرد و بازسازی ۷۳۲ مسجد در سال آینده را از برنامه‌های وزارت برشمرد (۱۰۴).

وزارت اوقاف مصر به دنبال سرمایه‌گذاری ۴۰۰ میلیون پوندی در کانال سوئز است. از طرف دیگر سازمان اوقاف مصر نیز به دنبال سرمایه‌گذاری ۲۵۰ میلیون پوندی بر روی خرید سهم کانال سوئز می‌باشد. این‌ها، بخشی از سرمایه‌گذاری ۶۰ میلیارد پوندی دولت برای حفرتونل‌ها و ساخت جاده‌ها در مهم‌ترین مسیر دریایی تجارت بین اروپا و آسیا است (۱۰۵).

سرکوب مؤسسات خیریه به زودی پس از انقلاب آغاز شد. یک ماه پس از حملات نظامی وحشیانه طرفداران مرسی، تمام فعالیت‌های اخوان المسلمین ممنوع شد و در دادگاهی در قاهره دستور ضبط تمام دارایی‌های این گروه و هر سازمانی که بودجه خود را از این گروه گرفته بود صادر شد.

هرچند که الجمعیه الشرعیه داشتن هرگونه ارتباط را با اخوان المسلمین تکذیب کرد، بانک مرکزی تمام دارایی‌های این مؤسسه و هزاران مؤسسه مرتبط با آن را در دسامبر ۲۰۱۳ توقیف کرد؛ و در همان ماه گروه اخوان المسلمین یک سازمان تروریستی اعلام شد.

اگرچه الجمعیه الشرعیه درخواست تجدید نظر به دادگاه داد و در آن برنده شد ولی آثار برچسب زدن این مؤسسه به حمایت از گروه‌های تروریستی در افکار عمومی برای همیشه باقی ماند. به عنوان مثال براساس گفته‌های یکی از اعضای مؤسسه این گروه در حالی که حاضر از یک سوم ظرفیت سابق خود بهره می‌برد.

دیگر مؤسسات خیریه نظیر رساله نیز تحت تأثیر این اقدام دادگاه قرار گرفتند. یکی از اعضای رساله می‌گوید که مردم فکر می‌کنند که رساله جزوی از اخوان المسلمین است و به همین دلیل جمع‌آوری پول و کمک‌های مردمی برای ما سخت شده است. در حال حاضر تمام کارهای رساله به داوطلبان متکی است؛ تا جایی که مؤسسه از داوطلبان می‌خواهد که برای عضو شدن در سازمان ۱۳۰ دلار بپردازند.

کمپین دولت علیه تروریست و سرکوب اسلام سیاسی، با حمایت‌های مردم و چندین سازمان نیز همراه بود)

بعد از انقلاب مصر، الجمعیه الشرعیه به دلیل اتهام به ارتباط با اخوان المسلمین، تحت فشار قرار گرفت. دولت تعدادی از مؤسسات زیر نظر ۲ سازمان الجمعیه الشرعیه و انصار السنه را توقیف کرد و پروفایل‌ها و سایت‌های آن‌ها را مسدود و محل‌های آن‌ها را تحت تعقیب ارتش قرار داد. در ژوئن ۲۰۱۴ الجمعیه الشرعیه از اتهامات تبرئه شد و اجازه از سرگیری فعالیت‌ها به آن داده شد.

با این حال دولت یک دستگاه قضایی را برای کنترل امور مربوط به مؤسسات خیریه قرارداد. همچنین دولت کنترل خود را بر مساجد بیشتر کرد و همه واعظان را به گرفتن مجدد مجوز از دولت مجبور کرد. بر اساس گزارشات حدود ۱۲۰۰۰ برنامه کاربردی پیشنهادی، به دلیل ارتباط با فعالیت‌های سیاسی از طریق دولت لغو شد.

در کشورهای نظیر مصر که مذهب ارزش و تأثیر بسیار زیادی دارد، بین ایمان و پیشرفت رابطه تنگاتنگی وجود دارد به گونه‌ای که اساساً مصری‌ها، چه مسلمان و چه مسیحی، با تحریک مذهب به کمک‌های انسان دوستانه دست می‌زنند (۷۱).

بر اساس اولین تحقیق جامع در رابطه با انسان دوستی در مصر در سال ۲۰۰۷، کمک‌های انسان دوستانه در مدت یک سال در مصر حدود ۵,۴۵۴,۰۲۲,۷۰۶ پوند مصری (حدود یک میلیارد دلار) محاسبه شد. در حالی که مقدار حقیقی، به دلیل فرهنگ پنهان‌کاری کمک‌ها، می‌تواند حتی بیشتر از این‌ها باشد. در یک نظرسنجی از بخشندگان (که از ۲۰۰۰ نفر انجام شد) ۹۵/۸٪ از آن‌ها دوست نداشتند کمک‌های آن‌ها فاش شود. همچنین نیمی از این افراد کمک‌های مخفیانه را دارای ثواب و اجر

معنوی بالاتری می‌دانستند.

سیاست اصلی ایجاد کمک‌های انسان دوستانه برای ریشه‌کن کردن فقر در مصر است.

با توجه به فرهنگ مذهبی مردم مصر در پرداخت کمک‌هایی نظیر زکات و اوقاف، دولت مصر از این پتانسیل برای پیشرفت اجتماعی می‌تواند استفاده کند (۷۱). در دوران گذشته فتواهای بسیاری صادر شده است که مردم را به پرداخت زکات برای بازسازی مصر تشویق کرده و همچنین از مردم می‌خواهد که به جای چندین بار زیارت مکه، هزینه آن را در محل‌های مورد نیاز در مصر خرج کنند. براساس مطالعات انجام شده، مردم علاقه دارند که به وقف‌های خود را به مراکز و سازمان‌های مذهبی بدهند (۷۱).

• دیگر برنامه‌های وزارت اوقاف

وزارت همچنین یک مجله‌ی دوره‌ای به نام «مطالعات اسلامی» منتشر می‌کند که توسط شورای عالی امور اسلامی منتشر می‌شود. شورای عالی امور اسلامی همچنین یک سری مجله به نام «مفاهیم اصلاح‌گر» منتشر می‌کند، که چشم‌انداز وزارت را در موضوعات عمومی متنوعی نشان می‌دهد که شامل برنامه‌ریزی خانواده، ختنه‌ی زنان و سلفی‌گری می‌شود. این نشریات در حوزه‌های محدودی مانند انجمن‌های مقامات رسمی، مساجد و مراکز فرهنگی مختلف توزیع می‌شوند. همچنین این مجلات در صورت درخواست موجود و قابل دسترسی هستند (۸).

وزارت برای اعلام فعالیت‌های خود از طریق تبلیغات رسانه‌ای استفاده می‌کند؛ همچنین یک وب‌سایت رسمی نیز دارد که فعالیت‌های خود را در آن اعلام می‌کند و لینک‌های مورد نیاز را برای سازمان‌های همکار خود، مانند شورای اسلامی، کتابخانه‌ی نسخ اسلامی ارسال می‌کند. وب‌سایت شورای اسلامی شامل دو نسخه‌ی عربی و انگلیسی است. این وب‌سایت شامل اطلاعات شورا، از قبیل نشریات و ویدیوها می‌باشد. همچنین شامل یک دایره‌المعارف آنلاین برای حدیث و قرآن می‌باشد. دو صفحه نیز برای بیان فتواهای اجتماعی و اقتصادی وجود دارد (۸).

وزارت هرساله در طول ماه رمضان در مساجد سراسر کشور جلسات گفتگو ایجاد می‌کند. این جلسات معمولاً شامل یک سخنران است که می‌تواند یک وزیر، سیاستمدار یا یک محقق مذهبی باشد. وزارت همچنین سخنرانی‌هایی را در مراکز مربوط به جوانان، انجمن‌های نظامی، زندان‌ها، مراکز اجتماعی و دیگر شرکت‌ها برگزار می‌کند (۸).

۴-۳-۲- نهاد اجرایی (سازمان اوقاف مصر)

سازمان اوقاف مصر که زیر نظر مستقیم وزارت اوقاف مصر است با هدف جلب سرمایه و سرمایه‌گذاری صحیح و تولید ثروت تشکیل شده است که در ادامه به شرح خدمات و مناطق مورد سرمایه‌گذاری و سایر امور مرتبط به سازمان اشاره می‌گردد. سازمان اوقاف وظیفه‌ی مدیریت درآمدزایی و سرمایه‌گذاری را برای وزارت اوقاف انجام می‌داد تا بالاترین درآمد را نصیب وزارت اوقاف کند تا وزارت بتواند به اهداف خود که تمرکز بر مأموریت‌های مذهبی بود، برسد. وزارت اوقاف اساساً مسئول مساجد و مصلاها می‌باشد. بر اساس قانون، سازمان اوقاف بعد از کسر ۱۵٪ از کل درآمد خالص اوقاف برای انجام مدیریت و تلاش خود، مابقی درآمدها را به وزارت اوقاف می‌دهد. همچنین سازمان اوقاف ممکن است ۱۰٪ از درآمد خالص را برای سرمایه‌گذاری بر روی طرح‌های پربازده رزرو کند که این کار با اجازه‌ی وزارت اوقاف ممکن است (۷۴).

سازمان اوقاف مسئول مدیریت و سرمایه‌گذاری اموال وقفی است. این سازمان، درآمدهای خالص حاصل از وقفیات را در اختیار وزارت اوقاف قرار می‌دهد تا در امور مشخصی خرج کند. سازمان همچنین ممکن است ۱۵٪ از درآمدها را برای تعمیرات و نگهداری خرج کند. البته سازمان اوقاف این هزینه‌ها را بعد از کسب اجازه از وزیر اوقاف انجام می‌دهد. این درآمدها پس از کسر مخارج گفته شده در اختیار وزارت اوقاف قرار می‌گیرد تا بر اساس مقررات قانون ۴۴/ ۱۹۴۶ وزارت اوقاف توزیع شوند (۷۴).

The screenshot shows the official website of the Al Awqaf Egyptian Authority. The header includes the organization's name in Arabic 'هيئة الاوقاف المصرية' and English 'AL AWQAF EGYPTIAN AUTHORITY'. Below the header is a navigation bar with links to various departments. The main content area is divided into several sections: a search bar, a list of services, a section for the Minister of Awqaf, and a featured project for the construction of a bridge in Aswan. The footer contains social media links and contact information.

شکل ۴-۴: سایت سازمان اوقاف کشور مصر

۴-۳-۲-۱- اهداف

- ترویج فرهنگ اهمیت وقف اجتماعی و اقتصادی بین مسلمانان و غیرو تکامل عملکرد فرهنگی و بالا بردن آگاهی از نهاد وقف در جوامع اسلامی معاصر است.
- بهبود عملکرد کار نهادها و افراد در زمینه‌ی وقف و بخش سازمان‌های خیریه از طریق حمایت و پشتیبانی برای کار پروژه‌های مختلف وقف معاصر و پشتیبانی بنیادها.
- هماهنگی و همکاری با ارگان‌های مختلف من جمله وزارتخانه‌ها، مؤسسات و سازمان‌های دولتی، با امضای یک پروتکل همکاری مشترک میان همه احزاب برای حمایت از وقف
- نظارت مستقیم پروژه‌های وقفی از طریق نظارت مستقیم و توسعه سرمایه وقف، برای رسیدن به سطح بالایی از بهره‌وری و تعالی در زمینه کار وقف.
- مطالعات و تحقیقات و تکیه بر کار جدی برای تقویت سازمان اوقاف مصر.

- جلب اعتماد مهرورزان و سرمایه‌گذاران در حوزه وقف با تأکید بر اینکه پول خود را در دست افرادی که واجد شرایط و قادر به افزایش موقوفات هستند می‌سپارند و آن‌ها آن را به خوبی در جامعه سرمایه‌گذاری می‌کنند.
- انجام فعالیت در خصوص استقرار فرهنگ کیفیت مدیریت وقف و سرمایه‌گذاری آن و توسعه توانایی ارائه خدمت توسط سازمان اوقاف مصر از طریق کار یک تیم حرفه‌ای و تکنولوژی مدرن (۱۶).

۴-۳-۲- هیئت مدیره

سازمان اوقاف از یک هیئت مدیره تشکیل شده و آن هیئت مدیره به شرح زیر است:

• سمت اعضا متشکل سازمان

۱. رئیس اداره مجلس
۲. معاون مدیرکل کمیسیون
۳. رئیس اداره مرکزی ساخت و ساز و مسکن
۴. رئیس اداره منطقه‌ای وزارت اوقاف بخش
۵. رئیس فتوا از وزارتخانه اوقاف و الازهر و وزارت بهداشت
۶. نماینده رئیس جمهور از اداره کل سرمایه‌گذاری و مناطق آزاد
۷. رئیس مصری از اداره کل بررسی
۸. معاون بانک مرکزی مصر
۹. رئیس دستگاه اجرایی برای مسکن اجتماعی وزارت مسکن
۱۰. رئیس حساب نهایی از وزارت بخش مالی
۱۱. دبیرکل دولت محلی در وزارت توسعه محلی
۱۲. رئیس بخش و مستندات وزارت دادگستری املاک و مستغلات
۱۳. یکی از علمای اسلامی
۱۴. فرماندار سابق از بانک مرکزی مصر
۱۵. وزیر دارایی سابق
۱۶. رئیس هیئت مدیره سرمایه‌گذاری پیمانکاران عرب (۱۶).

۴-۳-۳- کمیته‌ی امور مذهبی، اجتماعی و اوقاف

کمیته‌ی امور مذهبی، اجتماعی و اوقاف، یکی از ۱۹ کمیته‌ی پارلمانی است. همتای این کمیته، «مجمع شورا» است که کمیته‌ی مربوط به آموزش و تحقیقات علمی است. در دوره‌ی ۲۰۱۰، ۲۰۰۵ قوه‌ی مقننه، ۴۲ عضو مردمی به همراه احمد عمرهاشم (رییس سابق دانشگاه الازهر) به عنوان رییس کمیته، در کمیته بودند. اعضای پارلمان در ابتدای هر دوره‌ی قوه‌ی مقننه، اعضای این کمیته را انتخاب می‌کنند (۸).

۴-۳-۳-۱- فعالیت‌های کمیته‌ی امور مذهبی، اجتماعی و اوقاف

این کمیته درباره‌ی موضوعات مختلفی که از طرف مجمع مردم یا رییس جمهور درخواست شود، بحث و گفتگو می‌کند. براساس آیین‌نامه‌ی مجمع مردم، کمیته اسناد قوه‌ی مقننه، اسناد حواله‌ای و تصمیمات اخذ شده در زمینه‌های زیر را بررسی و در صورت نیاز در آن‌ها تجدیدنظر می‌کند (۸).

- امور مذهبی، وعظ، مساجد و مکان‌های مذهبی
- رفاه اجتماعی، امنیت اجتماعی، خانواده و کودکان، توان بخشی اجتماعی و مشکلات
- امنیت اجتماعی و آسایش اجتماعی
- سازمان‌های خیریه و اجتماعی
- برنامه‌ریزی اجتماعی، تحقیقات اجتماعی، پیشرفت اجتماعی
- آموزش‌های شغلی، جاب‌جایی‌ها، انتصابات
- مراقبت در جانشینی‌ها، خانواده‌های مبارزان و شهیدان
- امور خیریه و وقف

– هر امور دیگری که مربوط به مسائل اجتماعی، مذهبی، اوقاف و الازهر می‌شود. در دوره‌ی قبلی قوه‌ی مقننه، این کمیته ۳۱ درخواست از اعضای پارلمان مبنی بر گفتگو درباره‌ی مسائل مذهبی و ۵ درخواست برای مسائل اجتماعی دریافت کرد. کمیته مجاز است جلسات رسیدگی عمومی برای بحث درباره‌ی مطالب تشکیل دهد و حتی ممکن است از محققان مذهبی و یا مفتیان بزرگ برای رسیدگی به موضوع

دعوت کند. کمیته ممکن است نظرات مجمع و یا فتواهای مفتیان بزرگ را نیز درخواست کند. کمیته حتی ممکن است برای رایزنی به سراغ سازمان‌های غیردولتی و کارشناسان محلی نیز برود (۸).

قابل توجه‌ترین فعالیت کمیته‌ی امور مذهبی، اجتماعی و اوقاف، آخرین جلسه‌ی مشورتی بود که برای احیاء سخنرانی‌های اسلامی در مصر برگزار شد. کمیته یک جلسه از ۱۳ ژانویه تا ۱۷ آوریل ۲۰۰۲ برای بررسی روش‌های ممکن برای احیاء سخنرانی‌ها برگزار کرد. نتایج این جلسات به صورت توصیه‌های زیر به دست آمد.

– مدرن کردن وعظ‌ها، تبدیل آن‌ها به صورتی مؤثرتر و مرتبط‌تر به موضوعات معاصر

– استفاده از استدلال‌های مؤثرتر و علمی‌تر و پرهیز از ایجاد ارباب در وعظ‌ها

– استفاده از مطالبی از دیگر مذاهب

– تفسیر متون مذهبی به صورت مرتبط با عصر حاضر

– پرهیز از مباحث سیاسی در وعظ‌ها

– حفظ سازگاری در برخی مسائل حساس نظیر آزادی، حقوق زنان و آزادی اندیشه

کمیته به این نتیجه رسید که واعظان نقش بسیار حساس و بحرانی را در فضای عمومی بازی می‌کنند. آن‌ها به این نتیجه رسیدند که آموزش مناسب واعظان، بزرگ‌ترین مانع و بهترین راه برای رسیدن به برای احیاء سخنرانی‌ها در کشور است. گزارشات کمیته همچنین پیشنهاد می‌کرد که برگزاری مراسم جمعه را به مساجد بزرگ کشور محدود کنند تا به این روش با کوتاهی بعضی از امامان مقابله شود (۸).

۴-۳-۲- برنامه‌های کمیته

• سخنرانی‌ها

سخنرانی‌های کمیته در سازگاری و هماهنگی کامل با دیگر فعالان سیاسی اسلامی در کشور به خصوص الازهر و دارالفداء است (۸).

• زنان

کمیته اوقاف زنان را براساس قوانین شریعت حمایت می‌کند. همچنین کمیته برافزایش نقش زنان در جامعه، به خصوص در حوزه‌ی مشارکت‌های سیاسی و حضور

زنان در پارلمان تأکید دارد. در راستای این سیاست همچنین از افزایش تعداد کرسی‌های اختصاص داده شده به زنان در شورای مجمع مردمی به ۶۴ کرسی، حمایت کرده است (۸).

با بررسی جلسه‌ی ملل متحد در خصوص حذف تبعیض نژادی علیه زنان، کمیته موارد آن را، تا جایی که در تضاد با شریعت نباشد، قبول کرده است. کمیته با یکی از طرح‌های وزارت عدالت که مردان را در مسئله‌ی داشتن بیش از یک همسر محدود می‌کرد، مخالفت کرد. این طرح بیان می‌کرد که زن اول در حضور قاضی، ازدواج دوم مرد با زن دیگر را قبول کند. دکترهاشم با اصرار داشت که این طرح با شریعت ناسازگار است (۸).

• شهروندی و مشارکت

سازمان امور اجتماعی، مذهبی و اوقاف، بیان کرد که مشارکت سیاسی نه تنها یک حق بلکه یک الزام است. آن‌ها یک بیانیه صادر کردن که شهروندان را به شرکت در جشن‌های سیاسی و شرکت در انتخابات تشویق می‌کند. این وضعیت به نفع الأزهر و وزارت اوقاف است. در طول دوره‌ی قبلی قوه‌ی مقننه یک مجادله به دلیل مسئله‌ی شهروندی در رابطه با خشونت بین مسلمانان و بومیان مصر، در مصر شمالی اتفاق افتاد. دکترهاشم، رئیس کمیته براتحاد بین مسلمانان و بومیان تأکید کرد. کمیته نیز به طور رسمی برخوردهای بین تمامی مذاهب را محکوم کرد و تأکید کرد که تمامی مذاهب با اتحاد در کنار هم زندگی کنند. کمیته از واعظان خواست که هر ۲ گروه را به اتحاد ملی تشویق کنند. البته با توجه به این که این موضوع به هردوی مسلمانان و مسیحیان مربوط می‌شد، اما کمیته در احکام خود فقط به قرآن و حدیث، بدون در نظر گرفتن کتاب مقدس اشاره کرد (۸).

• استراتژی‌های ارتباطی

این سازمان هیچ استراتژی ارتباطی ندارد؛ در حقیقت این سازمان برای شورای مجمع مردم کار می‌کند. بنابراین سخنرانی‌ها، سیاست‌ها و وضعیت این سازمان از قوانین مجمع پیروی می‌کند (۸).

۴-۳-۴- وزارت امور اجتماعی

این وزارت خانه باهدف حفاظت از ابعاد اجتماعی امور کشور مصر ایجاد شد و فعالیت های خود را درراه خدمت به شهروندان مصری اختصاص داد. وزارت همچنین برنهادهای اجتماعی و برخی از سازمان ها و همچنین مؤسسات خیریه نظارت و قانون گذاری می کند(۱۱۲).

۴-۳-۴-۱- ایجاد مؤسسات خیریه

وزارت مجوز ایجاد مؤسسات خیریه را صادر می کند. در سال ۲۰۰۲ وزارت یک طرح پیشنهادی را برای قوانین و شرایط ایجاد مؤسسات خیریه ایجاد کرد و از آن پس نهادهای خیریه می بایست براساس این چهارچوب و با توجه بدان شرایط مؤسسات خود را ایجاد کنند.

این اساسنامه شامل بندها و تبصره هایی است که خلاصه آن ها بدین منوال است:
۲- نسخه از اساسنامه براساس قوانین و مقررات اجرایی باید تهیه شود و توسط بنیان گذاران مؤسسه به طور صریح و شفاف تمامی جزئیات در آن ها قید شود

شکل ۴-۵: سایت وزارت امور اجتماعی کشور مصر

— اساسنامه‌ها باید شامل اطلاعات کامل مؤسسين، نام، نام خانوادگی، سن، ملیت، شغل و محل اقامت باشد.

— گرفتن تعهدنامه از مؤسسين به اینکه تمامی بندهای یادشده را اجرا کنند و در غیراین صورت با مراجع قضایی پی گیری خواهند شد.

— یافتن یک نماینده‌ی ضامن و پشتیبانی برای مؤسسه در راستای بیانات و فعالیت‌های آنان.

— گذاشتن یک وثیقه‌ی معتبر و باارزش قانونی

— پرداخت مبلغ ۱۰۰ پوند برای ایجاد هر یک از شعبات خود به حساب صندوق رفاه وزارت

• شروط ایجاد مؤسسه

۱. تعداد افراد فعال در مؤسسه کمتر از ۲۰ نفر نباشد
۲. داشتن اساسنامه‌ی امضاء شده توسط مؤسسان
۳. داشتن یک مرکز قانونی مدیریتی در داخل کشور مصر
۴. عدم فعالیت مؤسسه برخلاف آنچه در قراردادها ذکر شده است (۱۱۳).

• معیارهای وزارت برای ارزش‌گذاری مؤسسات و نهادها

وزارت در راستای چشم اندازهای خود به دنبال متحد کردن مؤسسات و نهادها در جهت رشد و شکوفایی فرهنگی و اجتماعی کشور می‌باشد. وزارت نهایت سعی و تلاش خود را در جهت یکپارچه کردن تمامی مؤسسات و ایجاد اتحاد بین آن‌ها می‌نماید؛ زیرا تعدد نهادها و اختلافات بین آن‌ها را عامل اصلی ضعف ساختار اجتماعی مصر می‌داند. به‌طور کلی سازمان‌ها و نهادهای کشور مصر زیر نظر وزارت امور اجتماعی به دنبال ارتقاء و توسعه‌ی مصر هستند. با این حال وزارت هر ساله مؤسسات و نهادهایی را که بهترین عملکرد را از خود نشان داده‌اند را تعیین و از آن‌ها قدردانی می‌کند (۱۱۴).

— صدور مجوز دریافت کمک‌های مالی از خارج از کشور

وزارت برای دریافت کمک‌های مالی از خارج کشور به نهادهای خیریه مجوز می‌دهد. همچنین برخی معافیت‌های مالیاتی که مشمول مؤسسات و انجمن‌ها

- می شود، توسط وزارت امور اجتماعی صادر می شود.
- برای صدور مجوز دریافت کمک ها شروطی وجود دارد:
- ذکر کامل اطلاعات اهداکننده از جمله نام، ارتباطات، ملیت و ...
 - ارائه ی کپی صورت جلسه هیئت مدیره در خصوص کمک هایی مالی
 - ارائه ی صورت حساب های مالی دریافتی در خصوص کمک های مالی و اجازه ی تفتیش حساب ها به مأمورین وزارت
 - مطالعه امکان سنجی های طرح های کمک های مالی در صورتی که کمک در خصوص هدف خاصی باشد.
 - یک کپی از قرارداد مالی بسته شده با شخص اهداءکننده (۱۱۵).

۴-۳-۴- خدمات وزارت امور اجتماعی

وزارت امور اجتماعی مصر در جهت کمک به شهروندان مصری که به دلایل مختلف در شرایط نامناسبی قرار دارند، اقدامات و فعالیت هایی را انجام می دهد. از جمله ی این کمک ها می توان به موارد زیر اشاره نمود:

۱. کمک در زمان های حوادث و فجایع غیر مترقبه
۲. کمک های مالی به دلیل حوادث ناگوار غیر مترقبه
۳. کمک به خانواده های مبارزان ارتش و نیروهای مسلح
۴. کمک به شهیدان و جانبازان ارتش
۵. کمک به کشاورزان در هنگام خشک سالی
۶. کمک به امرارمعاش کودکان یتیم (۱۰۷).

• کمک در زمان های حوادث و فجایع غیر مترقبه

کمک های مالی در هنگام حوادث ناگهانی و فجایع به مردم حادثه دیده داده می شود. این کمک ها به صورت خانوادگی یا به صورت فردی به مردم اختصاص داده می شود. برای مثال در حوادثی مانند، سیل، زلزله، آتش سوزی، غرق شدن، تصادف ها و ... و در موارد مجروح شدن و مرگ اشخاص و یا از بین رفتن اموال و دارایی های افراد کمک های مالی داده می شوند (۱۰۸).

— روند دریافت کمک

ارائه‌ی درخواست و شواهد و مدارک تأییدشده به یکی از واحدهای وزارت امور اجتماعی تا حداکثر ۶۰ روز بعد از وقوع حادثه (۱۰۸).

— کمک به امرارمعاش کودکان یتیم

کمک به کودکان زیر ۱۸ سالی که نیاز به تحصیل دارند و به دلایل مالی ناتوان به ادامه‌ی تحصیل اند. این کمک‌ها به صورت بیشینه‌ی ۲۰۰ پوند در ماه و به مدت ۸ ماه تحصیلی (از اکتبر تا می) به خانواده‌ها داده می‌شود. البته شرط دادن این کمک فقدان منبع درآمدی برای خانواده است (۱۰۹).

— روند دریافت کمک

برای دریافت این کمک هزینه باید درخواست کمک مالی از طرف شخص ارائه شود و سپس بعد از جمع‌آوری اطلاعات درباره‌ی محل زندگی و به دست آوردن اسناد و مدارک توسط وزارت امور اجتماعی، این خدمت به شخص ارائه می‌شود (۱۰۹).

— موارد مستحق کمک

۱. کودکانی که یتیم و یا اولیاء آنها نامعلوم اند.
۲. کودکانی که والدینشان طلاق گرفته و یا زندانی اند.
۳. کودکانی که به مدت بیش از ۳ سال زندانی شده‌اند (۱۰۹).

• کمک به کشاورزان در خشک‌سالی

این کمک مالی به افرادی که توسط حادثه‌ی خشک‌سالی آسیب دیده‌اند و محصولات آنها از بین رفته داده می‌شود (۱۱۰).

— روند دریافت کمک

افراد زیر حق استفاده از این کمک‌ها را ندارند:

۱. کارمندان دولتی یا بخش عمومی یا بخش کسب و کار
۲. صاحبان حرفه و مشاغل که بیش از ۱۰۰ پوند در ماه درآمد دارند.
۳. بازنشستگانی که دریافتی آنها از بیمه بیشتر از ۱۰۰ پوند در ماه است (۱۱۰).

— موارد مستحق کمک

افراد دچار شده به خشک سالی و آسیب دیده از این پدیده

• کمک به خانواده‌های شهیدان و مبارزان ارتش

در این طرح به خانواده‌های مبارزان و سربازان و یا خانواده‌هایی که پدرشان در استخدام نیروهای مسلح است از تاریخ شروع خدمتشان خدماتی ارائه می‌شود. این خدمات در زمینه‌های مختلف (بیماری، ازدواج، مراسم تشییع جنازه، آموزش و...) است (۱۱۱).

– روند دریافت کمک

ارائه‌ی گواهی مهرموم و تأیید شده از واحد نظامی محل خدمت و ارائه‌ی مدارک مربوط به درخواست کمک مورد نظر.

– موارد مستحق

۱. درآمد خانواده بیش از ۱۰۰ پوند در ماه نباشد.
۲. خانواده از نهادها و مؤسسات دیگری درآمدی نداشته باشد.
۳. مزدوج نشدن اعضای خانواده‌ی مبارز. اگر شخصی از اعضای خانواده از ازدواج کند از این طرح خارج می‌شود (۱۱۱).

۴-۳-۴-۳- پروژه‌های وزارت امور اجتماعی

وزارت امور اجتماعی مصر در جهت ارائه‌ی خدمات به شهروندان مصری پروژه‌هایی را انجام می‌دهد که این پروژه‌ها شامل موارد زیر می‌باشند:

۱. خانواده‌های مولد
۲. توسعه‌ی روستاهای نیازمند
۳. بازسازی اجتماعی مصر
۴. کارت‌های هوشمند
۵. بانک اطلاعاتی خانواده
۶. دریافت سؤالات و شکایات شهروندان (۱۱۷).

• خانواده‌های مولد

این یکی از پروژه‌های وزارت امور اجتماعی برای بهبود وضعیت اقتصادی خانواده‌های مصری است. در این پروژه هدف بهبود پتانسیل‌های درآمدی شهروندان با اشتغال آن‌ها در زمینه‌های مختلفی مانند، محیط زیست، صنایع روستایی و تخصص‌های دانشگاهی است.

هدف از این پروژه کاهش فقر و بیکاری در مصر و استفاده از ظرفیت خانواده‌ها در جهت بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی مصر است. تمرکز این پروژه در زمینه‌های صنایع دستی، محیط زیست و ساخت مسکن انجام می‌باشد (۱۱۸).

• توسعه‌ی روستاهای نیازمند

وزارت امور اجتماعی با بررسی‌هایی که در وضع موجود روستاهای مصر کرده است به وضعیت وخیم اجتماعی آن‌ها پی برده است. در جهت رشد و توسعه‌ی شرایط اجتماعی و وضعیت کار و زندگی مردمان روستاها وزارت در تلاش است با همکاری نهادهای غیردولتی فعال در مصر به بهبود این شرایط بپردازد. یکی از این نهادها که فعال‌ترین و بزرگ‌ترین نهاد غیردولتی مصر در حوزه‌ی کار است، مؤسسه‌ی روتاری است. وزارت با همکاری این مؤسسه سعی در حل مشکل روستاهای مصر دارد. هیئت مدیره‌ی این پروژه شامل اعضای از وزارت امور اجتماعی و اعضای از مؤسسه‌ی روتاری می‌باشند. مجلس کشور مصر به وزارت قول داده است که بودجه‌ی این پروژه را تأمین کند.

اهداف پروژه شامل ارتقاء آموزشی، بهداشتی، اجتماعی و ایجاد تسهیلات رفاهی برای زندگی بهتر مردم روستاست (۱۱۹).

• بازسازی اجتماعی مصر

وزارت امور اجتماعی مصر به دنبال ایجاد یک فضای بسیار مناسب برای جامعه‌ی مصر در جهت مشارکت مردم مصر در فضای عمومی جامعه در جنبه‌های مختلف اجتماعی است. برای رسیدن به این هدف، وزارت به دنبال ایجاد واحدهایی برای ارائه‌ی خدمات متنوع به مردم است.

هدف از این پروژه ارائه‌ی خدمات اجتماعی در ارتباط با نیازهای مختلف مردمی به شهروندان مصر است. این خدمات شامل زیرساخت‌ها، منابع انسانی و کمک به نابه‌سامانی‌های موجود در مصر است (۱۲۰).

• پروژه‌ی کارت‌های هوشمند

وزارت در راستای بهبود خدمات به شهروندان مصری به دنبال استفاده از کارت‌های هوشمند است. با این روش از تخلفاتی نظیر قاچاق و برخی فعالیت‌های غیرقانونی نیز جلوگیری می‌شود.

اهداف این پروژه عبارت‌اند از:

- استخراج اطلاعات آماری در جهت بهبود تصمیم‌گیری‌های لازم
- به دست آوردن اطلاعات آماری دقیق برای فعالیت‌ها
- ارائه‌ی سریع‌تر و ایمن‌تر خدمات به شهروندان (۱۲۱).

• بانک اطلاعاتی خانواده

بانک اطلاعاتی در جهت شناسایی وضعیت اجتماعی خانواده‌های مصری و برای بهبود این شرایط ایجاد شد. در این پروژه در ابتدا خانواده‌ها براساس رفاه اجتماعی دسته‌بندی می‌شوند. سپس نیازهای این گروه از خانواده‌ها شناسایی می‌شود. و در نهایت با توجه به سطح اجتماعی خانواده‌ها به آنان خدماتی ارائه می‌شود. این سیستم همچنین یک بانک اطلاعاتی قوی را در اختیار وزارت قرار می‌دهد که در نقشه‌ی کشور، نحوه‌ی توزیع فقر و آسیب‌های اجتماعی و همچنین توزیع مراکز و انجمن‌ها و مؤسسات و چگونگی ارائه‌ی خدمات به نیازمندان کاملاً مشخص می‌شود. اجرای این پروژه از سال ۲۰۰۶ تا ۲۰۰۸ طول کشید.

حامیان پروژه عبارت‌اند از:

- وزارت امور اجتماعی
- وزارت امور خارجه
- دپارتمان احوال شهری
- مرکز آمار و اطلاعات کشور

- دانشگاه‌های محلی
- وزارت ارتباطات
- شرکت‌های اجرایی (۱۲۲).

• دریافت سؤالات و شکایات شهروندان

این پروژه در جهت ارتباط با شهروندان برای دریافت شکایات، سؤالات، پیشنهادات و پاسخ به آن‌ها در اسرع وقت می‌باشد. همچنین با استفاده از این سیستم، گزارشات و آمارهایی در جهت تعداد و نوع شکایات در اختیار وزارت قرار می‌گیرد که در جهت بهبود وضع مورد نظر بسیار کارگشا می‌باشد. همچنین مشکلات اجرایی و دانشی کارکنان نیز در این طرح مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و از این می‌توان در جهت بهبود خدمت‌رسانی استفاده کرد (۱۲۳).

۴-۳-۵- مجموعه دانشگاهی الازهر (جامعه الازهر)

با تصرف مصر توسط خلفای فاطمی در قرن دهم میلادی، بزرگ‌ترین شهر جهان عرب با نام قاهره بنیان گذاشته شد. حکام جدید مصر که بر مذهب تشیع اسماعیلی بودند و خود را در محاصره جهان سنی یافته بودند، برای مقابله با نفوذ تفکر سنی در مملکت خود مسجد الجامع الازهر را بنیان گذاشتند.

عده‌ای نام مسجد جامع الازهر را مشتق از لقب حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها) می‌دانند و منطق آن را نیز از این رو می‌توان توجیه کرد که فاطمیان خود را فرزندان حضرت زهرا (سلام الله علیها) می‌خواندند و از سوی دیگر عده‌ای معتقد هستند که نام الازهر مشتق از لقب دخت رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) نبوده بلکه منظور خود واژه الازهر به معنای پرتوافکنی است و چرایی آن نیز در خاص بودن این مکان در بین سایر اماکن مصر است (۶۷).

اما آنچه مهم تر از فلسفه نام‌گذاری می‌باشد، محوریت این مسجد در تشکیل بزرگ‌ترین دانشگاه جهان اسلام است. مسجد الازهر هیچ‌گاه یک عبادتگاه عادی نبود، بلکه محلی برای تبلیغ مذهب اسماعیلی، تجمع و تفقه اساتید و علمای اسلامی و از سوی دیگر محل خطابه خلفای فاطمی نسبت به امرا و دبیران خود و همچنین مرکز

نگهداری اسناد مهم حکومتی بوده است.

الزهر با تسلط خلفای فاطمی شیعه مذهب به وجود آمد و قرار بود یک نظام عقیدتی نیرومندی را از رعیا، زارعین و... پدید آورد تا بتواند پایگاه اجتماعی حکومت فاطمیان را تثبیت نماید.

اما با تسلط صلاح الدین ایوبی بر مصر و استمرار حکومت ایوبیان سنی مذهب دورانی تیره و تاریک برای الزهر آغاز شد. ایوبیان مذهب رسمی الزهر را از شیعه اسماعیلی به مذهب سنی شافعی تغییر دادند و بسیاری از کلاس های درس الزهر را تعطیل نمودند. آن ها الزهر را به منزله یک قوه و ظرفیت برای توطئه علیه نظام خود جهت بازگرداندن باقی ماندگان فاطمیان به حکومت می دانستند و از این رو تمام تلاش خود را جهت محدود کردن الزهر به کار بسته بودند (۶۷).

حکومت ایوبیان پس از حدود یک قرن سلطه در قرن ۱۳ میلادی توسط ممالیک منقرض گشت و این اتفاق موجب شد که مصر و الزهر بار دیگر به خود روی آرامش ببینند. ممالیک که آگاه بودند اسماعیلیان بعد از یک قرن سراز خاک بیرون نمی کشند، با آگاهی از دشمنی الزهر با ایوبیان، با پروبال دادن به این جامعه زمینه توسعه آن را فراهم نمودند (۶۶).

در دوران ممالیک از آنجا که به علم و دانش اندوزی توجه می شد، مدارک و بناهای گذشته تعمیر و بازسازی گردیدند و مقدمات قدرت گرفتن مجدد الزهر فراهم شد. با سقوط ایوبیان و آغاز حکومت ممالیک، بار دیگر رونق به الزهر بازگشت و سه مدرسه در جوار آن تأسیس شد.

این روزنه امید نیز پس از مدتی با سلطه عثمانی ها به فراموشی سپرده شد. آن ها در بدو ورود خود به مصر و فتح قاهره تمام شهرها را غارت کردند، غارتی که ضربه ای شدید به الزهر زد. حکومت عثمانی همچون ایوبیان از ترس تبدیل شدن الزهر به کانون طرفداران رژیم سابق، اکثر کلاس های درس آن را تعطیل و حتی پاره ای از اساتید را به تبعید فرستاد (۶۶).

اما پس از مدتی عثمانیان دریافتند که مصر را با آن وسعت جغرافیایی و کثرت جمعیتی، نمی توانند با صرف اتکا به بازوی نظامی کنترل کنند. از این رو در قرن

۱۷ میلادی سمت شیخ الازهر توسط حکام عثمانی پدید آمد. از همان دوران الازهر توانست دوران اوج خود را از حیث علم و معرفت آغاز کند و تبدیل به پناهگاه دانشمندان و عالمان جهان اسلام و جویندگان علم شود. با افول قدرت امپراطوری عثمانی، الازهر عصری کاملاً نوین را به خود دید و آن اشغال مصر توسط مسیحیان بود.

در قرن ۱۸ میلادی فرانسویان توانستند مصر را به تصرف خود درآورند. حضور و سلطه فرانسویان، الازهر را با شیوه نوین آموزش و علوم پیشرفته غربی آشنا کرد. در همین زمان ناپلئون که توانسته بود با جلب نظر علمای الازهر، قاهره را به تصرف خود درآورد "انستیتوی مصر" را تأسیس و تعداد زیادی از متخصصان فرانسوی را جهت ارائه نظریات فنی به این مؤسسه اعزام کرد.

دوران فرانسویان نیز در سال ۱۸۸۲ میلادی با اشغال مصر توسط انگلستان به پایان رسید و عصر استعمار مصر آغاز شد. استعمار مصر توسط انگلیس، الازهرنشینان را به فکرواداشت و موجب شد این مرکز دستخوش تحولات جدی سازمانی و علمی-مذهبی شود. در این دوره محمد عبده، امام الازهر که رابطه عمیقی با سید جمال الدین اسدآبادی داشت خواهان تنظیم برنامه درس ثابت شد تا جایگزین روش پراکنده گذشته گردد و برگزاری امتحانات و آزمون‌ها را نیز مهم قلمداد کرد.

پس از این اقدام نیز در اواخر قرن ۱۹ میلادی در الازهر مرکزی با نام دارالعلوم برای تربیت معلمان و همچنین کتابخانه الازهر با جمع‌آوری هزاران کتاب تأسیس شدند. علوم جدید مورد نیاز مصر وارد نظام آموزشی الازهر شد، در راستای این تحولات مدرسه قضات نیز ضمیمه الازهر گشت تا در آن به مطالعه قوانین شریعت پرداخته شود (۶۶).

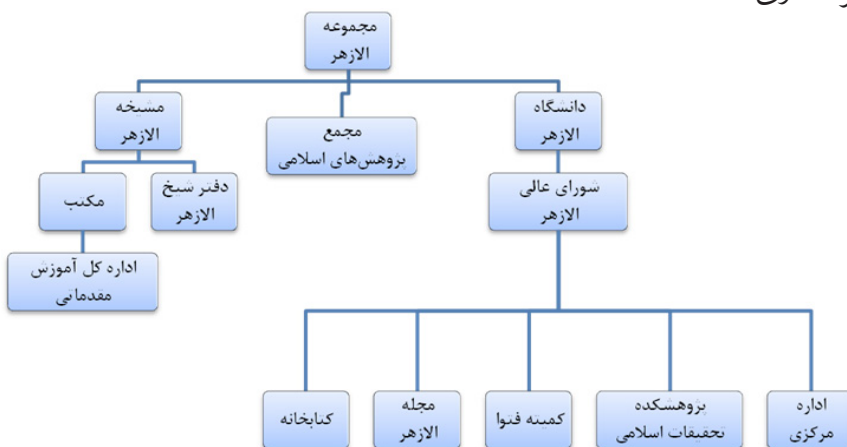
در اوایل قرن بیستم دانشگاه الازهر طبق تصویب دولت به عنوان مجموعه‌ای علمی و اسلامی باهدف تبیین، بررسی و نشر میراث اسلامی رسمیت یافت. در دهه چهارم قرن ۲۰ میلادی اساس و سازمان دهی الازهر از یک محفل سنتی به دانشگاهی امروزی متحول شد و آموزش‌های نوین علمی، از جمله تخصص‌های پزشکی، مهندسی، ریاضیات، شیمی، اقتصاد و... در زمره آموزش‌های دانشگاهی الازهر قرار گرفتند.

شکل ۴-۶: مسجد الازهر

هم‌اکنون الازهر بزرگ‌ترین و عالی‌ترین مؤسسه دینی جهان اسلام با سه بخش اصلی است:

۱. دانشگاه الازهر
۲. مجمع پژوهش‌های اسلامی^۱
۳. فرمانداری^۲ (۶۶).

شکل ۴-۷: ساختار سازمانی مجموعه الازهر

۱. مجمع بحوث الاسلامیه

۲. مشیخه الازهر

۴-۳-۵-۱- دانشگاه الازهر

تمرکز اصلی این دانشگاه بر روی تحصیلات عالی و پژوهش‌های مربوط به خود الازهر است اما در کنار آن رشته‌های فیزیک، پزشکی و مهندسی نیز تدریس می‌شوند. با اعمال تغییرات ساختاری اداری و علمی، الازهر متحول و به شرح زیر نظام‌مند شد:

شکل ۴-۸: لوگوی دانشگاه الازهر

الف) شورای عالی الازهر که در حقیقت وظیفه تصمیم‌گیری و هدایت الازهر را بر عهده دارد و متشکل از اشخاص زیر است:

امام اکبر که از آن به عنوان شیخ الازهر نیز یاد می‌شود، وظیفه مدیریت کل مجموعه الازهر را بر عهده داشته و همچنین رئیس شورای الازهر است. انتخاب شیخ الازهر از سال ۱۳۲۹ توسط بزرگان الازهر صورت می‌گرفت و فرآیند آن به گونه‌ای بود که بزرگان الازهر از بین خود سه نفر را انتخاب می‌کردند و ریاست جمهوری از میان آنان یک نفر را برمی‌گزید، ولی به تدریج این روند تغییر یافت و امروز رئیس جمهور اقدام به انتخاب و نصب یک نفر از بزرگان الازهر می‌نماید (۶۶).

– دبیرکل شورای عالی امور اسلامی

– رئیس دانشگاه

– وکیل الازهر

– مشاور حقوقی

– دبیرکل مجمع پژوهش‌های اسلامی

ب) نهادهای تحت کنترل شورای عالی الازهر

۱. کتابخانه: در اواخر قرن ۱۹ میلادی در الازهر توسط شیخ محمد عبده، امام الازهر ایجاد شد. هم اکنون در این کتابخانه بیش از نیم میلیون نسخه کتاب موجود می باشد که بالغ بر ۴۰ هزار نسخه آن، کتب خطی و نادر است. کتابخانه الازهر به عنوان دومین کتابخانه بزرگ مصر بعد از دارالکتب المصریّه مطرح می شود.

۲. مجله الازهر: از دیگر اقدامات این دانشگاه چاپ مجله "نور الاسلام" که از آن به مجله "الازهر" نیز یاد می شود، در نیمه نخست قرن ۲۰ میلادی است. این مجله اخبار، خطبه ها، مقاله های قرآنی و مسائل جهان اسلام را مورد بررسی قرار می دهد.

شکل ۴-۹: دانشگاه الازهر

۳. کمیته فتوا: یکی از نهادهای تحت امر شورای عالی الازهر کمیته فتوا است که در نیمه نخست قرن ۲۰ میلادی به دستور مصطفی المامقی، شیخ وقت الازهر و به منظور صدور فتوا و حل شبهات شکل گرفته است. این کمیته متشکل از رئیس و ۱۲ عضو از چهار فرقه مشهور اهل تسنن و همچنین دارای شعبات متعدد در استان های مختلف است.

۴. پژوهش‌شکده تحقیقات اسلامی: این پژوهش‌شکده وظیفه برگزاری همایش‌ها، کارگروه‌ها و کمیسیون‌های تحقیقاتی را برعهده دارد. درعین حال به چاپ و نشر تألیفات فقهی و تدارک کنفرانس‌های سالانه می‌پردازد. در این مجموعه مدیریت جداگانه‌ای نیز موجود است که به ترجمه، چاپ و نشر قرآن کریم نظارت دارد.

۵. اداره مرکزی مؤسسات الازهر: این بخش متشکل از معاونان متعدد در حوزه‌های آموزشی، خدماتی و... است که وظیفه اداره امور داخلی الازهر و خدمات دانشجویی را برعهده دارند.

مجموعه‌های آموزشی - علمی این دانشگاه در دو قسمت مردان و زنان تشکیل شده و در شهرهای مختلف دارای شعبه است. رشته‌های تحصیلی با توجه به توانایی‌ها و ظرفیت‌های جنسیتی تخصیص یافته‌اند. همچنین این دانشگاه دارای مقررات خاصی برای پذیرش دانشجو بوده و هر سال هزاران دانشجو خارجی در رشته‌های مختلف برای پذیرش در این دانشگاه اقدام می‌کنند.

همان‌طور که گفته شد دانشگاه الازهر در اکثر رشته‌های تحصیلی به جذب دانشجو می‌پردازد اما در این بین رشته‌های عقاید، تفسیر، فقه، حدیث و ادبیات، محوریت دارند. مهم‌ترین دروسی که در طول تاریخ الازهر ارائه شده‌اند، عبارت‌اند از: علوم قرآنی، تفسیر، فقه و اصول ریاضیات، علم حدیث، ادبیات و کلام، عقاید، منطق و فلسفه، هیئت، قضا، طب، داروسازی، فیزیک، اخلاق و عرفان.

علاوه بر رشته‌های دانشگاهی نظری و عملی، هنر و پاره‌ای از حرفه‌ها نیز مورد توجه این دانشگاه می‌باشند که البته آموزش و تعلیم آنان در راستای اهداف مذهبی الازهر است. حرفه‌هایی همچون قرائت قرآن، فنّ خطابه و وعظ، خوشنویسی، شعر و سرود، تذهیب، جلدسازی کتاب و صحافی از جمله فنون مورد نظر الازهر است (۶۹).

تمامی رشته‌های دانشگاهی و هنری در الازهر به طور تخصصی در دانشکده‌های مختلف این دانشگاه که به ترتیب زیر است، تدریس می‌شود:

جدول ۴-۱: دانشکده‌های دانشگاه الازهر

دانشکده‌های علوم نوین		دانشکده‌های ادبیات و صرف و نحو	دانشکده‌های فقه مدار
دانشکده دندانپزشکی	دانشکده اقتصاد	دانشکده زبان عربی	دانشکده فقه و قانون اسلامی
دانشکده مهندسی	دانشکده آموزش و پرورش	دانشکده مقالات عربی	دانشکده الهیات اسلامی
دانشکده کشاورزی	دانشکده علوم	واموی	دانشکده دعوت اسلامی
دانشکده پزشکی	دانشکده روانشناسی	دانشکده زبان و ترجمه	دانشکده اصول دین
			دانشکده شریعت اسلامی

دانشگاه الازهر در راستای تقویت جایگاه علمی- مذهبی خود علاوه بر سازمان دادن به فعالیت‌های علمی اش، ارتباط علمی خود را از حالت درون سازمانی و درون مرزی به فرامرزی و فرا سازمانی درآورده است. این دانشگاه در حال حاضر با بسیاری از دانشگاه‌های جهان اسلام من جمله حوزه‌های علمیه شیعه ارتباط دارد.

از سوی دیگر در این سال‌ها، دانشگاه دست به ایجاد ارتباط میان الازهر و سایر نقاط جهان با اعمال برنامه‌های گوناگونی از جمله فرستادن هیئت‌هایی برای نشر اطلاعات صحیح و دقیق درباره اسلام به کشورهای مختلف همچون چین، ژاپن، آفریقای جنوبی و ... زده است. همین سطح از ارتباطات موجب پیدایش تنوع مذهبی، زبانی، نژادی اساتید و دانشجویان الازهر شده به گونه‌ای که رواق‌ها، ایوان‌ها و دروازه‌های ساختمان‌های الازهر با عناوین اقوام و ملل مختلف نام‌گذاری گردیده‌اند.

دانشگاه الازهر مرکزی مختص تحصیل و تدریس زنان تشکیل داده است که از آن با نام دانشگاه دختران الازهر یاد می‌شود. این مرکز بزرگ‌ترین مرکز مخصوص آموزش زنان در مصر است.

دانشجویان علوم دینی از کشورهای اسلامی به صورت بورسیه و آزاد در دانشگاه الازهر مشغول به تحصیل می‌شوند. لازم به ذکر است دانشگاه‌های مصر امتحان ورودی بنام کنکور ندارند و معدل هر فرد تعیین‌کننده رشته تحصیلی او در دانشگاه است (۶۹). دانشجویان خارجی که گواهی متوسطه الازهر از مؤسسات الازهر یا معادل آن را داشته باشند با رعایت ورودی هم‌تایان مصری و در محدوده تعداد دانشجویانی که برای هر دانشکده معین گردیده است، واجد شرایط ثبت نام در دانشکده‌های فنی، علمی و

نظری هستند.

دانشجویان خارجی که گواهی معادل دارند مطابق تصمیمات کمیته معادل‌یابی دانشگاه ثبت‌نام می‌شوند و برای ورود به دانشگاه الازهر باید شرایط زیر را در نظر داشته باشند:

- مدرک این دانشجویان باید اخیراً کسب شده باشد.
- تعداد دانشجویان خارجی برای ثبت‌نام در دانشکده‌ها نباید از ۱۰٪ تعداد دانشجویان مصری ثبت‌نام‌شده در هر دانشکده فراتر رود.
- دانشجویان خارجی در دانشکده‌های پزشکی، دندانپزشکی، شیمی و مهندسی پذیرفته نمی‌شوند مگر با موافقت ریاست دانشکده.
- دانشجویان خارجی که بورسیه نیستند، هزینه‌های آموزشی را خودشان پرداخت می‌کنند. (لازم به ذکر است که فقط به دانشجویان دانشکده‌های الهیات، زبان عربی و مطالعات اسلامی عربی، شیخ و طلبه اطلاق می‌گردد و شیخ الازهر از فارغ‌التحصیلان این دانشکده انتخاب می‌گردد.)

۴-۳-۵-۲- مجمع پژوهش‌های اسلامی^۱

دومین بخشی اصلی الازهر بعد از دانشگاه، مجمع البحوث الاسلامیه است. این مجمع دارای فعالیت‌های علمی و پژوهشی بوده و هر ساله به اعزام صدها مبلغ به جای جای جهان می‌پردازد. مجمع البحوث الاسلامیه با گردهم آوردن بیش از ۶۰ متفکر و دانشمند بزرگ سنی، از مهم‌ترین مراکز بسط و انتشار فتوای جهان تسنن است.

۴-۳-۵-۳- فرمانداری

فرمانداری نیز بخش سوم این دانشگاه است که مکتب و دفتر شیخ الازهر محسوب می‌شود و دارای بخش‌های متعددی از جمله مؤسسات الازهر است که شامل مراکز آموزشی دبستانی تا پیش‌دانشگاهی الازهر است و بیش از ۵ میلیون دانش‌آموز در این مراکز از هری تحصیل می‌کنند تا به دانشگاه الازهر وارد شوند. در مصر آموزش و پرورش و آموزش عالی رایگان است. وزارت آموزش و پرورش مسئول

۱. مجمع البحوث الاسلامیه

امور آموزشی در سطوح مختلف تعلیمی است. مهم ترین مرکز آموزش دینی، الازهر است. در مشیخه الازهر مرکزی به نام اداره کل آموزش مقدماتی وجود دارد که مسئول آموزش مرحله ابتدایی است و ۶ سال به طول می انجامد. شاگردان با ۵ سال سن، وارد این مرحله می شوند و با تکمیل دوره که شامل حفظ ۲۰ جزء قرآن و یک جزء علوم مذهبی، زبان و علوم جدید است، گواهینامه ابتدایی الازهر را کسب می کنند. بعد از آن وارد مرحله آموزش راهنمایی می شوند که مدت این مرحله ۳ سال است و در این دوره جزء های باقیمانده از قرآن و جزء موضوعات مذهبی، عربی و فرهنگی که مناسب سطح آنان است را حفظ می کنند. مرحله بعد آموزش دبیرستان (ثانویه) است که مدت آن ۳ سال بوده و درس هر رشته، هنر و ادبیات، علوم و ریاضیات برگزار می گردد و به افراد موفق در پایان گواهینامه عمومی الازهر اعطا می شود. دارندگان این مدرک می توانند به دانشگاه الازهر راه پیدا کنند. تعداد دانش آموزانی که به این مدارس وارد شده اند در جدول پیوست آورده شده است (۶۹).

۴-۳-۴- وظایف و اهداف الازهر

از جمله مهم ترین اهداف الازهر می توان موارد ذیل را ذکر نمود:

۱. محافظت از شریعت اسلامی و اصول و فروع آن و حفظ زبان عربی و نشر آن
۲. تربیت دانشمندانی برای آموزش علوم دینی و زبان در آموزشگاه ها و مدارس الازهر در جامعه مصر دارای وظایفی تعریف شده است که ماهیت ذاتی و فلسفه وجودی خود را در گرو انجام این وظایف می داند. از این رو به اهم این وظایف اشاره می شود:
 - آموزش: با توجه به توضیحات فوق مسلم است که اصلی ترین وظیفه الازهر مسئله آموزش و تعلیم علمای آینده اهل سنت است.
 - صدور فتوا: یکی از بخش های اصلی جامع الازهر بخش آکادمی تحقیقات اسلامی^۱ و کمیته فتوا است. الازهر بر خود واجب می بیند که از طریق این بخش ها به سؤالات شرعی و استفتائات مردم را پاسخ دهد؛ از سوی دیگری از مسئولیت های الازهر صدور فتوای رسمی مورد خواست دولت به مرکز دارالافتا است.
 - نقش آفرینی سیاسی: الازهر از آغاز تأسیس خود همواره نوعی نقش سیاسی داشته

است و همیشه نیز حکام محلی با چشم طمع به منظور استفاده ابزاری از آن جهت توجیه ایدئولوژیک خود نگاه می‌کرده‌اند. از همین رو بود که فاطمیان از ال‌زهر توقع داشتند تا پایه‌های مذهب اسماعیلی را محکم کند و پس از آنان نیز سلاطین سنی همین توقع را به نفع مذهب رسمی خود داشتند. ال‌زهر تا آخرین ایام حکومت عثمانیان افتان و خیزان این توقعات را برآورده می‌کرد اما با اشغال و استعمار مصر توسط بیگانگان مسیحی ماهیت ال‌زهر از یک نیروی دارای تعامل با حکام، به نوعی تبدیل به مرکز اپوزیسیون گشت. اوج این رهبری را می‌توان در فتوای مقاومت مقابل فرانسویان توسط "عبدالله شرقاوی" شیخ ال‌زهر در جواب تجاوز فرانسه به مصر در قرن ۱۸ میلادی دید. اما مقاومت علیه فرانسویان آخرین نقش آفرینی سیاسی ال‌زهر نبود؛ بلکه این مرکز با صدور فتوای سیاسی نقش عمده‌ای را در تحولات سیاسی مصر ایفاء کرده است که یکی از مهم‌ترین آن‌ها فرمان جهادی بود که در سال ۱۹۴۷ میلادی در مورد قضیه فلسطین و اشغالگران صهیونیستی از سوی ال‌زهر صادر شد و موجب گردید گروه‌های جهادی وارد جامعه مصر شوند.

— تبلیغ: همچون هر نهاد مذهبی، ال‌زهر نیز مسئول تبلیغ و ترویج مذهب رسمی خود است. از این رو در ال‌زهر نهادی با عنوان مجمع بحوث الاسلامیه تشکیل شده تا مبلغان و سخنرانان فارغ‌التحصیل جهت تبلیغ و ترویج مذهب رسمی ال‌زهر به مناطق مختلف اعزام شوند.

— نظارت: دانشگاه ال‌زهر کار نظارت بر نشر قرآن کریم را بر عهده دارد. همچنین نظارت بر نشر و انتشارات و نیز گزارش نویسی برای کتاب‌هایی که موضوعات آن‌ها در ارتباط با تعالیم و آداب اسلامی باشد، بر عهده ال‌زهر است (۶۹).

جدول ۴-۲: مأموریت دانشگاه الازهر

فلسفه وجودی	تبیین، بررسی و نشر میراث اسلامی
خدمات	- آموزش و تعلیم مبلغان و عالمان آینده اهل سنت - پاسخگویی به سؤالات شرعی و استفتائات مردم - صدور فتواهای رسمی برای کل جامعه - ترویج و تبلیغ قرآن و عقاید اهل سنت - اعزام مبلغان به مناطق مختلف جهان - نظارت بر نشر قرآن و کتب مرتبط با تعلیم اسلامی
مخاطبان	مسلمانان
حوزه جغرافیایی	جهانی
ارزش‌های سازمانی	حضور فعال در مسائل سیاسی و نقش‌آفرینی در مواقع حساس

مأموریت این شورا در جدول زیر آورده شده است (۶۹):

جدول ۴-۳: مأموریت شورای عالی امور اسلامی وزارت اوقاف مصر

فلسفه وجودی	- ترویج و تبلیغ دین اسلام به صورت محلی و بین‌المللی - ایجاد و توسعه روابط فرهنگی و مذهبی بین مصر و جهان
خدمات	- انتشار مقالات دوره‌های آموزشی و فرهنگی به زبان عربی و زبان‌های دیگر - ارائه یک تفسیر ساده و ترجمه خوب برای قرآن - جستجوی احادیث، دسته‌بندی آن‌ها و ارائه توضیحات برای جزئیات آن‌ها - تلاش برای کمک به مردم برای حفظ قرآن و تلفظ صحیح آن در کشورهای اسلامی - ارائه مقالات در رابطه با میراث اسلامی به گونه علمی و کاربردی - انتشار دایره‌المعارف در تمامی علوم اسلامی - بررسی وضعیت مسلمانان و انتشار اطلاعات مربوط به آن - همکاری با دیگر شوراهای کشورهای دیگر که اهداف و مأموریت‌های یکسانی داشته باشند.

خدمات	- انتشار یک مجله اسلامی به زبان عربی با ترجمه، برای بعضی از مقالات چاپ شده در قاهره - شناساندن اسلام به سراسر جهان، شناسایی وردیابی ادعاها و تحریف‌ها
مخاطبان	- مسلمانان - سایر مذاهب مردم جهان
حوزه جغرافیایی	جهانی
ارزش‌های سازمانی	ارائه خدمات برای اسلام و مسلمانان با رعایت ارزش‌های اسلامی، رفتاری، اعتقادی و فرهنگی

۴-۳-۶- مؤسسات خیریه در مصر

نهادهای غیردولتی مذهبی بیش از ۳۰٪ از نهادهای غیردولتی مصر را تشکیل می‌دهند. فعالیت این نهادها شامل اداره‌ی مساجد، یتیم‌خانه‌ها، کلینیک‌ها و مراکز مراقبت و همچنین تدریس و آموزش قرآن است. منابع درآمدی این مؤسسات شامل زکات، کمک‌های مالی مردمی و صدقات می‌باشد. اولین نهاد غیردولتی مصر که در زمینه‌ی خیریه فعالیت می‌کرد در ۱۸۷۸ ایجاد شد.

در ۱۹۲۸ حسن البنا گروه اخوان المسلمین را بنیان‌گذاری کرد که به عنوان یک سازمان غیردولتی در مصر ثبت شد. در دهه‌های ۱۹۳۰ و ۱۹۴۰ این سازمان درگیر فعالیت‌های خیریه و امور اجتماعی بود. ساخت مدارس، بیمارستان‌ها، یتیم‌خانه‌ها، کمک به فقرا و... از اقدامات این گروه بود. در سال ۱۹۴۸ این گروه شامل ۴۰۰۰۰ نفر نیروی فعال بود. این گروه به تشکیل کمپین‌های مختلف در راستای کمک به مردم در حوادثی مانند سیل و زلزله و مارالیا و دیگر بحران‌ها می‌پرداختند (۸).

در دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ جمال عبدالناصر به محدود کردن فعالیت این گروه‌ها پرداخت. وزارت همبستگی اجتماعی به کنترل شدید بر روی این سازمان‌ها پرداخت. سپس در زمان انور سادات آزادی بیشتری به این سازمان‌ها داده شد و حمایت‌های بیشتری از آنان به عمل آمد. در ۱۹۷۰ بیش از ۳۵٪ نهادهای غیردولتی، نهادهای اسلامی

بودند. تقریباً یک چهارم نهادهای موجود، شاخه‌هایی از ۴ نهاد اصلی در مصر بودند. این نهادهای اصلی، انصارالسنه المحمدیه، دعوت الحق، العشیره المحمدیه و الجمعیه الشرعیه بودند. در ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ وزارت همبستگی اجتماعی برخی از هیئت‌مدیره‌های سازمان‌ها را تغییر داد و برخی از آن‌ها را به دلیل فعالیت‌های سیاسی توقیف کرد. در دهه‌ی ۱۹۹۰ وزارت اوقاف مصر برای محدود کردن فعالیت‌های نهادها کنترل مساجد کشور را از دست نهادها خارج کرد و به طور مستقیم بر آن‌ها نظارت کرد (۸).

مؤسسه الجمعیه الشرعیه از سال ۱۹۱۲ شروع به فعالیت کرده است. در ابتدا تمرکز خود را بر ساخت مساجد منعطف کرده بود و از ابتدای تأسیس تاکنون ۶۰۰۰ مسجد ساخته است. بعدها فعالیت‌های خود را گسترش داد و در حوزه‌ی ارائه‌ی خدمات اجتماعی، خدمات مذهبی و رفاهی مانند، آموزش واعظان و تشکیل کمپین‌ها، حوزه‌های مذهبی، یتیم‌خانه‌ها و معلولان و دختران جوان فعالیت کرد (۸).

مؤسسه انصارالسنه المحمدیه در ۱۹۲۶، گروهی از اعضای الجمعیه الشرعیه از این سازمان جدا شدند و یک نهاد دیگر به نام انصارالسنه المحمدیه را تشکیل دادند. اختلافات سازمانی و ایدئولوژیکی بین این ۲ گروه تا به امروز باقی مانده است و دولت نیز از این اختلافات در جهت تضعیف کردن ۲ گروه استفاده می‌کند.

سازمان انصارالسنه خود را به عنوان یک سازمان اصلاح طلب سلفی سنی معرفی می‌کند. این سازمان اداره‌ی ۱۵۰۰ مسجد را در اختیار دارد و در ۲۳۵ شعبه با متوسط ۱۰۰ نفر در هر شعبه در سراسر مصر گسترده شده است. شعبه‌های این سازمان در مناطق محروم واقع شده‌اند و بیش از ۷۵٪ از این شعبه‌ها در مناطق روستایی هستند. این سازمان همواره در اتهام فعالیت‌های افراطی‌گری بوده است. در سال ۱۹۹۰ شیخ عبدالعزیز فیقی رئیس سازمان و ۱۸ نفر از اعضای دیگر سازمان به اتهام ارتباط با فعالیت‌های سیاسی دستگیر شدند. این سازمان از طریق پرداخت‌های اعضای خود و همچنین کمک‌های مالی داخلی و خارجی انجمن‌های اسلامی از قطر و کویت حمایت می‌شود (۸).

فعالیت‌های سازمان حیات السنه:

— ساخت مساجد

- تدریس قرآن و صدور فتوای مذهبی
- برگزاری جشن ها و سخنرانی های مذهبی
- اداره ی مؤسسات آموزش دهنده ی واعظان
- جمع آوری زکات
- مراقبت از یتیمان و زنان بیوه
- ارائه ی خدمات پزشکی به فقرا در مراکز پزشکی وابسته به سازمان
- انتشار مجلات ماهانه
- ارائه ی کمک های مالی به فقرا (۸).
- نهادهای غیردولتی نوظهور در مصر

در دهه ی گذشته سازمان هایی در مصر ظاهر شدند که با سازمان های گذشته تفاوت داشتند. این سازمان ها از مذهب به عنوان یک انگیزش و تحریک برای فعالیت های خود استفاده می کنند ولی فعالیت های آنان صریحاً مذهبی نیست. این سازمان ها، مساجد را کنترل نمی کنند و فعالیت های آنان شامل تدریس دروس مذهبی و برگزاری جشن های دینی نمی شود. این مؤسسات دیگر از واژه سنتی خیریه استفاده نمی کنند بلکه از واژه های جایگزین توسعه، ایجاد ظرفیت و توانمندسازی استفاده می کنند. این سازمان ها دیگر به مباحث سیاسی و سخنرانی های حاشیه ای نمی پردازند و تمرکز خود را بر کمک به مردم فقیر و انجام فعالیت های اجتماعی منعطف می کنند (۸).

مؤسسه رساله یکی از بزرگ ترین نهادهای اسلامی مصر است. بیش از ۱۰۰۰۰۰ داوطلب و ۴۵۰۰ کارمند در ۴۲ شعبه در سراسر کشور فعالیت می کنند. این مؤسسه از ۱۹۹۹ و از دانشکده ی مهندسی دانشگاه مصر شروع به فعالیت کرد. این مؤسسه از طریق کمک های مالی مردمی تغذیه می شود. همچنین این مؤسسه با شرکت های مختلف در ارتباط است و در جهت برنامه های تبلیغاتی خود از این شرکت ها استفاده می کنند (۸). انجمن سازندگان زندگی متشکل از ۱۳ انجمن است که نام و مقررات یکسانی دارند. این انجمن ها در داخل و خارج مصر کار می کنند. این انجمن توسط یک واعظ بسیار مشهور مصری به نام عمر خالد در سال ۲۰۰۴ تأسیس شد. تمامی فعالیت های این

انجمن‌ها زیر نظر عمر خالد انجام می‌شود.

اهداف و فعالیت‌های این انجمن شامل:

- پرورش یک نسل با ایجاد نقش مؤثری در زندگی
- استفاده از ایمان در جهت رشد معنوی کشور
- افزایش امید به زندگی در میان جوانان
- افزایش توانایی جوانان در جهت توسعه‌ی اجتماعی کشور (۸).
- پروژه‌هایی که در حال حاضر توسط انجمن در حال اجرا هستند شامل:
- کمپین مبارزه با برهنگی
- پروژه‌ی جمع‌آوری لباس و هدایای ماه رمضان
- پروژه‌ی توسعه سواد کامپیوتری
- پروژه‌ی وب‌سایت فناوری سازندگان زندگی
- پروژه‌ی بازسازی ساختمان‌ها و سقف‌ها
- پروژه‌ی گروه‌های سلامت
- پروژه‌ی کمپین‌های مبارزه با سیگار
- پروژه‌ی توسعه‌ی صنایع کوچک
- پروژه‌ی آموزش ترک تحصیل کنندگان (۸).

قاهره با ۱۸ میلیون نفر جمعیت، با یک تراکم جمعیتی بالا و محدودیت منابع و کار شدید روبرو است.

وضعیت کودکان در این کشور بسیار فاجعه‌بار است. مصر ۸ میلیون کودک زیر ۵ سال دارد. نرخ مرگ و میر مادران و آمارهای طلاق و ازدواج‌های غیررسمی بسیار بالا است و به همین نسبت آمار کودکان بی سرپرست رو به افزایش است (۴۰).

به‌طور رسمی ۶۵۰۰ یتیم در ۲۳۸ مرکز قانونی در مصر نگهداری می‌شوند. به دلیل وجود مراکز ثبت نشده و غیرقانونی آمارها بیشتر از این تعداد به نظر می‌رسند.

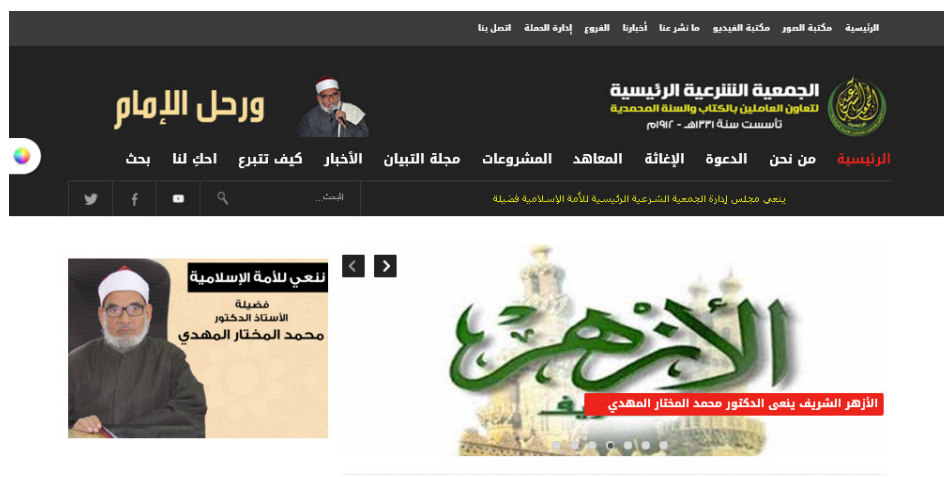
به‌طور کلی سازمان ملل آمار یتیم‌ها در دنیا را ۱۵۰ میلیون تخمین زده است. این عدد در مصر بین ۵۰۰ هزار تا ۱ میلیون تخمین زده شده آن‌ها از فلاکت و بدبختی است (۴۰). به‌طور کلی ۲۲۰۰۰ مؤسسه‌ی خیریه در مصر به ثبت رسیده است (۸۸).

به دلیل عدم هماهنگی بین مؤسسات موجود و همچنین تعداد بسیار زیاد آن‌ها، این مؤسسات از ضعف ساختار و بودجه رنج می‌برند. امامان بزرگ بر ادغام این مؤسسات تأکید می‌کنند و این مسئله را راهی برای حل مشکلات می‌دانند. مؤسسات خیریه در مصر با هدف زدایش فقر و کمک به نیازمندان و بهبود سطح زندگی مردم مصر تشکیل شده‌اند و همچنین در این مسیر به فکری پیشرفت اقتصادی و رفاهی و تمدن کشور نیز هستند (۵۰).

۴-۳-۷- مؤسسه‌ی الجمعیه الشرعیه

تاریخ تأسیس این مؤسسه به سال ۱۹۱۲ میلادی برمی‌گردد. در آن زمان امام بزرگ شیخ محمود محمد خطاب السبکی، این مؤسسه را ایجاد کرد (۷۹). رد پای الجمعیه الشرعیه در حدود ۳۰۰۰ شعبه در سراسر کشور دیده می‌شود. این مؤسسه به عنوان مهم‌ترین مؤسسه خیریه‌ی اسلامی از لحاظ قدرت اجتماعی سیاسی در مصر می‌باشد و بیشترین سهم از خدمات اجتماعی اسلامی در مصر را در اختیار دارد. آمارهای رسمی از این گروه به سختی به دست می‌آید اما برخی منابع معتقدند که کنترل ۳۳۲ مسجد در اختیار این مؤسسه می‌باشد. رهبر مؤسسه در سال ۲۰۰۵، ۲۰ برابر این رقم، یعنی چیزی در حدود ۶۰۰۰ مسجد را اعلام کرد. این مؤسسه همچنین اعلام می‌کند که ۴۳ مرکز برای آموزش واعظان و ۱۱۵۴ مرکز حفظ قرآن را که به ۷۰ هزار پسر و دختر آموزش می‌دهد دارا می‌باشد. این مؤسسه همچنین خدمات کفن و دفن را به خانواده‌های نیازمند مصری می‌دهد (۱۳).

مهم‌ترین زمینه‌ای که، اهمیت الجمعیه الشرعیه در آن احساس می‌شود زمینه‌ی پزشکی می‌باشد. این مؤسسه شامل گروه تخصصی عمل چشم، آندوسکوپ، دیالیز، مرکز سوختگی، بیمارستان مراقبت از بیماران سرطانی و یک مرکز شیمی درمانی در سراسر مصر می‌باشد. این مرکز همچنین شامل تعدادی از مراکز تخصصی برای نگهداری نوزادان زودرس در استان‌های بحیره، قاهره، جیزه، قلیبیه، مانوفیا، فیوم، کفرالشیخ، سوهاج و سایر استان‌ها می‌باشد. بیمارستان «المزه» در نزدیکی قاهره، جواهر مراکز تولد مؤسسه می‌باشد که ۱۵۰ کودک زودرس را تحت پوشش دارد. علاوه بر این مراکز درمانی پیشرفته، صدها کلینیک کوچک (معمولاً کلینیک‌های ۱ یا ۲ اتاقه‌ی چندمنظوره با کارمندان پاره‌وقت) در سراسر مصر زیر نظر الجمعیه الشرعیه وجود دارد (۱۳).

شکل ۴-۱۰: سایت مؤسسه‌ی خیریه الجمعیه الشرعیه

الجمعیه الشرعیه به طور گسترده به کمک‌های مردمی متکی است. بسیاری از کمک‌های مالی مؤسسه از طریق ثروتمندان مصری که به دنبال اهداء کردن اموال خود هستند، فراهم می‌شود. از آنجایی که نام مؤسسه‌ی الجمعیه الشرعیه در میان مصریان بسیار پرآوازه است، خیرین به این مؤسسه برای اهدای اموال خود اعتماد می‌کنند (۱۳). درحالی که برخی از کارکنان پشتیبانی (پرستاران، تکنسین، دستیاران اداری) به طور تمام وقت در مراکز کار می‌کنند اما برخی از دکترها و متخصصان به دنبال منافع شخصی در این مراکز هستند. مدیریت کلینیک‌ها سعی می‌کنند با این عوامل برخورد کنند اما آوردن دکتر و متخصص جدید با تجربه و آشنا به بیماری‌های منطقه‌ای کاری بسیار دشوار و به معنای شروع کار از ابتدا است (۱۳).

همچنین الجمعیه الشرعیه از سال ۲۰۰۴ کاروان‌های پزشکی را به سراسر مصر اعزام می‌کند. این کاروان‌ها دو بار در هفته به مناطق محروم می‌روند که معادل ۴۳۰۰۰ مورد معاینه در سال می‌شود.

موارد دشوار و نیازمند دستگاه‌های تخصصی‌تر (مانند عمل‌های جراحی و...) به بیمارستان‌های مجهزتر فرستاده می‌شوند. پروژه‌های مؤسسه عبارتند از:

الف) پروژه‌های اجتماعی

- مراقبت از کودکان یتیم
 - اشتغال مادران کودکان یتیم
 - حمایت از دانش آموزان فقیر
 - تسهیل ازدواج دختران یتیم
 - مراقبت از معلولان مسلمان
 - طرح سوادآموزی بزرگ سالان
 - حفظ قرآن
 - ساخت قبرستان
 - ساخت مدارس و مهدکودک
 - مراقبت از کودکان یتیم
- در سال‌های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵ میلادی، آمارهایی از خدمات و عملکرد مؤسسه صادر شد که در زیر به آن‌ها اشاره می‌شود.
- در ۲۷ استان و در میان ۳۴۸۹ شعبه و تعدادی از کمیته‌ها شامل ۲۰۲۰۸۲ تخت، بیش از ۳۸۵۰۰۰ کودک یتیم تحت پوشش‌های پزشکی، فیزیکی، آموزشی، معنوی و فکری مؤسسه قرار گرفته‌اند. همچنین:
- تعداد یتیمان پروژه‌ها: ۵۴۰۰۰۰ نفر
 - تعداد بیوه‌های تحت پوشش: ۲۵۰۰۰۰ نفر
 - مقدار گردش مالی: بیش از ۸/۱ میلیارد پوند در سال (۷۰۰ میلیارد تومان)
 - مقدار هزینه‌ی تدارکات ماه رمضان در ۱۴۲۸ هجری قمری: ۵۰۰/۰۰۰/۱۱ پوند
 - ارزش پتوهای داده‌شده در سال ۱۴۲۸ هجری قمری: ۵۰۰/۰۰۰/۵ پوند
 - قیمت گوشت‌های داده‌شده در عیدالاضحی سال ۱۴۲۸ هجری قمری: ۳۰۰/۰۰۰/۶ پوند
 - این پروژه در ۳۰۰۰ شعبه اجرا شده
 - برگزاری جلساتی برای یتیمان در کلاس‌ها و برای مادران در مساجد
 - خدمات صدها نفر از پزشکان، داروسازان، متخصصان، و مربیان صنایع دستی برای یتیمان در استان‌های مختلف (۲۲).

شکل ۴-۱۱: پروژهی حمایت از کودکان یتیم و خیابانی

• پروژهی اشتغال مادران کودکان یتیم

این پروژه دارای ۳ هدف است:

۱. تبدیل مادران فقیر به مادران قادر به کسب درآمد.
 ۲. تقلید از کشورهای جنوب شرق آسیا برای ایجاد صنایع دستی کوچک و توسعهی اقتصاد کشور.
 ۳. ارائه ی یک محصول ارزان برای مصرف کنندگان.
- سود حاصل از فعالیت های انجام شده صرف، حقوق مادران و توسعه این پروژه می شود.

تعداد کسانی که در این پروژه مشغول هستند، ۱۰۳۴ مادر با درآمد ۳ پوند برای هر لباس دوخته شده است. دستگاه های دوخت به صورت رایگان در اختیار مادران قرار می گیرد (۲۳).

• حمایت از دانش آموزان فقیر

در این پروژه مؤسسه، مسئول فراهم کردن شرایط جسمی، روحی و فیزیکی برای درس خواندن کودکان فقیر می باشد. همچنین ارائه ی وسایل مدرسه، لباس، پرداخت شهریه، و تهیه ی مواد غذایی و گوشت در عید قربان برای دانش آموزان فقیر بخشی از مأموریت مؤسسه است.

شکل ۴-۱۲: پروژه‌ی اشتغال مادران کودکان یتیم

این حمایت‌های مالی از ۹۵۹۶ خانواده و ۱۳۲۱۰ دانش‌آموز در ۱۸ استان انجام شده است (۲۴).

این مراقبت‌ها شامل:

— مراقبت‌های پزشکی: مراقبت‌های کامل پزشکی و تشخیص و پیگیری بیماری‌های دانش‌آموزان تا درمان کامل آن‌ها.

— مراقبت‌های آموزشی: پیگیری برنامه‌ی درسی و مدرسه‌ی دانش‌آموز تا یادگیری کامل مباحث مذهبی، اخلاقی، درسی و رفتاری و تشویق دانش‌آموزان به ادامه‌ی تحصیل و برطرف کردن تمام موانع لازم برای تحصیل آن‌ها.

— مراقبت از خانواده: ایجاد ارتباط با خانواده‌ها برای ارتقاء فرهنگ و آداب و رسوم و پیوند خانواده‌ها با مسجد و تشویق آن‌ها به کسب علم و خواندن نماز به همراه همدیگر (۲۵).

• تسهیل ازدواج دختران یتیم

در این پروژه، برای تسهیل در ازدواج دختران نیازمند به آن‌ها در تهیه‌ی جهیزیه کمک می‌شود. کمک‌ها از قبیل ارائه‌ی (اجاق، وسایل آشپزی، ماشین لباسشویی، پارچه و لباس‌های لازم) می‌شود. همچنین یک سری جلسات آموزشی برای دختران در جهت یادگیری مسائل دینی، عبادت، فقه، مسائل زندگی زنانه و وظایف همسر در ازدواج تشکیل می‌شود. این پروژه در ۲۵ استان اجرا می‌شود. از آغاز پروژه ۵۰۰۸۳ مورد کمک به ارزش ۳۱٫۵ میلیون پوند ارائه شده است (۲۷).

• مراقبت از معلولان مسلمان

شکل ۴-۱۳: مراقبت از معلولان مسلمان

در این پروژه به ارائه خدمات و وسایل به معلولین فقیر و نیازمند پرداخته شده است. در این پروژه ۴۲۷۶ نفر با هزینه ۱۷/۱ میلیون پوند در ۲۵ استان مورد حمایت قرار گرفته اند (۲۶).

• طرح سوادآموزی بزرگسالان

این پروژه از سال ۱۹۹۶ برای ریشه کن کردن بی سوادی آغاز شد و در ۶۴۳ کلاس ارائه می شدند. تعداد فراگیران در آن سال به ۹۵۸۱ نفر رسیدند. در حال حاضر ۷۳۶۶ کلاس درس ارائه می شود و تاکنون بیش از ۲۵۰۰۰ نفر توانسته اند که تحصیلات خود را تکمیل و وارد دانشگاه شوند. این پروژه در ۲۵ استان در حال اجراست (۲۸).

• حفظ قرآن

مؤسسه برای رشد فرهنگ ترتیل قرآن و وارد کردن اصول قرآنی و اسلامی در بطن جامعه اقدام به ایجاد مراکز حفظ قرآن کرده است.

— شرایط مدارس

۱. باید کلاس ها در مساجد و یا محل های مرتبط به آن باشد.
 ۲. داشتن مدرسی که مسلط به حفظ قرآن باشد.
 ۳. تعداد دانش آموزان کمتر از ۵۰ نفر نباشد. (چه از فقرا و چه اغنیاء)
 ۴. عدم اختلاط دختران و پسران
- این پروژه در ۱۷ استان در ۲۷۹ شعبه و برای ۲۱۴۴۴ نفر انجام شده است. ۱۰۷۹۳ نفر

از این افراد فقیر و ۱۰۶۵۱ نفر از غیریتیمان بودند (۲۹).

• ساخت قبرستان

در مصر باگذشت زمان بر هزینه‌های کفن و دفن افزوده می‌شود. بسیاری از مردم فقیر که در تأمین هزینه‌های زندگی خود نیز مشکل دارند توانایی برآمدن از هزینه‌های تدفین را ندارند. مؤسسه در حال ایجاد یک قبرستان ۱۰ هزارتایی رایگان مانند قبرستان بقیع عربستان برای فقر است (۳۰).

• ساخت مدارس و مهدکودک

○ هدف از ساخت مهدکودک‌ها

- انتقال تدریجی کودک از جو خانواده به مدرسه
- ارتقاء ذهنی، جسمی و احساسی کودکان
- آشنا کردن کودکان با مفاهیم قرآنی و ادعیه
- ارتقاء سطح فرهنگی، اجتماعی کودکان
- آشنایی کودکان با فناوری و کامپیوتر
- تقویت حواس پنج‌گانه‌ی کودکان
- ارتقاء توانایی تمرکز و تفکر
- ایجاد یک رابطه‌ی صمیمی با کتاب

○ اهداف مدارس در دوران ابتدایی و راهنمایی

- بالا بردن سطح آگاهی دانش آموزان با شرکت در سخنرانی‌ها و سمینارها
- بهبود سطح برنامه‌ی درسی آن‌ها
- مراقبت آن‌ها از مشکلات روانی، استرس، اضطراب
- آموزش مهارت‌های گوناگون (ریاضیات، انگلیسی، عربی، هنر، مطالعات اجتماعی و) به آن‌ها (۳۱).

ب) پروژه‌های پزشکی

– مراقبت از نوزادان نارس

– واحد دیالیز

– واحد تومور و سوختگی

– کاروان پزشکی

– واحد رادیولوژی

– واحد لیزر چشم

– واحد آندوسکوپی دستگاه گوارش

– واحد مراقبت‌های ویژه

– مراقبت از نوزادان نارس

– آغاز پروژه‌ی مراقبت از کودکان نارس

این پروژه از سال ۱۹۹۹ در ۶ محله و حدود ۸ سال پیش اولین مرکز در قاهره شروع به کارکرد. در حال حاضر ۸ واحد از مراکز در قاهره و سایر استان‌ها ساخته شده‌اند و ۶ واحد در حال ساخت هستند.

همچنین مراکز به دستگاه‌های پیشرفته‌ای مجهز شده‌اند. از جمله:

۱. دستگاه استریلیزه‌ی خون کودکان

۲. دستگاه پیشرفته‌ی تنفسی

۳. دستگاه نوردرمانی

۴. تخت نوردرمانی

۵. دستگاه هوشیاری

۶. دستگاه‌های انتقال پلاستیکی یک بار مصرف (۳۴).

شکل ۴-۱۴: بخش نگهداری کودکان زودرس در بیمارستان خیریه الجمعیه الشرعیه

دو واحد بزرگ در قاهره در حال ساخت هستند. یکی در میدان جیزه برای نگهداری از ۸۰ کودک که نزدیک به بهره‌برداری است و دیگری در منطقه‌ی شبرالخیمه نیز که آن‌هم دارای ظرفیت ۸۰ کودک می‌باشد.

دیگر واحدهای در دست ساخت:

۱. بیمارستان قدس با ظرفیت ۸۰ کودک در منطقه‌ی کبری در استان‌های غربی

۲. واحد اسماعیلیه با ظرفیت ۴۰ کودک

۳. واحد بنی سویف با ظرفیت ۴۰ کودک

۴. واحد فیوم با ظرفیت ۴۰ کودک

همچنین مؤسسه سعی دارد در هر سال ۴ واحد جدید را ایجاد کند (۳۲).

— برنامه‌های مرکز

۱. برنامه‌های آموزشی فشرده‌ای در خصوص کودکان نارس که برای آموزش پزشکان و

پرستاران ارائه می‌شود.

۲. دوره‌ی آموزشی برای پزشکان و پرستاران برای آشنایی با مبارزه با عفونت و آلودگی

۳. برنامه‌ی آموزشی برای تشویق مادران به تغذیه‌ی کودک با شیر مادر

۴. برنامه‌ای برای مبارزه با نایبانی کودکان زودرس

۵. برنامه‌ای برای تشخیص بیماری‌های قلبی ژنتیکی

۶. برنامه‌ای برای تشخیص موارد ژنتیکی نیازمند جراحی کودکان (۳۳).

– کمپین‌های حمایت از کودکان زودرس

طبق آمارهای سال ۲۰۰۹، ۳۶ هزار مرگ و میر کودکان، از مجموع ۱۶۷ هزار تولد وجود داشته است. همچنین هزینه‌های درمان این کودکان بسیار بالا می‌باشد. به طوری که در بیمارستان‌های خصوصی ۱۰۰۰ پوند برای هر روز گرفته می‌شود و پروسه‌ی این نگهداری چندین ماه طول می‌کشد. طبق آمارها بیش از ۷/۱۱٪ از کودکان متولدشده‌ی مصری با مشکلاتی در هنگام تولد مواجه می‌شوند. این یعنی چیزی در حدود ۲۴۵ هزار کودک در سال. این آمار نیازمند توجه بسیار ویژه‌ای می‌باشد (۳۵).

• واحد دیالیز

این مرکز قوی‌ترین مرکز دیالیز شرق آسیای میانه است. تمامی تجهیزات با دقت بالا و بسیار پیشرفته‌اند و مهم‌تر از آن این است که ارائه‌ی خدمات برای رضای خدا و به صورت رایگان انجام می‌شود. به همین دلیل در میان مسلمانان بسیار مشهور است.

شکل ۴-۱۵: بخش مربوط به بیماران کلیوی و دیالیز بیمارستان خیریه الجمعیه الشرعیه

در ابتدا گزارشات پزشکی فرد توسط پزشک مطالعه می‌شود و نامه‌ای به مرکز ارسال می‌شود. قبل از ورود لباس‌ها بیمار شسته می‌شود. همچنین هزینه‌های تغذیه و ... بیمار نیز توسط مرکز تأمین می‌شود.

آمار مرکز مؤسسه الجمعیه الشرعیه شامل ۶۴۱۰ جلسه‌ی دیالیز کلیه است (۳۶).

• واحد تومور و سوختگی

بیمارستان احمد عربی برای پذیرش بیماران سوختگی و تومورها ایجاد شده است. این بیمارستان شامل ۲۵ تخت برای شیمی درمانی است و روزانه ۳۰ تا ۵۰ مورد را پذیرش می‌کند.

تاکنون ۳۹۷۸ جلسه دیالیز و ۹۵۹۰ مورد رادیوتراپی در این مرکز ثبت شده است. همچنین ۴۰ تخت نیز برای موارد سوختگی اختصاص داده شده است که تاکنون ۲۷۸ مورد پذیرش و ۱۱۸ عمل جراحی پلاستیک در این مرکز انجام شده است (۴۴).

• کاروان پزشکی

این کاروان‌ها از سال ۲۰۰۴ شروع به کار کردند. نحوه‌ی فعالیت این کاروان‌ها به صورت رفتن به تمام استان‌ها به ترتیب و به همراه تمامی متخصصان در هر جمعه می‌باشد. این متخصصان بیماران خاص را در صورت نیاز به تجهیزات پیشرفته تر به بیمارستان‌های خودشان منتقل می‌کنند.

در حال حاضر ۹۶ کاروان با نرخ ۲ کاروان در هفته به مناطق مختلف خدمت‌دهی می‌کنند. میانگین تعداد کاروان‌ها ۴۳۲۰۰ کاروان در سال است. متوسط تعداد انتقال‌ها به بیمارستان مصطفی برای رادیولوژی ۲۱۰۰ مورد و برای عمل جراحی ۲۰۰۰ مورد بوده است (۴۵).

– فعالیت‌های بخش پزشکی

در میان مهم‌ترین کارهای انجام‌شده در بخش پزشکی به موارد زیر اشاره می‌شود:

– کاروان پزشکی خارجی: این کاروان به کمک به کشورهای فقیر و محتاج

کمک که از بیماری‌های مزمن و همه‌گیر رنج می‌برند کمک می‌کند.

– کاروان‌های استانی داخلی: این کاروان‌ها به همراه نیروهای متخصص و

مشاوران مجرب به مناطق محروم و فقیر سفر می‌کنند و بیماران را به رایگان

درمان و در صورت نیاز آن‌ها را به بیمارستان‌های مجهزتر منتقل می‌کنند.

– برنامه‌ی دیالیز: در این برنامه بیمارانی را که نیازمند دیالیز هستند را پس از

ثبت نام به مرکز درمانی جیزه منتقل و تحت درمان قرار می دهند(۴۵).

• واحد رادیولوژی

این مرکز با اموال زکات ساخته شده است و نظارت بر آن توسط نخبگان و محققان و استادان دانشگاهی به نامی سپرده شده است. این مرکز دارای تجهیزات زیر می باشد:

— ام آر آی و سی تی اسکن

— سونوگرافی

— سونوگرافی قلب

— اشعه ی رگ ها و شریانات

— اورولوژی(۴۶).

مراکز منیا، مصطفی و سوهاج، در طول سال ۲۰۱۵، ۱۹۴۵۰ مورد را شامل ۷۶۵۶ مورد سی تی اسکن، ۳۰۰۰ مورد امواج سونوگرافی، ۱۷۹ مورد ماموگرافی (امواج تشخیص تومورها)، ۱۰۲۸ مورد نوار مغزی، ۷۵۵ مورد نوار عصبی، ۵۲۷۲ مورد امواج بیماری های خاص، در کارنامه ی خود ثبت کرده است(۴۶).

در سال ۲۰۱۴، ۵۷۲۱ اشعه ی عادی، ۸۰۴۰ مورد اشعه ی ایکس مقطعی، ۱۲۸۴۷ مورد اشعات مغناطیسی، ۳۶۸ مورد امواج رگ ها و شریانات ثبت شد.

شرح خدمات شامل ۱۴۰ مورد استفاده از اشعه به صورت زیر می باشد:

— ۴۰ مورد اشعه ی مغناطیسی در روز با هزینه ی ۳۰۰ پوند که در ماه ۳۶۰۰۰۰ پوند می شود.

— ۵۰ مورد سی تی اسکن در روز با هزینه ی ۱۵۰ پوند که در ماه ۲۲۵۰۰۰ پوند می شود.

— ۵۰ مورد اشعه ایکس در روز با هزینه ی کلی ۱۵۰۰۰۰ پوند در ماه(۴۶).

• واحد لیزر چشم

این مرکز ارائه دهنده ی خدمات به بیماران فقیر به صورت رایگان می باشد و متوسط تعداد پذیرش بیمار در آن ۴۰ مورد در روز است.

این مرکز شامل: سالن پذیرایی، ماژول اسکن، واحد عکس برداری از چشم، واحد سونوگرافی، اتاق لیزر و دستگاه اندازه گیری قطر عدسی چشم است. مراحل درمان (فتیله گذاری، برش و درمان با لیزر انجام می شود.

با توجه به هزینه‌های بالای درمان بیماری‌های چشمی، این مرکز برای کمک به درمان بیماران بی‌بضاعت به صورت رایگان ساخته شده است (۴۷).

• واحد آندوسکوپی دستگاه گوارش

با توجه به اینکه منطقه‌ی کفرالشیخ منطقه‌ای با نرخ شیوع بالای بیماری‌های گوارشی و گسترش قابل توجه بیماری‌های کبد است، مؤسسه به فکر ایجاد یک بیمارستان تخصصی در این زمینه در استان کفرالشیخ افتاد. این مرکز به دستگاه تزریق مری نیز که قیمت آن ۳۴۰۰۰۰ پوند بود، مجهز گردید.

این بیمارستان در سال ۲۰۰۶ ایجاد و به صورت رایگان به خدمت به فقرا پرداخت. در این بیمارستان نه تنها به واریس مری، بلکه به بیماری‌های معده، زخم اثنی عشر و تومورهای معده، به صورت رایگان پرداخته می‌شود. ۲ اتومبیل آمبولانس نیز در این مرکز به صورت ۲۴ ساعته کار می‌کنند (۴۸).

• واحد مراقبت‌های ویژه

این واحد در سال ۲۰۱۳ با ۱۵ تخت و مجهز به دستگاه‌های پیشرفته در جیزه تأسیس شد. هزینه‌ی تأسیس آن ۲٫۲۵ میلیون پوند بود. در سال گذشته ۱۴۴ مورد اورژانسی به صورت رایگان در این مرکز خدمت‌دهی شدند (۴۹).

ج) پروژه‌های توسعه‌ای

- تصفیه‌ی آب آشامیدنی
- تولید و توزیع نان رایگان
- پرورش بز
- کسب و کارهای کوچک

• پروژه‌ی تصفیه‌ی آب آشامیدنی

مؤسسه برای تأمین آب آشامیدنی روستاهای محروم، تاکنون ۸۵ کارخانه‌ی تصفیه‌ی آب تأسیس کرده است که این آب بین ۷۰۰ ایستگاه توزیع می‌شود. این پروژه ۷ میلیون پوند (۲/۷ میلیارد تومان) هزینه داشته است. هر کارخانه امکان تصفیه‌ی ۲۴

هزار لیتر آب در روز را دارد که ۱۲۰۰۰ نفر از این آب استفاده می کنند. به طور کلی ۱۵۰ روستا در حاشیه ی شهرها و نزدیک به ۱۰ میلیون نفر از منافع این آب بهره مند می شوند (۸۰).

• پروژه ی توزیع نان رایگان

نان یکی از مهم ترین اجزای سبد کالای خانوار را، چه در خانواده های فقیر و چه در خانواده های ثروتمند تشکیل می دهد. بحران نان در قسمت های مختلف مصر کاملاً مشهود است و دلایل بسیاری برای این موضوع وجود دارد:

– قیمت نان

– طمع نانوایی ها

– عدم وجود عدالت در توزیع نان

– وجود آرد اختصاصی (۸۱).

در راستای کمک به بحران نان در مصر، مؤسسه به ایجاد ۲۸ مرکز توزیع نان برای کودکان یتیم و خانواده های بسیار فقیر در استان های مختلف مصر پرداخته است. ۶۰۰۰ قرص نان در روز در این نانوایی ها تولید می شود و ۱۲۰۰ خانواده را تحت پوشش خود قرار داده است (۸۲).

• پرورش بز

این پروژه در روستاهای بسیار فقیر که اعضای خانواده هایشان در شرایط بسیار بگرنج زندگی می کنند اجرا می شود. در این پروژه، خانواده هایی که هیچ منبع درآمدی ندارند به خانواده های دارای درآمد تبدیل می شوند. مؤسسه به هر خانوار ۴ رأس بز می دهد و سپس محصولات آن را از آن ها خریداری کرده و در محل های دیگر به فروش می رساند (۸۳).

• اهداف پروژه

تبدیل خانواده های فقیر به خانواده های مولد و همچنین تولید محصولات دامی به گونه ای که خلأ غذایی کشور نیز از بین برود. برای مثال این پروژه در یک روستا با ۵۰ خانوار فقیر و ۲۰۰ رأس بز در حال اجراست. تعداد کل بزهای موجود در این پروژه هم اکنون ۳۴۰۶۵ رأس می باشد (۸۳).

• پروژه‌ی ایجاد کسب‌وکارهای کوچک

در این پروژه به افراد نیازمند جویای کار، یک وام بدون ضامن و بدون بهره به مبلغ ۵۰۰۰ پوند داده می‌شود و به صورت قسط ۱۰۰ پوند در ماه از شخص دریافت می‌شود. این پروژه در حال حاضر در ۸ استان در حال اجراست. پروژه‌های ایجادشده مربوط به فروش وسایل و تجهیزات، لوازم خانگی، خرید و فروش ماهی و غذا و ... هستند. حجم سرمایه‌گذاری در این پروژه ۵٫۳ میلیون پوند است (۸۴).

کمک‌های مالی عبارتند از:

در کنفرانسی که در مصر برگزار شده بود به واقعیات و چشم‌اندازهای امور خیریه در مصر پرداخته شد. امام بزرگ در سمینار بر این موضوع که مؤسسات خیریه هیچ کمکی از خارج مصر دریافت نمی‌کنند تأکید کرد.

۲۲۰۰۰ مؤسسه‌ی خیریه در مصر به ثبت رسیده است. مؤسسه‌ی الجمیعه الشرعیه هیچگونه کمکی از خارج از مصر دریافت نمی‌کند. این مؤسسه تمام درآمد خود را از مردم مصر به دست می‌آورد. هرکسی در هر سطح طبقاتی به مؤسسه کمک می‌کند. اغنیا، متوسط‌ها و حتی فقیران در حد توان خود به ما کمک می‌کنند (۵۰).

به دلیل عدم هماهنگی بین مؤسسات موجود و همچنین تعداد بسیار زیاد آن‌ها، این مؤسسات از ضعف ساختار و بودجه رنج می‌برند. امام بزرگ بر ادغام این مؤسسات تأکید کرد و این مسئله را راهی برای حل مشکلات خواند.

همچنین امام بزرگ به حمایت مؤسسه از برخی زمینه‌های آموزشی و عملی، تأکید کرد. حمایت‌های آموزشی شامل ۱۰۳۰ مرکز حفظ قرآن، ۵۱ مرکز آماده‌سازی واعظان و آموزش قرائت توسط استادان الازهر به بیش از ۲۵۰۰۰ دانشجو، می‌شود. همچنین حمایت‌های عملی در زمینه‌های پزشکی، بهداشت، کمک به فقیران و یتیمان، ازدواج دختران یتیم و ... می‌باشد.

این مؤسسه همچنین برای تأمین مالی برخی از پروژه‌های خود از درآمدهای زکات استفاده می‌کند. البته این مؤسسه، درآمدهای زکات را برای پروژه‌های خاصی که فقرا به شدت به آن‌ها نیازمندند مانند بیمارستان‌ها و مراکز پزشکی استفاده می‌کند و برای پروژه‌های دیگر خود از طریق صندوق وقف، تأمین مالی می‌شود (۸۳).

• کمپین‌های جمع‌آوری پول

مؤسسه برای جمع‌آوری کمک‌های مردمی، کمپین‌هایی را تشکیل می‌دهد و این کمپین‌ها را در سراسر کشور ظاهر می‌کند. این کمپین‌ها فقط در رابطه با موضوعات خود می‌توانند فعالیت کنند و تداخل موضوعی بین کمپین‌ها وجود ندارد.

مؤسسه برای ایجاد کمپین‌ها، جوانان را در هر استان جذب می‌کند و آن‌ها را آموزش می‌دهد و از آن‌ها در داخل کمپین‌ها استفاده می‌کند.

مؤسسه تنها در بخش کمپین‌های پزشکی قصد دارد در سال جاری ۵۰ میلیون پوند درآمد جمع‌آوری کند (۸۶).

وزارت همبستگی اجتماعی مجوز ایجاد کمپین‌های جمع‌آوری پول را به مؤسسه الجمعیه الشرعیه داد. این مجوز برای جمع‌آوری کمک‌های مردمی از ابتدای سال ۲۰۱۵ تا سومین ماه ۲۰۱۶ صادر شده است و قرار است مبلغی به میزان ۵۰ میلیون پوند در آن جمع‌آوری شود. وزارت شرط این مجوز را وجود شفافیت کامل در جمع‌آوری مبالغ بیان کرده و از مؤسسه خواسته است که مبالغ را به دقت بررسی و حساب‌رسی کند (۸۷).

• فتوای استفاده از زکات برای هزینه‌های بیمارستانی

مسئولین مؤسسه‌ی الجمعیه الشرعیه در راستای کسب درآمد بیشتر برای امور خیریه و اختصاص دادن آن به فقرا از دانشگاه الازهر درخواست صدور فتوایی در جهت صحیح بودن استفاده از زکات برای امور پزشکی کردند. مسئولین مؤسسه اعلام کردند که درآمد حاصل از زکات تنها صرف امور مربوط به خدمات پزشکی و مخارج بیمارستان برای ویزیت رایگان بیماران فقیر خواهد شد. امامان الازهر با این شرط که اموال زکات تنها صرف امور پزشکی شود، این عمل را مجاز دانستند و فتوای آن را صادر کردند. امامان بیان کردند که ۸ دسته هستند که قانوناً سزاوار استفاده از زکات‌اند و بیماران فقیری که نیازمند درمان و مراقبت هستند نیز شامل این گروه‌ها می‌شوند.

وزارت همبستگی اجتماعی مجوز ایجاد کمپینی برای جمع‌آوری زکات را به الجمعیه الشرعیه برای جمع‌آوری یک میلیون پوند صادر کرد. همچنین وزارت همبستگی بر شفافیت در جمع‌آوری زکات توسط الازهر تأکید کرد و این امر را برای اعتماد بیشتر

مردم به این فرآیند عنوان کرد. وزارت بدین جهت از مؤسسه خواست که در جمع‌آوری زکات از رسید و مهر استفاده کند و اعداد و ارقام را با وزارت در میان بگذارد (۸۵).

۴-۳-۸- مؤسسه رساله

۴-۳-۸-۱- مقدمه

این مؤسسه یک مؤسسه‌ی غیرانتفاعی در مصر است که به‌عنوان یک شبکه‌ی اسلامی جوانان نیز فعالیت می‌کند. «رساله» شامل گروهی از مؤسسات خیریه است که هدف اصلی آن کمک به کودکان مصری است. دکتر شریف عبدالعزیز مؤسس این مرکز خیریه‌ی جوان محور و پیشرو است که از ۱۹۹۹ به‌عنوان یک واحد دانشگاهی کوچک برای فعالیت‌های اجتماعی در دانشکده‌ی مهندسی قاهره شروع به کار کرد. مؤسسه خیریه «رساله»، اولین مؤسسه برپایه‌ی کمک‌های داوطلبانه در مصر است که به کودکان در یتیم‌خانه‌ها کمک می‌کند (۷۲).

۴-۳-۸-۲- تاریخچه

رساله، در ۱۹۹۹ به‌عنوان یک جنبش دانشجویی در دانشگاه قاهره و تحت سرپرستی شریف عبدالعزیز تأسیس شد. سپس در سال ۲۰۰۰ به‌عنوان یک مؤسسه‌ی خیریه شروع به کار کرد. این مؤسسه با حضور ۲۵۰۰۰ داوطلب و در ۶۷ شعبه در سراسر مصر در حال فعالیت است. آن‌ها در ۳۱ حوزه در راستای کمک به جامعه‌ی مصر فعالیت می‌کنند. این فعالیت‌ها شامل مراقبت از یتیمان، کمک به نابینایان، ناشنوایان، کودکان استثنایی، اهدای خون، کمک به فقرا و آموزش تحصیلی می‌شود (۵۲).

شکل ۴-۱۷: پراکندگی شعبه‌های مؤسسه رساله در مصر

در سال ۲۰۰۵ شعبه‌های دیگری از این مؤسسه (مهندسين، معادی، مصر جدید، ۶ اکتبر، مدینه النصر، حلوان، المقطم، اسکندریه و...) شروع به کار کردند که حداقل ۲۴ فعالیت خیرخواهانه توسط هزاران مرد و زن و کودک در آن انجام شد (۵۲).

در سال ۲۰۰۶ اولین بیمارستان خیریه‌ی این مرکز شامل تعداد زیادی از خدمات مانند (زنان و تولیدمثل، مغزو اعصاب، روانی و عصبی، تغذیه و فیزیوتراپی، دندان، بینی و گوش، جراحی، استخوان) به طور ۲۴ ساعته تأسیس شد.

در سال ۲۰۱۱ فاز دوم بیمارستان شامل اتاق عمل و محل اقامت مجهز به آخرین دستگاه‌ها و سیستم‌های پیشرفته برای مبارزه با عفونت و مراقبت‌های بهتر از بیماران و همچنین شامل هتل و محل بازی کودکان، تأسیس شد (۵۲).

۴-۳-۸-۳- فعالیت‌ها

— مراقبت از یتیمان: هر شعبه در حدود ۲۵ یتیم را تحت نظر دارد و از آن‌ها مراقبت می‌کند.
— مراقبت از نایینیان: علاوه بر کمک به هزاران نفر از نایینیان نیازمند، کتاب‌هایی در خطوط بریل برای آن‌ها چاپ شده و نوارها و سی‌دی‌هایی را برای آموزش آن‌ها در اختیارشان قرار داده‌اند. به لطف مؤسسه بسیاری از نایینیان مدارک کارشناسی ارشد و دکترای خود را گرفته‌اند.

— مراقبت از ناشنوایان: ارائه‌ی دوره‌های کامپیوتری به آن‌ها، همچنین آموزش اصول مذهبی، کمک‌های پزشکی و فرصت‌های شغلی، علاوه بر ارائه‌ی تفریحاتی مانند سفر و جشن‌ها.

— مراقبت از توانایی‌های ویژه

— کمک به خانه و خانواده‌های نیازمند

— سازمان‌دهی لباس‌های دست دوم منصفانه

— تدریس خصوصی رایگان

— بانک خون

— بازیافت

— مراقبت پزشکی

- مراقبت از کودکان خیابانی
 - مراکز آموزشی (سواد / کامپیوتر / زبان)
 - ظرف خیریه
 - کارهای خیریه
 - کاروان
 - مؤسسه خیریه بازدیدکننده ی صنعت دست
 - تبلیغات
 - حراجی
 - سرطان کودکان
- تلاش برای درمان و نگهداری از کودکان سرطانی در جهت رساندن کودکان به امید و آرزوهایشان و داشتن زندگی بهتر در آینده ی خود (۵۳).
- مرکز پیام های بهداشتی
- این مرکز در سال ۲۰۰۴ افتتاح شد. مرکز شامل یک گروه از پزشکان، یک سری بیمارستان و یک سری آموزش های تخصصی پزشکی می شود. این مرکز تنها در سال ۲۰۱۰ بیش از ۵۶ هزار مراجعه داشته است.
- طبقه بندی مراکز پزشکی بر اساس، کیفیت سیستم ها، سطح دکترا و هزینه های درمانی انجام می شود (۵۴).
- کاروان های روستایی
- عرضه ی کمک و دادن یارانه به روستاهای زیر خط فقر در استان های مصر و بهبود زیرساخت های اساسی برای هر روستا.
- عرضه ی کمک های بلندمدت به تمام روستاهای فقیر در جمهوری مصر و توسعه ی روستاها تا مناسب شدن وضع روستا.
- پرورش یک نسل و گروه داوطلب از فرماندهان برای تحریک و تشویق جامعه ی خود در جهت کسب مهارت (۵۶).
- تبلیغات تجاری
- با استفاده از نمایشگاه هایی که در مراکز تجاری، باشگاه ها، دانشگاه ها، بانک ها و

بازارها برگزار می‌شود، پیام‌های ما به عموم انتقال می‌یابد. همچنین فروش بعضی محصولات، از جمله دستمال‌های تبلیغاتی به گسترش پیام فعالیت‌های مؤسسه کمک می‌کند. این فعالیت‌ها توسط گروهی از داوطلبان انجام می‌شود (۵۷).

– پروژه فعالیت تشویق خانواده‌های مصری به ایجاد کسب‌وکارهای کوچک از طریق آموزش به آن‌ها و همچنین در قالب ارائه‌ی وام‌هایی برای شروع کسب‌وکارهایی مانند صنایع دستی و... و همچنین ارائه‌ی فرصت‌های شغلی مناسب به اعضای خانواده‌ها.

– پروژه فعالیت فقط به عنوان یک کار خیر محسوب نمی‌شود بلکه شامل توسعه کار در یک گستره‌ی وسیع و افزایش کارایی و درآمد خانواده‌ها با استفاده از وام‌های بدون بهره برای ایجاد کسب‌وکارهای کوچک می‌شود. این سیستم موجب پیشرفت و توسعه‌ی خانواده و به دنبال آن جامعه می‌شود.

– فعالیت‌های کارآفرینی شامل ۳ بخش می‌شود (کسب‌وکارهای کوچک، اشتغال‌زایی و آموزش و پرورش متخصص)

– گروه‌های مرتبط نیز به این صورت تقسیم می‌شوند (گروه پذیرش، گروه مطالعات امکان‌سنجی، کمیته‌ی اکتشاف، کمیته‌ی پیاده‌سازی، کمیته‌ی نظارت)

– در دوره‌ی گذشته ۵۰ پروژه در شاخه‌های مختلف انجام شده است.

– نقش فعالیت‌های واسطه‌ای نیز در اشتغال‌زایی و پیدا کردن شغل به صورت تبلیغاتی وجود داشته به طوری که در دوره‌ی گذشته ۲۵۰ نفر در قاهره و جیزه مشغول به کار شدند. کار آن‌ها شامل تولید صنایع دستی مانند (دوخت لباس، بافتنی‌ها، لوازم و تجهیزات، صابون مایع) است (۵۸).

– کمک به خانواده‌های فقیر

انجمن همچنین کمک‌های نقدی و همچنین خدماتی که با قوانین جامعه ناسازگار نباشد را به خانواده‌های نیازمند ارائه می‌دهد. (یارانه‌های ماهانه‌ی خیرین، سبد کالای ماهانه، مقرری، عمل جراحی، اعضای مصنوعی، چکاب‌های ماهانه، بررسی آزمایشات پزشکی، جهیزیه‌ی عروس، پتو، تشک، کمک‌های فصلی، کیسه‌های ماه رمضان، مواد غذایی گوشتی، سفرهای تفریحی برای کودکان خانواده‌ها، بازدید از خانواده‌های

سالمندان) از جمله‌ی اقدامات است (۵۹).

– مرکز آموزشی

این مرکزی از مراکزی است که از سال ۲۰۰۰ شروع به کار کرد و هدف آن ارائه‌ی دوره‌های آموزشی رایگان به داوطلبان شرکت در این دوره‌ها است. این دوره‌ها شامل کامپیوتر، زبان، توسعه‌ی انسانی، و مدیریت است. از ویژگی‌های اصلی این مرکز، آماده‌سازی اعضای خود در جهت کارآموزی و آموزش مهارت‌های تخصصی به آن‌ها برای جذب شدن در بازار کار می‌باشد. به‌گونه‌ای که از میان این کارآموزان، متخصصانی برای کار در شرکت‌های بزرگی همچون ماکروسافت نیز دیده می‌شود.

همچنین مؤسسه کتابخانه‌های عمومی را برای افزایش آگاهی داوطلبان آموزش در نقاط مختلف مصر بنیان نهاده است. هدف آن‌ها آماده‌سازی داوطلبان کارآموز در تخصص پزشکی برای کار در ۱۷ شعبه پزشکی می‌باشد (۶۰).

– سواد

هدف از این فعالیت‌ها، کمک به دانش آموزان برای خروج از ظلمات نادانی و ورود به دریای علم و دانش است و حل مشکلات اولیا مانند، تحصیل فرزندان، سفر، سرگرمی خود و فرزندان، لباس رایگان، سمینارهای تحقیقی، ارائه‌ی کار در صورت نیاز، آموزش خیاطی، کارگاه‌های هنر، حفظ قرآن، آموزش کامپیوتر، آموزش زبان انگلیسی (۶۱).

دلایل بی‌سوادی دانش آموزان در مصر عبارت است از:

۱. عدم توانایی خانواده در تأمین مالی دانش آموز
۲. محرومیت دانش آموز از تحصیل به علت بی‌سوادی خانواده
۳. اجبار دختران به ازدواج زودهنگام و محرومیت از تحصیل
۴. فوت پدر خانواده و مجبور شدن نوجوانان خانواده‌ها به کار (۶۱).
۵. دلایل ارائه‌ی آموزش به خانواده‌ها
۶. خانواده‌ها دارای فرزندان هستند که نیاز دارند، آن‌ها را در تعلیم کمک کنند.
۷. آرزوی زنان خانواده‌ها، توانایی خواندن و حفظ قرآن است.
۸. مردان برای حل مشکلات خود نیاز به خواندن و نوشتن دارند.
۹. مردان برای یافتن کار به سواد نیاز دارند و در موقعیت‌های شغلی به سواد بهای زیادی

می دهند (۶۱).

– کاروان پزشکی

این کاروان یک کاروان یک روزه شامل دکترا، مشاوران و کارمندان در تخصص های گوناگون می باشد. این گروه همچنین دارای وسایل پروتز، صندلی های چرخ دار، دستگاه های مخصوص بیماران فلج و ... را به همراه دارند و در قسمت های فقیرنشین مصر به ویزیت بیماران مصری می پردازند. در این کاروان ها، پزشکان داوطلب متخصص در رشته های مختلف، برای خدمت به مردم فقیر حضور می یابند و همچنین در این کاروان ها دستگاه های مجهز و اعضای مصنوعی و پروتز و ویلچرهای موتوردار نیز وجود دارند که در اختیار بیماران این مناطق قرار می گیرند (۶۲).

– بازیابی لباس های دست دوم

در این پروژه لباس های دست دوم از مردم جمع آوری می شود و پس از شسته و مرتب شدن در اختیار مردم فقیر قرار می گیرند. همچنین از طریق فروش این لباس ها در مناطق مشخصی نیز درآمد قابل توجهی برای کمک به فقرا تأمین می شود (۶۳).

– بیداری (برای درمان اعتیاد)

جنبش بیداری برای درمان و مقابله با اعتیاد در مصر، فعالیت می کند. این فعالیت با کمک صندوق های تعاون ضد اعتیاد و همچنین با تعامل با نخست وزیری انجام می شود. نهاد بیداری از طریق یک رویکرد یکپارچه و با هماهنگی با نهادهای درمانی کشور، در حال مقابله با معضل اعتیاد می باشد.

همچنین این نهاد با ایجاد کمپین های گسترش آگاهی در جامعه تلاش در ریشه کن کردن اعتیاد در همه ی استان های جمهوری مصر را دارد. هدف نهاد، کمک به معتادان برای شروع مجدد زندگی خود می باشد. برگزاری جلسات آگاهی توسط مشاوران و متخصصان حرفه ای برای خانواده ها، برگزاری جلسات دوره ای برای معتادان، همچنین تبلیغات آگاهی باهدف افزایش دانش اعضای جامعه از خطرات اعتیاد، از جمله فعالیت های مؤسسه می باشد. همچنین جلسات مشاوره را در خیابان ها، دانشگاه ها، باشگاه ها و مدارس برگزار می کنند (۶۴).

— برادران بزرگ‌تر

کودکان یتیم مؤسسه شامل ۲۰۰ کودک در شعبه‌های مختلف قاهره و اسکندریه می‌باشند. مؤسسه می‌خواهد عشق و علاقه‌ی پدر و مادر در آن‌ها به‌گونه‌ای ایجاد شود و به همین دلیل از روش برادر بزرگ‌تر استفاده می‌کند. در این سیستم، یک برادر بزرگ‌تر را به کودک معرفی می‌شود که برای همیشه و نه برای یک دوره‌ی کوتاه، برادر کودک باشد. این برادر مسئول رفتار، اخلاق، راهنمایی و آموزش کودک می‌شود و هفته‌ای ۲ بار کودک را ملاقات می‌کند. این برادر حتی در زمان بیماری کودک حال او را پیگیری می‌کند (۶۵).

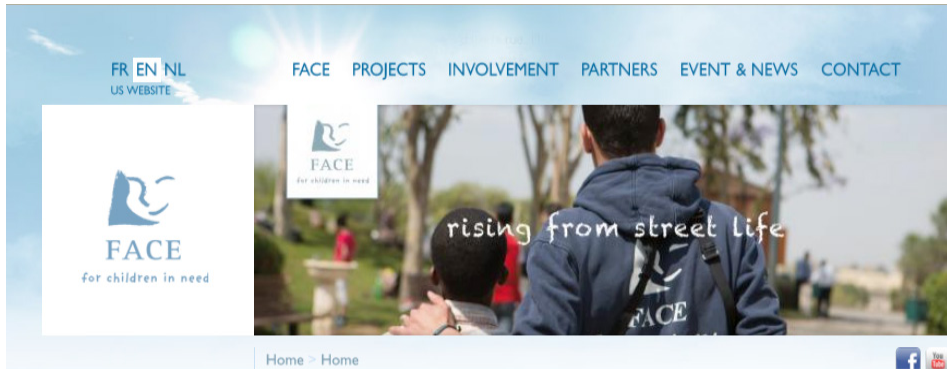
۴-۳-۸-۴- چشم‌انداز

چشم‌انداز مؤسسه به‌طور کلی، از بین بردن تمام مناطق فقیرنشین در مصر از طریق ساختن، زیرساخت‌های رفتاری، عقلی، فکری و اجتماعی و تبدیل آن‌ها به محل‌هایی مناسب و مفید در جامعه است. جامعه مصر این ظرفیت را دارد که با توسعه‌ی جامعه و آموزش کادر جوان برای رهبری به آینده‌ای بسیار والا و متعالی برسد (۶۵).

۴-۳-۹- مؤسسه خیریه فیس

۴-۳-۹-۱- معرفی

فیس یک مؤسسه‌ی غیرانتفاعی بلژیکی در مصر است که از سال ۲۰۰۳ در این کشور فعالیت می‌کند. از زمان آغاز کار، این مؤسسه نه تنها به بازسازی یتیم‌خانه‌های مصر پرداخته است، بلکه آموزش و تشویق کارکنان آن‌ها را نیز در برنامه‌ی خود داشته است. هدف مؤسسه اجرای برنامه‌های روزانه برای ارتقای سطح فکری، فرهنگی و فیزیکی کودکان است. بنیان‌گذار مؤسسه خیریه‌ی فیس یک زن بلژیکی است که به همراه شوهرش به فکر ایجاد چنین مؤسسه‌ای افتاد. آن‌ها پس از دیدن یک مستند درباره‌ی وضعیت وخیم کودکان بی سرپرست خیابانی به این فکر افتادند. در سال ۲۰۰۱ خانم فلاویا و همسرش به مصر سفر کرده وضعیت نابسامان کودکان خیابانی را در مناطق مختلف شهر قاهره مشاهده نمودند. در سال ۲۰۰۳ خانم فلاویا به همراه همسرش از ۲۵

شکل ۴-۱۸: سایت مؤسسه خیریه فیس در مصر

یتیم‌خانه‌ی مصر بازدید کرد. او مطالعات دقیقی را درباره‌ی چگونگی کمک به کودکان بی‌سرپرست انجام داد و سپس ارتباطاتی را با سازمان‌ها، مؤسسات و وزارت خانه‌ها و سفارت مصر در بلژیک برقرار کرد.

او ابتدا یک مؤسسه‌ی غیرانتفاعی در بلژیک ایجاد کرد و پروسه‌ی بسیار سختی را برای ثبت آن در مصر دنبال کرد. او به سرعت ۲ یتیم‌خانه در مصر را نوسازی کرد. یکی برای مسلمانان و دیگری برای مسیحیان که فاز آغازین مؤسسه‌ی فیس همان‌ها بودند. با گذشت زمان مؤسسه‌ی فیس بزرگتر و مشهورتر شد تا به وضعیت کنونی رسید (۹۹). در سال ۲۰۰۳ مؤسسه، یتیم‌خانه‌ی زیتون (کودکان ۱ روزه تا ۱۸ سال) را با ظرفیت ۸۰ کودک و همچنین یتیم‌خانه‌ی حجازی (کودکان ۱ روزه تا ۲ سال) را که شامل ۱۲۰ کودک بود بازسازی کرد.

تعداد کودکان بی‌سرپرست مصری روز به روز در حال افزایش است. دولت مصر از عمق فاجعه‌ی حاضر آگاه است ولی توانایی مقابله با آن را ندارد.

به همین دلیل در سال ۲۰۰۷ مؤسسه، یتیم‌خانه‌ی معادی را برای کودکان ترک شده‌ی ۰ تا ۲ سال ساخت. این مؤسسه هم‌اکنون ۴۴ کودک را سرپرستی می‌کند. در سال ۲۰۰۹ یتیم‌خانه‌ی بنها ساخته شد. این مؤسسه به کمک وزارت همبستگی اجتماعی مصر تأسیس گردید. این مؤسسه برای کودکان ۲ تا ۶ سال که از یتیم‌خانه‌های معادی و حجازی می‌آمدند ساخته شدند.

در ۲۰۱۱ مؤسسه، یتیم‌خانه‌ی دیگری را برای کودکان ۴ تا ۱۸ سال ساخت. این یتیم‌خانه در شهر عبور ساخته شد و ظرفیت ۱۲۰ کودک را داشت. این ساختمان از طرف وزارت همبستگی اجتماعی به مؤسسه اهدا شد و کمک بسیار بزرگی به مؤسسه شد تا درآمدهای خود را بتواند به طور مستقیم به کودکان اختصاص دهد (۹۸).

مؤسسه‌ی فیس، هم‌اکنون ۱۱ سال است که در یتیم‌خانه‌های مصر کار کرده است. مؤسسه توانسته است بر این مطلب صحنه بگذارد که مشکلات بنیادینی در مراقبت از کودکان وجود دارد. به دلیل وجود پرستاران آموزش ندیده و با حقوق ناچیز، کودکان به شدت از نبود مراقبت‌های کافی رنج می‌برند. مؤسسه بر این حقیقت آگاه است که آموزش‌های حرفه‌ای، تغییرات عمیق و پایداری را به همراه خواهد داشت. به همین دلیل است که مؤسسه‌ی فیس برنامه‌ی آموزشی خود را برای کارکنان مصری در پروژه‌ها توسعه داده است (۳۸).

۴-۳-۹-۲- چشم‌انداز مؤسسه

هدف مؤسسه‌ی فیس، کمک به کودکان پریشان و یتیمی است که از کودکی رها شده و در خیابان‌های قاهره زندگی می‌کنند. روش کار مؤسسه به صورت جهانی است: ما به صحبت‌های آن‌ها گوش می‌دهیم، نیازهای آن‌ها را بررسی می‌کنیم و به همراهی دولت مصر و گروه‌های محلی به آن‌ها کمک می‌کنیم. ما به دنبال راه‌حل‌های کاربردی، قابل احترام و جدید برای تضمین کردن آینده‌ای بهتر برای کودکان هستیم (۸۷).

۴-۳-۹-۳- مأموریت مؤسسه

مأموریت مؤسسه کمک و حمایت از کودکان طردشده و یتیم و خیابانی و خانواده‌های آن‌ها در مصر، بدون هیچ‌گونه تبعیضی در نژاد، فرهنگ و مذهب آن‌ها است. مؤسسه به دنبال آماده کردن کودکان برای داشتن زندگی بهتر، القای اعتماد به نفس و کمک به آن‌ها برای داشتن آینده‌ای ارزشمند در جامعه، است.

مؤسسه به دنبال کاهش فقر و ارتقاء مجدد اتحاد اجتماعی به وسیله‌ی اجرای

پروژه‌های بلندمدت برای نیازهای واقعی کودکان جامعه است. پروژه‌های مؤسسه نتایج بسیار قوی و پایداری برای کودکان خواهد داشت. ما مراقب کودکان و به دنبال برآورده کردن نظرات و ایده‌های آن‌ها هستیم که این کار به حس خلاقیت و مسئولیت‌پذیری کودکان می‌افزاید. تمام پروژه‌های مؤسسه براساس کنوانسیون حقوق کودکان است (۷۸).

۴-۳-۹-۴- اهداف مؤسسه

- مؤسسه در جهت کمک به نیازمندان اهداف زیر را دنبال می‌کند:
- تهیه‌ی نیازهای ابتدایی کودکان (تغذیه، بهداشت، امنیت)
 - تضمین کودکان برای داشتن: محیطی گرم و تحت مراقبت، کمک‌های ذهنی و روانی، دسترسی به آموزش و تحصیل و ارتقاء مهارت
 - کمک به خانواده و اجتماع برای نگهداری از کودکان
 - ایجاد سازمان‌هایی برای شنیدن نیازهای کودکان و حمایت از این سازمان‌ها برای مدیریت رسیدگی کودکان به نیازهایشان
 - تضمین به کودکان که آداب و فرهنگ آن‌ها درست و قابل احترام است تا پذیرش اجتماعی آن‌ها افزایش یابد.
 - تقویت اعتماد به نفس آن‌ها از طریق حفاظت آن‌ها از خطرات احتمالی (ایدز، اعتیاد، خشونت، آزار جنسی)
 - تشویق خلاقیت کودکان در جهت فعالیت‌های هنری و نمایشی (۷۸).

۴-۳-۹-۵- استراتژی مؤسسه

- مؤسسه در راه خدمت‌رسانی به جامعه از راهبردهای زیر استفاده می‌کند:
- ایجاد و توسعه‌ی پروژه‌ها در زمینه‌ی نیازهای کودکان
 - تشکیل و تقویت تیم‌های محلی
 - استخدام کارمندان باتجربه
 - توسعه‌ی مدیریت پایه‌ای برای تضمین شدن ماندن ساختار

- تأسیس پروژه‌های محلی با کارکنان مصری
- استفاده از تخصص بین‌المللی برای انتقال مهارت‌ها (۷۸).

۴-۳-۹-۶- پروژه‌های مؤسسه

پروژه‌های مؤسسه در اطراف قاهره عبارت‌اند از:

- ۴ یتیم‌خانه (حجازی، بهنا، معادی، زیتون)
- یک مرکز کودکان خیابانی در الاسلام
- یک کلینیک در منطقه‌ی فقیرنشین قسوس (توقف به دلیل کمبود بودجه) (۴۱).

الف) یتیم‌خانه‌ی معادی

اکثر کودکانی که به این مرکز آورده می‌شوند با مشکلات جدی سلامتی، طردشده در خیابان‌ها و در شرایط بحرانی‌اند.

یتیم‌خانه‌ی معادی در سپتامبر ۲۰۰۷ برای کودکان ۱ روزه تا ۲ ساله ساخته شد. مقامات دولتی از رشد تعداد کودکان بی‌سرپرست آگاه‌اند اما قادر به مقابله با آن نیستند. فیس با همکاری وزارت بهداشت پروژه‌ی احداث این یتیم‌خانه را شروع کرد. این یتیم‌خانه ظرفیت پذیرش ۶۰ کودک یتیم را دارد؛ و دارای یک مدیر با ۶ سال سابقه‌ی مدیریت عالی، یک متخصص کودکان، ۴ پرستار، ۱۹ مراقب، یک آشپز، ۲ خدمتکار و ۲ نگهبان است (۴۲).

ب) پروژه‌ی قسوس

مؤسسه در حال گام گذاشتن در بزرگ‌ترین پروژه‌ی تاریخ خود، برای توسعه‌ی یک مرکز حمایت از کودکان و زنان در قسوس که یک شهر کلبه‌ای فقیرنشین در شمال مصر است، می‌باشد. یک میلیون انسانی که در این منطقه زندگی می‌کنند با بیکاری گسترده و درآمدهای بسیار ناچیزی روبرو هستند و از شرایط زندگی اسفناک، بهداشت ناکافی و مدارس محدود برخوردارند.

این پروژه به دلیل کمبود بودجه متوقف شده است (۳۹).

اصول پایه‌ای پروژه عبارت‌اند از:

- این پروژه با مشارکت جامعه‌ی قسوس است.
- مؤسسه به ظرفیت‌های محلی و مالکیت پروژه اعتقاد دارد.

شکل ۴-۱۹: حمایت از کودکان یتیم در مؤسسه‌ی فیس

- مؤسسه نهایت احترام را برای آداب و رسوم اجتماعی، فرهنگی و مذهبی منطقه قائل است (۳۹).

این مرکز حمایت از کودکان همچنین شامل موارد زیر می‌باشد:

- یک کلینیک کودکان
- یک واحد بحران برای کودکان و زنان نیازمند (به صورت منزلگاه و با مراقبت‌های پزشکی)

- با سیستم مراقبت روزانه و کلاس‌های آموزش پرستاری
- واحدی برای آموزش مادران در جهت، سلامتی، بهداشت و برنامه‌ریزی خانواده
- یک مرکز آموزشی در جهت تشویق افزایش تولید درآمد (۳۹).

مقامات محلی زمینی به وسعت ۱۰۰۰ مترمربع را به مؤسسه‌ی فیس در جهت اجرای پروژه اهدا نموده‌اند. این زمین در محل بسیار مناسبی نسبت به قسوس و ۲ منطقه‌ی فقیرنشین دیگر در همسایگی، واقع شده است.

۲ تاجر پیشنهاد تأمین مالی و ساخت پروژه و ۲ معمار داوطلب، پیشنهاد طراحی نقشه‌های پروژه را داده‌اند. مؤسسه‌ی فیس، نقشه‌ی کلی، بودجه‌ی تأمین تجهیزات پزشکی و مبلمان و اجرای پروژه‌های حوزه‌های سلامت و آموزش را تهیه خواهد کرد (۳۹).

۴-۳-۹-۷- آمارهای مؤسسه

آمار خدماتی که مؤسسه در اختیار جامعه قرار داده است، شامل موارد زیر است:

— ۴۲۵۸۶ تماس با کودکان خیابانی مصری در طول ۵ سال گرفته شد.

شکل ۴-۲۰: حمایت‌های پزشکی از کودکان یتیم توسط مؤسسه‌ی فیس

— ۳۷۶۷۳ کودک در این مرکز متولد شد.

— ۱۲۱۸۸ کودک تحت درمان قرار گرفتند.

— ۱۹۱۰ آموزش به کارمندان مصری مؤسسه در یتیم‌خانه‌های دولتی داده شده

— ۱۳۶۲ کودک به یتیم‌خانه‌های مؤسسه وارد شدند.

— ۶۰۳ کودک به جامعه بازگردانده شدند (۷۸).

۴-۳-۹-۸- ارزیابی کارکنان

بعد از یک سال آموزش، فیس فقط یک بار یک قرارداد را برای کارمندان آموزش دیده‌ی تئوری و عملی که مورد تأیید قرار گرفته‌اند، تمدید می‌کند.

در ابتدا، کارمند یک خودارزیابی را انجام می‌دهد، سپس توسط مدیر پروژه و کارفرمای یتیم‌خانه، مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. تصمیم برای اینکه آن‌ها در مؤسسه باقی می‌مانند یا نه به کارفرمای مؤسسه و مؤسس سازمان‌ها بستگی دارد. پس از استخدام، کارکنان به صورت ثابت شروع به کار می‌کنند و حقوق آن‌ها به تدریج افزایش خواهد یافت (۳۸). در ۳ ژوئن ۲۰۰۳، قراردادی با وزارت امور اجتماعی بسته شد که این آموزش‌ها به تمام یتیم‌خانه‌های دولتی داده شود.

با همکاری وزارت، فیس ۱۲ مربی را به صورت کامل آموزش داد و برنامه‌ای را با عنوان مربی مربیان، توسعه داد (۳۸).

۴-۳-۹-۹-کمک‌های داوطلبانه

- برای کمک‌های داوطلبانه مؤسسه به افراد داوطلب نیاز دارد به طوری که: وقت، تجربه و شایستگی خود را در یکی از پروژه‌های ما صرف کند.
- تعهد و مسئولیت خود را به نحو احسن انجام دهد.
- پرانرژی و مداوم فعالیت کند.
- نیات انسانی بزرگ و مهمی در وجود خود داشته باشد.
- هدفش از مشارکت در پروژه‌ها، فقط لذت بردن از حس معنوی آن باشد.
- این کارهای داوطلبانه یک تعهد دوجانبه است و فقط خود شخص تعیین می‌کند که چه مدت زمان برای این فعالیت‌ها می‌گذارد. البته مؤسسه پیشنهاد می‌کند که داوطلبان برای کمک‌های خود حداقل یک دوره‌ی ۳ تا ۶ ماهه را متعهد شوند (۹۴).

حوزه‌های مورد نیاز برای کارهای داوطلبانه

- وظایف اداری: پردازش اطلاعات، ارسال نامه‌ها، اسناد، وظایف امنیتی، ترجمه
- ویرایش مقالات، تولید فیلم و عکس
- توسعه‌ی منابع درآمدی مؤسسه: جستجوی حامیان و شرکا
- حضور و حمایت‌های همه‌جانبه در هنگام حوادث (۹۴).

۴-۳-۹-۱۰-حمایت از مؤسسه

الف) افراد:

- به عنوان یک داوطلب شما می‌توانید استعدادهای خود را به بهترین شکل در حوزه‌های مختلف در اختیار مؤسسه قرار بدهید. ما قطعاً کارهایی مختص استعداد شما خواهیم داشت.
- حوزه‌های اجرایی
- جمع‌آوری لباس
- کارهای گرافیکی
- کمک‌های اجرایی در مدارس

Make a donation

[Make a donation](#)

€35

will finance the food of a child for one month.

[Donate now](#)

€50

will finance the total care of a baby for one month (food, medical care, clothes and educational activities).

[Donate now](#)

€90

will support a child in kindergarten for one year.

[Donate now](#)

€125

will support a street child in school for one year.

[Donate now](#)

I want to make a donation of

€

[Donate now](#)

[Bank transfer](#)

[Permanents donations](#)

[US Residents](#)

شکل ۴-۲۱: روش های ارسال کمک های مالی به مؤسسه

ب) شرکت ها

به عنوان مؤسسه ی فیس در شرکت خود، مخاطبان می توانند:

– یک نمایندگی برای جمع آوری پول و اجناس برگزار کنند و یا به افراد متخصص برای کمک داوطلبانه به مؤسسه درخواست بدهند.

– مسابقاتی را در دیارتمان های مختلف خود تشکیل بدهند.

– یک مسابقه ی ورزشی برگزار کنند.

اگر مخاطبان، مدیر یک شرکت باشند، مؤسسه کمک های شما را با آغوش باز پذیرا

است و روش های مختلف حمایت را برای آن ها ارائه می دهد. مانند:

– حمایت مالی

– اهدا

– تبلیغات

– تولید یک محصول جدید

– ایجاد یک رویداد جدید، قرعه‌کشی، حراج، جایزه
البته این حمایت‌ها می‌توانند در جهت منافع حامیان نیز ظاهر شوند. برای مثال با
بیان کمک‌ها و تلاش‌ها و تبلیغات آن‌ها در سایت مؤسسه (۹۶).

ج) میراث

اگر شخصی فرزندی ندارد و می‌خواهد میراث خود را برای کودکان فقیر اختصاص
دهد، می‌تواند از طریق مؤسسه‌ی فیس این وضعیت را ممکن سازد. همچنین می‌تواند
بخشی از اموال خود را به خویشاوندان (دختران، پسران، خواهرزاده‌ها و ...) خود و بخشی
را صرف امور خیریه‌ی کودکان فیس کند (۹۷).

۴-۳-۱۰- برخی دیگر از مؤسسات خیریه‌ی مصر

کمک‌های خیریه در مصر، فراتر از یک ژست و خودنمایی به یک فرهنگ مذهبی
تبدیل شده است. در این کشور نرخ جمعیت و بیکاری به سرعت در حال رشد است و
برای کمک‌های خیریه روز به روز نیازهای بیشتری در مصر احساس می‌شود (۷۲).
در زیر تعدادی از مؤسسات خیریه دیده می‌شود:

۱. مؤسسه‌ی کر

این مؤسسه یک مؤسسه غیرمنفعت طلبانه و غیرفرقه‌ای است که از ۱۹۵۴ به افراد
و جوامع و انجمن‌ها در مناطق فقیر مصر کمک کرده است. این مؤسسه فرصت‌های
حمایتی مناسبی را در خصوص کشاورزی، اقتصادهای خرد، شرکت‌های کوچک و
آموزش دختران ایجاد نموده است (۷۲).

CARE International Egypt

۲. مؤسسه‌ی حمایت از کودکان روستایی

در نتیجه‌ی سختی‌های اجتماعی که به دلایلی از جمله افزایش شدید جمعیت به وجود آمد، این مؤسسه از ۱۹۷۴ در مصر شروع به کار کرد. اولین مؤسسه امداد کودکان روستایی در ۱۹۷۷ در قاهره که پایتخت مصر و بزرگ‌ترین شهر آفریقا با ۱۸ میلیون نفر جمعیت است، کامل شد. دومین مؤسسه در اسکندریه و در ۱۹۸۰ و سومین مؤسسه در طنطا و در ۱۹۸۴ افتتاح گشت (۷۲).

۳. مؤسسه کاریتاس

این مؤسسه به تمامی افراد بدون توجه به تفاوت در جنس، مذهب یا سطح اجتماعی کمک می‌کند. هدف اصلی این مؤسسه، پیشرفت جامعه با فلسفه‌ی پیشرفت آموزش، توان بخشی، انسانیت و حقوق انسانی است. کمک‌های این مؤسسه شامل: مراکز دارویی، اهداء غذا، پروژه‌های کوچک تشویقی، آموزش دانش آموزان بزرگ سال، کمک به پناهندگان، کمک به کودکان معلول، فعالیت‌های ضد اعتیاد، آگاهی‌های ایدز، کمک‌های ذهنی می‌شود (۷۲).

فصل پنجم |

جمع بندی

۵- جمع‌بندی

مِصر کشوری در شمال شرقی قاره آفریقا است و شبه جزیره سینا هم که در قاره آسیا قرار گرفته بخشی از قلمرو این کشور است. مصر در جنوب دریای مدیترانه و غرب دریای سرخ قرار داشته و از غرب با لیبی، از جنوب با سودان و از سوی شبه جزیره سینا با اسرائیل و نوار غزه در فلسطین مرز زمینی دارد.

مصر یکی از پرجمعیت‌ترین کشورهای آفریقایی و خاورمیانه است و اکثر جمعیت ۹۳ میلیون نفری آن در کنار رود نیل زندگی می‌کنند. کرانه‌های رود نیل منطقه‌ای است که ۴۰ هزار کیلومترمربع یعنی حدود یک بیست و پنجم این کشور و تنها زمین‌های بارور آن را تشکیل می‌دهد. بخش عمده این کشور که در مجموع ۱ میلیون کیلومترمربع وسعت دارد، از بیابان تشکیل شده و جمعیت پراکنده‌ای را در خود جای داده است.

اقتصاد مصر از جمله اقتصادهای نابسامان در خاورمیانه به شمار می‌رود. پس از انقلاب ۱۹۵۲، اقتصاد مصر تحت تسلط دولت قرار گرفت و جمال عبدالناصر با توجه به گرایش‌هایی که به بلوک شرق داشت، کسی بود که این فرایند را تسریع بخشید. برخلاف ناصر، در زمان انور سادات، خصوصی‌سازی و کاهش تصدی‌گری دولت آغاز شد. این خصوصی‌سازی در زمان حسنی مبارک ادامه داشت. ولی بنا بر نظر برخی از اعضای هیئت حاکمه این کشور که خواهان نقش و سهمی از مبادلات تجاری این کشور بودند، مخالفت‌هایی با خصوصی‌سازی کامل در این کشور انجام می‌گرفت که منجر به دولتی ماندن سازمان‌ها و بخش‌های مهمی از اقتصاد مصر شد. سیاست‌های

نامناسب اقتصادی مصر و دخالت آمریکا در امور اقتصادی این کشور، منجر به افزایش نرخ بیکاری و رشد نرخ فقر در بین مردم مصر شد. به طوری که تا پیش از سال ۲۰۱۱ نیمی از جمعیت ۸۰ میلیون نفری مصر زیر خط فقر قرار دارند.

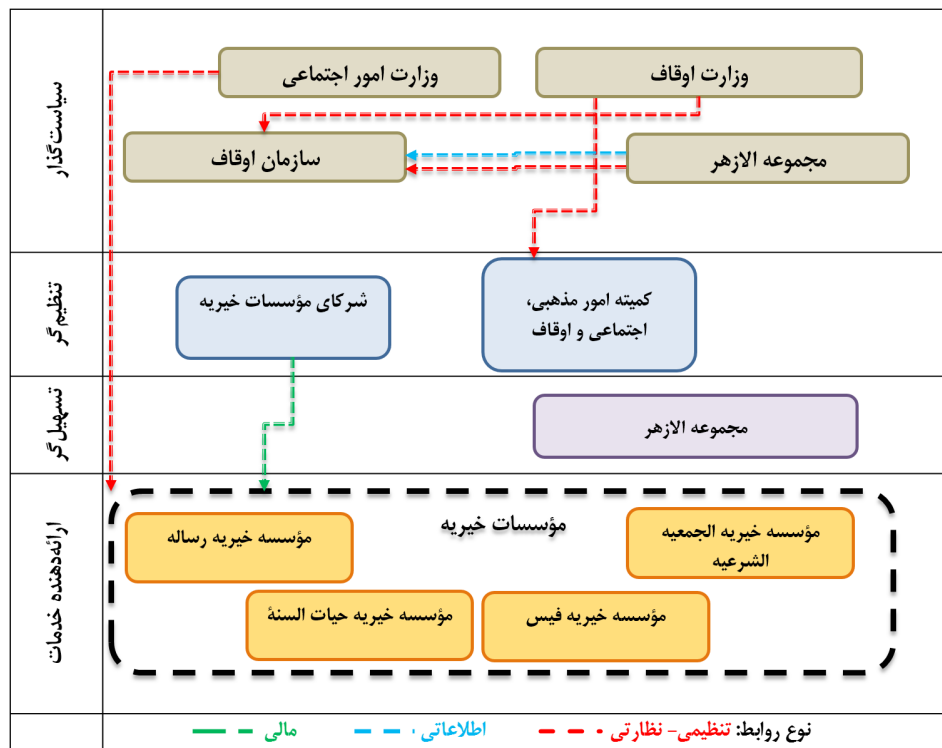
مصر آخرین کشوری است که رود نیل از آن می‌گذرد و سپس به دریای مدیترانه می‌ریزد. در محل پیوستن نیل به دریا، دلتای نیل به وجود آمده که سرزمین اصلی مصر و منطقه مهم کشاورزی این کشور هست که در اطراف این رود، کشاورزی رونق بسیار دارد (۲).

مصر در تقاطع سه قاره آسیا، آفریقا و اروپا قرار دارد. موقعیت منحصر به فرد مصر نه تنها ناشی از این حقیقت است که سه قاره در اطراف مرزهای آن باهم تلاقی می‌کنند، بلکه سواحل طولانی این کشور با دو دریای مدیترانه و سرخ نیز به آن اهمیت ویژه‌ای می‌بخشد. در حقیقت این دریاها نقطه آغازین روابط بین‌المللی بوده‌اند و بدین ترتیب کشور مصر هم چنین به عنوان پلی برای انتقال تمدن‌ها و فرهنگ‌ها به نقاط دوردست عمل کرده است.

دین رسمی کشور مصر اسلام و اکثریت مردم (۹۰ درصد) پیرو آن هستند و ۱۰ درصد از جمعیت مصر مسیحی قبطی هستند. در کشور مصر نزدیک به ۷۴ میلیون نفر سنی و یک میلیون نفر پیرو مذهب تشیع وجود دارد. در سال‌های بعد از قرن اول میلادی بیشتر مصری‌ها به مذهب مسیح درآمدند. قبل از فتح مصر توسط مسلمانان مردم این کشور مسیحی بودند. همین‌که قوای فاتح اسلام مصر را فتح کرد، گروه بی‌شماری از مصریان مذهب اسلام را پذیرفتند و عده کمی از آن‌ها در مذهب مسیح باقی ماندند که آن‌ها را مسیحی قبطی می‌نامند.

هنگامی که مصر به تصرف مسلمانان درآمد تعالیم اسلامی در مصر با فرهنگ این منطقه آمیخته شد. از این رو تبلور فرهنگ اسلامی در مراسم مختلفی که مردم مصر برپا می‌دارند، مشهود است. اعیاد اسلامی، نماز جماعت، نماز جمعه در تمامی مساجد در خیابان‌ها در شهرها و روستاها باشکوه خاصی برگزار می‌شود. حلول ماه مبارک رمضان، عید فطر و جشن میلاد پیامبر (ص) همه ساله با تشریفات خاصی انجام می‌شود. در

مصر ۱۷۰ هزار مسجد وجود دارد که حدود ۳۰ هزار از این مساجد دولتی است.

شکل ۵-۱: نگاهت نهادی نظام مدیریت وقف و امور خیریه در کشور مصر

بازیگران فعال در حوزه‌ی وقف و امور خیریه در مصر شامل تعدادی از نهادها و سازمان‌ها و یک وزارت خانه هستند. به‌طورکلی این اعضاء شامل «وزارت اوقاف»، «وزارت امور اجتماعی»، «سازمان اوقاف»، «مجموعه الازهر»، «کمیته امور مذهبی، اجتماعی و اوقاف» و «مؤسسات خیریه» هستند. هریک از این نهادها وظایف و مسئولیت‌هایی را بر عهده دارند و متناسب با آن فعالیت‌هایی را انجام می‌دهند.

ساختار سیاسی کشور مصر جمهوری بوده است و براین اساس برای امور مرتبط با خود، وزارت خانه‌هایی را تشکیل داده است و وزارت اوقاف مصر یکی از ۳۳ وزارتخانه دولت مصر است. تا قبل از تأسیس این وزارتخانه، تمام امور مربوط به وقف توسط مساجد (مانند مسجد الازهر) انجام می‌گرفت. اما از زمان محمدعلی پاشا، والی مصر

(وابسته به حکومت عثمانی) در نیمه اول قرن نوزدهم میلادی وقف تحت کنترل دولت آورده شد.

ضوابط مربوط به متولی موقوفات در مصر شاهد تغییراتی بوده و در هر دوره شکل و نظام خاصی داشته است (۶). پس از لغو و ابطال اوقاف خانوادگی در مصر با صدور قانون شماره ۱۸۰ سال ۱۹۵۲ م موضوع اداره و نظارت بر اوقاف، منحصر به موقوفات عام گردید و پس از صدور قانون ۵۴۷ سال ۱۹۵۳ م نظارت بر موقوفات عام در وزارت اوقاف منحصر گردید مگر اینکه واقعی شرط کرده باشد که فقط خودش نظارت بر وقف را به عهده گیرد.

وزارت اوقاف از اواخر دهه ۱۹۵۰، درآمد های خیریه و اوقاف که به سازمان اسلامی مصر بخشیده می شد را مدیریت کرده است. بر اساس قوانین ۲۹۲/۱۹۵۹، ۱۵۷/۱۹۶۰ و ۲۳۸/۱۹۹۶، این امور شامل مساجد وقف شده ی کشور مصر نیز شد. این وزارت همچنین مسئول آموزش و تأیید صلاحیت (دادن گواهینامه) به واعظان و روحانیان مساجد که توسط خود وزارتخانه استخدام می شوند نیز می باشد. وزارت اوقاف تمام فعالیت های مساجد، حسینی ها و مکان های مذهبی را کنترل می کند. این اختیار وزارت اوقاف است که صلاحیت این امور و فعالیت ها را تصدیق کند. از این نظر این سازمان نقش محدود کننده ای را در فضای اسلامی کشور بازی می کند. این امر باعث می شود که در هنگام فعالیت ها و برخوردهای رودر روی فعالان اسلامی و عموم، تنش ها کاهش یافته و ارتباطات منظم گردد (۸).

وزارت اوقاف بر درآمد های اوقاف نظارت و مدیریت دارد و نحوه ی خرج کردن آن را نیز کنترل می کند. بر اساس قانون ۵۴۷ وزارت اوقاف، حق خرج کردن درآمدها در هر بخش که مورد صلاح خود باشد را دارد. این وزارت همچنین وظیفه ی ساختن، کنترل، نظارت و نگهداری مساجد وابسته به دولت را دارد. با توجه به دستوری که توسط وزارت اوقاف در ۱۹۹۷ صادر شد، برای تمام درس ها، درس گروهی ها و جشن هایی که در تمام مساجد اجرا می شوند باید از وزارت اجازه نامه ی کتبی دریافت شود. این اجازه نامه ها توسط دبیر فنی اطلاعات مذهبی اعطا می شود. این در حالی است که کارمندان وزارت

اوقاف و واعظان الازهر اجازه‌ی دریافت چنین اجازه‌نامه‌هایی را ندارند (۸).

وزارت اوقاف همچنین بر انتصاب روحانیون و واعظان نظارت می‌کند و آن‌ها را به وسیله‌ی آموزش، آماده می‌کند. این وظیفه نیز طبق قانون شماره‌ی ۱۵۷/۱۹۶۰ ابلاغ شده است.

وزارت اوقاف با فقدان و کاهش روحانیون مقابله می‌کند. مثلاً از فارغ‌التحصیلان دبیرستان الازهر می‌خواهد که مساجد کوچکی را در کشور کنترل کنند.

بر اساس قانون ۲۳۸، وزارت اوقاف مسئول انتصاب روحانیون و کارمندان مساجد است. همچنین این وزارت خانه وظیفه‌ی تعیین صلاحیت این روحانیون و کارمندان را دارد. این قانون همچنین یک مفهوم جدید برای کارمندان قضایی که مساجد را نظارت و تخلفات را گزارش می‌کنند معین کرد.

برخی از محققان اسلامی می‌گویند که این قانون، با توجه به این که شأن سخنرانی و امامت را به یک شغل که به مجوزهای دولتی نیاز دارد، کاهش می‌دهد، می‌تواند استقلال سخنرانان و روحانیون را کاهش دهد (۸).

سازمان اوقاف مصر که زیر نظر مستقیم وزارت اوقاف مصر است با هدف جلب سرمایه و سرمایه‌گذاری صحیح و تولید ثروت تشکیل شده است که در آتی به شرح خدمات و مناطق مورد سرمایه‌گذاری و سایر امور مرتبط به سازمان رسیدگی می‌شود.

سازمان اوقاف وظیفه‌ی مدیریت درآمدزایی و سرمایه‌گذاری را برای وزارت اوقاف انجام می‌داد تا بالاترین درآمد را نصیب وزارت اوقاف کند تا وزارت بتواند به اهداف خود که تمرکز بر مأموریت‌های مذهبی بود، برسد. وزارت اوقاف اساساً مسئول مساجد و مصلاها می‌باشد. بر اساس قانون، سازمان اوقاف بعد از کسر ۱۵٪ از کل درآمد خالص اوقاف برای انجام مدیریت و تلاش خود، مابقی درآمدها را به وزارت اوقاف می‌دهد. همچنین سازمان اوقاف ممکن است ۱۰٪ از درآمد خالص را برای سرمایه‌گذاری بر روی طرح‌های پربازده رزرو کند که این کار با اجازه‌ی وزارت اوقاف ممکن است (۷۴).

این کمیته درباره‌ی موضوعات مختلفی که از طرف مجمع مردم یا رئیس‌جمهور درخواست شود، بحث و گفتگو می‌کند. بر اساس آیین‌نامه‌ی مجمع مردم، کمیته

اسناد قوهی مقننه، اسناد حواله‌ای و تصمیمات اخذ شده در زمینه‌های زیر را بررسی و در صورت نیاز در آن‌ها تجدید نظر می‌کند (۸). امور مذهبی، وعظ، مساجد و مکان‌های مذهبی - رفاه اجتماعی، امنیت اجتماعی، خانواده و کودکان، توان بخشی اجتماعی و مشکلات - امنیت اجتماعی و آسایش اجتماعی - سازمان‌های خیریه و اجتماعی - برنامه‌ریزی اجتماعی، تحقیقات اجتماعی، پیشرفت اجتماعی - آموزش‌های شغلی، جابه‌جایی‌ها، انتصابات - مراقبت در جانشینی‌ها، خانواده‌های مبارزان و شهیدان - امور خیریه و وقف - هر امور دیگری که مرتبط به مسائل اجتماعی، مذهبی، اوقاف و ال‌زهر می‌شود. این نهاد وظیفه‌ی تسهیل‌گری را در امور وقف و خیریه انجام می‌دهد. این وزارت خانه باهدف حفاظت از ابعاد اجتماعی امور کشور مصر ایجاد شد و فعالیت‌های خود را در راه خدمت به شهروندان مصری اختصاص داد. وزارت همچنین بر نهادهای اجتماعی و برخی از سازمان‌ها و همچنین مؤسسات خیریه نظارت و قانون‌گذاری می‌کند (۱۱۲).

وزارت مجوز ایجاد مؤسسات خیریه را صادر می‌کند. در سال ۲۰۰۲ وزارت یک طرح پیشنهادی را برای قوانین و شرایط ایجاد مؤسسات خیریه ایجاد کرد و از آن پس نهادهای خیریه می‌بایست بر اساس این چهارچوب و با توجه بدان شرایط مؤسسات خود را ایجاد کنند.

با تصرف مصر توسط خلفای فاطمی در قرن دهم میلادی، بزرگ‌ترین شهر جهان عرب بانام قاهره بنیان گذاشته شد. حکام جدید مصر که بر مذهب تشیع اسماعیلی بودند و خود را در محاصره جهان سنی یافته بودند، برای مقابله بانفوذ تفکر سنی در مملکت خود مسجد جامع ال‌زهر را بنیان گذاشتند.

در اوایل قرن بیستم دانشگاه ال‌زهر طبق تصویب دولت به عنوان مجموعه‌ای علمی و اسلامی باهدف تبیین، بررسی و نشر میراث اسلامی رسمیت یافت. در دهه چهارم قرن ۲۰ میلادی اساس و سازمان دهی ال‌زهر از یک محفل سنتی به دانشگاهی امروزی متحول شد و آموزش‌های نوین علمی، از جمله تخصص‌های پزشکی، مهندسی، ریاضیات، شیمی، اقتصاد و ... در زمره آموزش‌های دانشگاهی ال‌زهر قرار گرفتند.

شیوخ‌الازهر دارای قدرت سیاسی و اجتماعی بالایی هستند و تقریباً بر هر امری که بخواهند تسلط و رجحان می‌یابند. با توجه به اهمیت موقوفات، این شیوخ در نظارت و قانون‌گذاری در وزارت اوقاف و نحوه‌ی انجام امور وقفی در سازمان اوقاف دست دارند و آن‌ها را کنترل می‌کنند.

نهادهای غیردولتی مذهبی بیش از ۳۰٪ از نهادهای غیردولتی مصر را تشکیل می‌دهند. فعالیت این نهادها شامل اداره‌ی مساجد، یتیم‌خانه‌ها، کلینیک‌ها و مراکز مراقبت و همچنین تدریس و آموزش قرآن است. منابع درآمدی این مؤسسات شامل زکات، کمک‌های مالی مردمی و صدقات می‌باشد. اولین نهاد غیردولتی مصر که در زمینه‌ی خیریه فعالیت می‌کرد در ۱۸۷۸ ایجاد شد.

در کشور مصر، وقف و امور خیریه تقریباً توسط نهادهای مجزایی مدیریت و نظارت می‌شوند. در خصوص وقفیات موجود در مصر وزارت اوقاف و سازمان اوقاف فعالیت می‌کنند و در خصوص امور خیریه و مؤسسات خیریه، وزارت امور اجتماعی فعال می‌باشد. این تفکیک ۲ فعالیت از جهتی به نفع وزارت اوقاف می‌باشد تا بتواند به راحتی و با آسودگی خاطر از طریق تمرکز بر اوقاف به کسب درآمد و افزایش درایی‌ها بپردازد. وزارت اوقاف مالک تمام اوقاف است، اما از طرفی برای بهبود عملکرد خود در زمینه‌ی کسب درآمد سازمان دیگری را ایجاد کرد که سازمان اوقاف می‌باشد. سازمان اوقاف با توجه به مسئولیت خود، تمامی سعی و توان خود را در جهت افزایش دارایی‌ها انجام می‌دهد. همانطور که گفته شد، نظارت بر مؤسسات خیریه بر عهده‌ی وزارت امور اجتماعی است. این وزارت به مؤسسات خیریه اشراف دارد و تمامی فعالیت‌های آنان را مورد بررسی قرار داده و حتی مجوز تأیید یا رد صلاحیت آن‌ها نیز توسط این وزارت انجام می‌شود. این حقیقت از جهتی قابل قبول است. با توجه به این که وزارت امور اجتماعی در بطن جامعه قرار دارد و از شرایط اجتماعی و اقتصادی مردم باخبر است و کمبودهای جامعه را بهتر و دقیق‌تر حس می‌کند، بنابراین بهتر از وزارت اوقاف می‌تواند بر امور خیریه نظارت کند و نحوه‌ی توزیع بودجه و همچنین اجرای عادلانه‌ی پروژه‌های اجتماعی و خیریه‌ای را مدیریت کند.

از طرفی یکی از ارکانی که در تدوین سیاست‌های اوقاف و امور خیریه فعالیت‌هایی نه چندان آشکار انجام می‌دهد، جامعه‌ی ال‌زهر است. کشور مصر یک کشور مسلمان است و مردم آن دارای اعتقادات مذهبی سخت و قوی هستند. روحانیون ال‌زهر در اوقاف مصر تسلط بسیاری دارند و همچنین در امور خیریه‌ای نیز فعالیت می‌کنند. با توجه به حساسیت‌های دینی و مذهبی که در جامعه‌ی مصر دیده می‌شود، این روحانیون با دادن فتوای گوناگون از قدرت خود استفاده می‌کنند و تأثیرات زیادی را بر فضای مردمی می‌گذارند. برای مثال فتوایی که در خصوص خمس و زکات داده می‌شوند. وزارت اوقاف می‌تواند از این فضا به نفع خود استفاده کند و فعالیت‌های خود را گسترش دهد. همچنین وزارت امور اجتماعی نیز برای جمع‌آوری کمک‌های مردمی می‌تواند از این روش استفاده نماید.

- [1] <http://www.gashttour.ir/egypt.htm>
- [2] <https://fa.wikipedia.org/wiki/%D985%D8%B5%D8%B1>
- [3] <http://www.bashgah.net/fa/content/show/40880>
- [4] <http://www.mashreghnews.ir/fa/news/129855/> - آشنایی با - ساختار - فرهنگی - و اجتماعی - کشور - مصر
- [5] <http://karevansadeghiye.ir/28199/> نظارت - بر - وقف - در - حقوق - ایران ، - مصر - و - ترکیه
- [6] <http://rasekhoon.net/article/show/131318/> احکام و قوانین وقف در کشورهای مصر، لبنان و کویت
- [7] چهارچوب قانونی ساختار وقف در کشورهای وادی نیل، محمد کمال الدین امام
- [8] mapping islamic actors in egypt, Netherlands-Flemish Institute in Cairo
Al-Ahram Center for Political and Strategic Studies
March 2012
- [9] travel and tourism economic impact 2015 egypt
- [10] <http://pocolio.com/country/egypt>
- [11] <http://rasekhoon.net/article/show/131318/> احکام و قوانین وقف در کشورهای مصر، لبنان و کویت
- [12] <http://www.worldbank.org/en/country/egypt>
- [13] Islamic Groups' social Services Provision and Attitudinal in Egypt, Steven
Brooke, The University of Texas at Austin , 2015 June
- [14] httpwww.data360.orgdsg.aspxData_Set_Group_Id=205
- [15] <https://www.google.com/imgres?imgurl=https%3A%2F%2Fbusoundecology.files.wordpress.com%2F20152%F032%FEgypt-glamour.jpg&imgrefurl=https%3A%2F%2Fbusoundecology.wordpress.com%2Fcategory%2Fthe-nile-project%2Fpage%2F2%2F&docid=yBd9peqV1Z2LuM&tbnid=8o4ZkEAnsJ0apM%3A&w=500&h=500&ved=0ahUKEwj8ivLK6tbKAhXMXhQKHdqRDN8QxiAIAzAB&iact=c&ictx=1>
- [16] <http://www.hyatelawqaf-eg.org/z-s-v>
- [17] <http://www.hyatelawqaf-eg.org/z-s-v/index.php?page=7>
- [18] <http://www.hyatelawqaf-eg.org/z-s-v/index.php?page=6>
- [19] <http://www.hyatelawqaf-eg.org/z-s-v/index.php?page=8>
- [20] آشنایی با کشورهای اسلامی، جمهوری عربی مصر، م. اسکندریان، ق. سیمیریان، س.ج. موسوی، انتشارات مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین المللی ابرار معاصر تهران، ۱۳۸۳
- [21] <http://www.dailynewsegypt.com/201325/12/ngos-reel-from-frozen-assets/>
- [22] <http://alshareyah.com/project/social-projects/kafala-proj/5130-kafala-6.html>
- [23] <http://alshareyah.com/project/social-projects/mothers/96.2014.07.21.12.08.33.html>
- [24] <http://alshareyah.com/project/social-projects/students-care/5614> - مشروع - رعاية - طالب - .
- العلم - الفقير

- [25] <http://alshareyah.com/project/social-projects/students-care/5136> - عن-مشروع-رعاية -
html طالب-العلم-2
- [26] <http://alshareyah.com/project/social-projects/unable1> - مشروع-رعاية-المعاق -
html المسلم
- [27] <http://alshareyah.com/project/social-projects/marriage/5617> - مشروع-تيسير-زواج -
html الفتيات-اليتيمات
- [28] <http://alshareyah.com/project/social-projects/litracy1> - مشروع-محو-الأمية-وتعليم -
html الكبار
- [29] <http://alshareyah.com/project/social-projects/quran15155/.qu-14.html>
- [30] <http://alshareyah.com/project/social-projects/grave/4662.2013.12.31.10.08.36.html>
- [31] <https://goo.gl/9FSpk3>
- [32] <https://goo.gl/po1JWN>
- [33] <https://goo.gl/ZhNPm5>
- [34] [http://alshareyah.com/project/medical-proj/
baby-care/5169.2011.03.28.07.41.4.html](http://alshareyah.com/project/medical-proj/baby-care/5169.2011.03.28.07.41.4.html)
- [35] [http://alshareyah.com/project/medical-proj/baby-care/2769.2012.04.29.12.59.54.
html](http://alshareyah.com/project/medical-proj/baby-care/2769.2012.04.29.12.59.54.html)
- [36] <https://goo.gl/pxjmdx>
- [37] [https://translate.google.com/
translate?sl=auto&tl=en&js=y&prev=_t&hl=en&ie=UTF-
8&u=http%3A%2F%2Fwww.facechildren.org%2FVision-Mission.htm&edit-
text=&act=url](https://translate.google.com/translate?sl=auto&tl=en&js=y&prev=_t&hl=en&ie=UTF-8&u=http%3A%2F%2Fwww.facechildren.org%2FVision-Mission.htm&edit-text=&act=url)
- [38] [http://www.facechildren.org/en/Introduction-formation.htm?PHPSESSID=ac13d7c
1b89b3b424598a1eed6cdb61c](http://www.facechildren.org/en/Introduction-formation.htm?PHPSESSID=ac13d7c1b89b3b424598a1eed6cdb61c)
- [39] [http://www.facechildren.org/en/Ghoussous.htm?PHPSESSID=ac13d7c1b89b3b424
598a1eed6cdb61c](http://www.facechildren.org/en/Ghoussous.htm?PHPSESSID=ac13d7c1b89b3b424598a1eed6cdb61c)
- [40] [http://www.facechildren.org/en/Context-in-Egypt.htm?PHPSESSID=5113c80fec19
d6fc3b3578218b698141](http://www.facechildren.org/en/Context-in-Egypt.htm?PHPSESSID=5113c80fec19d6fc3b3578218b698141)
- [41] [http://www.facechildren.org/en/Where-are-they-based_.htm?PHPSESSID=ac13d7c
1b89b3b424598a1eed6cdb61c](http://www.facechildren.org/en/Where-are-they-based_.htm?PHPSESSID=ac13d7c1b89b3b424598a1eed6cdb61c)
- [42] [http://www.facechildren.org/en/Maadi-orphanage.htm?PHPSESSID=ac13d7c1b89
b3b424598a1eed6cdb61c](http://www.facechildren.org/en/Maadi-orphanage.htm?PHPSESSID=ac13d7c1b89b3b424598a1eed6cdb61c)
- [43] <https://goo.gl/WHH1XD>
- [44] <https://goo.gl/AMkFRd>
- [45] <https://goo.gl/ZVfiJT>
- [46] <http://alshareyah.com/project/medical-proj/2014.07.26.12.41.06.html>
- [47] <https://goo.gl/VIIYSB>
- [48] <https://goo.gl/S57U6X>

- [49] <https://goo.gl/07Abe4>
- [50] <https://goo.gl/1W1hxE>
- [51] <http://alshareyah.com/%D983%D98%A%D981%D8%AA%D8%AA%D8%A8%D8%B1%D8%B9.html>
- [52] <http://www.resala.org/ar/about>
- [53] <http://www.resala.org/ar/Thaqiq%20el%20amany>
- [54] <http://www.resala.org/ar/Hospital>
- [55] <http://www.resala.org/ar/Khargi>
- [56] <http://www.resala.org/ar/daia>
- [57] <http://www.resala.org/ar/Mcharaa>
- [58] <http://www.resala.org/ar/Msaadat>
- [59] <http://www.resala.org/ar/RTC>
- [60] <http://www.resala.org/ar/Mho%20Alamih>
- [61] <http://www.resala.org/ar/Qual%20Tabah>
- [62] <http://www.resala.org/ar/Qaritna%20ahly>
- [63] <http://www.resala.org/ar/Ffrz>
- [64] <http://www.resala.org/ar/Sahoh>
- [65] <http://www.resala.org/ar/Alakh%20Alakber>
- [66] <https://goo.gl/hLKDv9>
- [67] <https://goo.gl/y1ojTr>
- [68] <https://goo.gl/BkoFvR>
- [69] <http://moafaghiat89.blogfa.com/post-110.aspx>
- [70] <http://www.elazhar.com/eabout.htm#1>
- [71] <http://emajmagazine.com/201122/08/philanthropy-roadmap-to-rebuilding-egypt/>
- [72] www.livinginegypt.com
- [73] <http://alwan-awtar.org/en/content/who-we-are-history>
- [74] Awqaf properties, maintenance and management, Dina bakhoum, Cairo, 2014
- [75] <http://www.hyatelawqaf-eg.org/z-s-v/index.php?page=3>
- [76] <http://foreignpolicy.com/201529/01//egypts-war-on-charity-morsi-muslim-brotherhood/>
- [77] <http://www.facechildren.org/en/Vision-Mission.htm?PHPSESSID=754fc1b5f05edb066b20d454254215fc>
- [78] <http://alshareyah.com/contact-usmain.html>
- [79] <https://goo.gl/4s7Y2s>
- [80] <http://alshareyah.com/project/dev-projects/bread15193.3/ish-103.html>
- [81] <http://alshareyah.com/project/dev-projects/bread14654/.bread.html>
- [82] <https://goo.gl/ETw26D>
- [83] <https://goo.gl/NVMXaC>

- [84] <https://goo.gl/ct2WOz>
- [85] <https://goo.gl/YOS1pZ>
- [86] <https://goo.gl/MkoOvg>
- [87] <https://goo.gl/1W1hxE>
- [88] <http://converter-fa.kingconv.com/currency/EGP>
- [89] <http://www.facechildren.org/en/CYTI-Network.htm>
- [90] <http://www.facechildren.org/en/Sponsors.htm>
- [91] <http://www.facechildren.org/en/PartnersF.htm>
- [92] <http://www.facechildren.org/en/Godfather.htm>
- [93] <http://www.facechildren.org/en/Our-Godfather-in-Belgium.htm>
- [94] <http://www.facechildren.org/en/Donner-maintenant.htm?PHPSESSID=4182288d1ec5954efe39bfb1160337c9>
- [95] <http://www.facechildren.org/en/Become-a-Volunteer.htm>
- [96] <http://www.facechildren.org/en/Take-Initiatives.htm?PHPSESSID=6f00f73216976f11a58c2cfd73ffe23e>
- [97] <http://www.facechildren.org/en/Legs.htm>
- [98] <http://www.facechildren.org/en/Domain.htm>
- [99] <http://www.facechildren.org/en/Pourquoi-Face.htm>
- [100] <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/201509//egypt-ministry-endowments-annex-mosques-extremism.html>
- [101] <http://aswatmasriya.com/news/view.aspx?id=37b39692.31fa-4fbc-bbdc-c1a9c90eb2ff>
- [102] <http://aswatmasriya.com/news/view.aspx?id=aa091987.0a1c-4737.ae6a-097c4e6d1626>
- [103] <http://www.aswatmasriya.com/news/view.aspx?id=0d423603.fdcf-4b77.ad05.ce8a53e0e60e>
- [104] <http://www.aswatmasriya.com/news/view.aspx?id=70d7153e-4016.477c-9fc6.e2e1c28418a8>
- [105] <http://www.aswatmasriya.com/news/view.aspx?id=fb206cd6.f0cb-4474.8121.a98e734e9023>
- [106] <http://aswatmasriya.com/news/view.aspx?id=957a00fb-904d-4aa7.8706.6ba144da0527>
- [107] <https://goo.gl/18onRI>
- [108] <https://goo.gl/Dfvvvd>
- [109] <https://goo.gl/MaE3mZ>
- [110] <https://goo.gl/12SE9R>
- [111] <https://goo.gl/htaU3B>
- [112] <https://goo.gl/tpGvz9>

- [113] <https://goo.gl/8Dnv3C>
- [114] <https://goo.gl/r0CmPO>
- [115] <https://goo.gl/c908mN>
- [116] <https://goo.gl/S7Zog5>
- [117] <https://goo.gl/ISRWkN>
- [118] <https://goo.gl/cRvHXL>
- [119] <https://goo.gl/pKvoin>
- [120] <https://goo.gl/xAptEP>
- [121] <https://goo.gl/oK0GCW>
- [122] <https://goo.gl/C9hhpQ>
- [123] <https://goo.gl/ukIOTth>
- [124] success factors for women's and children health magazine, ministry of health and population,Egypt.
- [125] charities aid foundation,CAF world giving index, report 20015

